

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS * FEBRUÁR * LUTY 1997 * Č. 2 (365) * CENA 1 ZŁ

Vystúpenie školskej mládeže na tradičnom krajanskom obľátkovom stretnutí v Novej Belej. Podrobnejšie o stretnutí na str. 16-17. Foto: J. Pivovarčík

Krajankám a krajanom, inštitúciám a všetkým priaznivcom, ktorí nám poslali vianočné a novoročné pozdravy, srdečne ďakujeme.

**ÚV SSP
a redakcia Života**

V ČÍSLE:

Pánu Bohu za chrbotom	3
Popri Bialke	4
Pamiatke kanonika Jozefa Vojtasa	6
Láskou mi srdce búsi	7
Z histórie našich obcí - Chyžné	8
Využijú možnosti?	9
Pod majestátnym Grandeusom	11
Národnostná politika štátu je nemeniteľná	12
Aktívny život	13
Aby lesy večne šumeli	14
Nielen knihou sa študent učí	15
Oblátkové stretnutie v Novej Belej	16-17
Povedka na voľnú chvíľu	18-19
Citatelia - redakcia	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa...	32

NA OBÁLKE: Vyvážanie dreva z lesov v horských podmienkach. Foto: J. Sekal

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SLOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POESKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 34-11-27, 32-66-04
fax: 33-09-41

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:
JÁN ŠPERNOGA

Zespol:

Peter Kollárik, Jozef Pivovarčík

Spoleczne kolegium doradcze:
Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lídya Mšalová,
Anton Pivovarčík

Skład:
Redakcja Život

Lamanie i druk:

Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto: BDK w Lublinie
II/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma można zacząć
w każdej chwili

Cena prenumeraty dla kól i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 1 zł
półrocze - 6 zł
rocznie - 12 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstuów.

AKO SME ZAČÍNALI...

**VENDELÍN
BOSÁK**
z Dolnej Zubrice

V tomto roku si pripomíname 50. výročie vzniku nášho Spolku. Na jeho začiatky sa pamäťam aj ja. K hlavným organizátorom a zakladateľom Spolku u nás patrili: Ján Kovalík - prvý predseda MS v obci a neskorší dlhoročný predseda OV na Orave, Eugen Kott, Ignáč Kulaviak, Ferdinand Kubacka, Ignác Pavlák a ďalší.

Spomínam si, že na jar 1946 prišiel za mnou kraján Ferdinand Kubacka a požiadal ma, aby som prešiel po dedine a zbieran peňaže na cestu našej delegácie do Katovic, za vtedajším československým konzulom Dr. Matejom Andreášom. V delegácii, ktorá nášho konzula potom navštívila, boli Ján Kovalík, Eugen Kott, Ferdinand Kubacka a iní. Tu musíme pripomenúť, že v nás vtedy ešte stále žila nádej návratu Oravy a Spiša k Slovensku. Preto neprekvaipuje, že aj pri zisťovaní, kto je akej národnosti, sa na oravských dedinách hlásilo k slovenskej národnosti od 80 do 95 % ľudí. V Dolnej Zubrici to bolo vtedy asi 90 % ľudí.

Naši krajania sa stretávali v období pred vznikom Spolku najčastejšie u Jána Kovalíka, ale chodili aj do Hornej Zubrice za Jozefom Šol'vom. Po návrate delegácie z Katovic sme boli veľmi zvedaví na to, čo sa im podarilo vybaviť. Tešili sme sa, keď nám povedali, že máme možnosť založiť si krajanskú organizáciu. Na druhej strane sme však boli sklamani najmä z toho, že sa už nič nedá urobiť, aby sme sa mohli vrátiť k Slovensku. Mnohí sa s tým nezmierili, a preto, ale aj kvôli prenasledovaniu zo strany vtedajších poľských úradov, sa rozhodli opustiť svoje rodisko, a odchádzali na Slovensko. Ako si pamäťam, bol medzi nimi aj Ján Vykrent, ktorý bol za krajanskú činnosť viackrát zavretý a vyšetrovaný na milícii v Jablonke. Ako viem, odišiel do Zábiedova v okrese Trstená, kde potom pracoval ako cestár. (Pripomeňme, že po roku 1945 odišlo na Slovensko zo Spiša a Oravy okolo 6 tisíc ľudí - pozn. P.K.)

Po vojne bola na Orave bieda. Mnohí ľudia, najmä vo Veľkej Lipnici, ale aj v iných obciach, mali svoje domy a polia zničené. Častokrát museli začínať prakticky od začiatku. A k tomu nám boli upierané aj naše národnostné práva. Napriek týmto ďažkým podmienkam sme sa dokázali zorganizovať a v roku 1947 sme v Dolnej Zubrici založili miestnu skupinu Spolku. V Jablonke v tom čase vznikol Obvodný výbor nášho Spolku,

a v obciach sa rozbehla bohatá kultúrna činnosť. V roku 1949 vznikol v Dolnej Zubrici divadelný súbor, ktorý viedli Eugen Kott a Vendelín Pavlák. Prvú klubovňu sme u nás založili v roku 1950. Bola v dome krajana Júliusa Pavláka. Významnú pomoc nám poskytli učitelia zo Slovenska, ktorí k nám prišli učiť v roku 1948. Spomínam si napr. na učiteľov Jána Krča, Michala Ďurána či Annu Budejovú. Pomáhali nám viest kultúrno-svetovú činnosť, nacvičovali s nami piesne, tanče a divadelné hry.

Naša stará vlast' tiež na nás nezabudla. Vďaka tomu sa mohla vyše stočlenná skupina krajanských detí z Oravy a Spiša zúčastniť šesťtyždenného rekreačného zájazdu do Prahy, Bratislavu a do Bojnej v topoľčianskom okrese. Zájazd sa uskutočnil v júni a v júli 1949. Zo samej Dolnej Zubrice to bolo okolo 30 detí. V Brne vtedy navštívil tam pracujúcich krajanov sám Ján Kovalík, ktorý sa spolu s J. Brinčkom zo Spiša starali o deti počas ich pobytu v ČSR. Tol'ko teda k niektorým faktom - tak ako si pamäťam - z obdobia pred i krátko po vzniku Spolku. Želám si, aby sa krajanská činnosť nadálej rozvíjala aj v dnešnej dobe. Ved' 50 rokov krajanskej práce máme už úspešne za sebou, takže teraz zostáva len pokračovať v dobre započatom diele.

**ALOJZ
GRIGLÁK**
z Vyšných Lápš

Dost' ďažko sa spomína na to, čo bolo pred polstoročím, tým viac, že mnohí z nás boli vtedy veľmi mladí. Ale z rozprávania našich otcov vieme hodne o vzniku vtedajšieho Spolku Slovákov a Čechov na Spiši a Orave. Musíme podotknúť, že naša miestna skupina vo Vyšných Lápšoch sa začala formovať azda v najťažšom období v dejinách obce. Totiž počas prechodu frontu skoro pol dediny vyhorelo a ľudia museli myslieť na stavbu nových obydlí. Napriek tak ďažkým podmienkam aj u nás, podobne ako v iných obciach, hned' po vojne ožilo krajanské hnutie. Najväčšiu zásluhu na založení Spolku v obci mali tunajší slovenskí aktivisti, medzi nimi Augustín Brija a najmä Gerváz Griglák, ktorý sa tešil veľkej úcte a oblube. Bol schopným muzikantom, kapelníkom a nadaným ľudovým tvorcom (šil spišské kroje) a predovšetkým statočným krajanom. Snáď ako prvý na severnom Spiši sa pokúsil urobiť zoznam krajanov v obci, ktorí boli ochotní vstúpiť do budúcej krajanskej orga-

nizácie. Ako viem, za Slovákov sa vtedy považovalo vyše 98% obyvateľstva vo Vyšných Lápšoch. Za svoju činnosť, ktorú vtedajšie úrady považovali za protištátну, bol Gerváz Griglák viackrát predvedený a vypočúvaný na Bezpečnostnom úrade v Novom Targu. Jeho brat Jozef, aby sa vyhol prenasledovaniu odišiel radšej na Slovensko a usadil sa v Žakovciach. Na šťastie sa všetko dobre skončilo, štát onedlho uznal našu krajanskú organizáciu. Lapšanská miestna skupina začala fakticky pôsobiť už od polovice roka 1947. Vtedajší výbor na čele s predsedom G. Griglákom si dobre uvedomili, že ak chcú myslieť na budúcnosť, musia do mladej organizácie zapájať mládež. A to sa im darilo. Tak som sa dostal do Spolku aj ja. Situácia bola o to príaznivejšia, že na tunajšej škole začali pôsobiť slovenskí učitelia, medzi nimi J. Vlčic, či učiteľ Kortiš, ktorého krstné meno si už nepamäťam. Významne sa podieľali na krajanskej činnosti, viedli divadelný krúžok, v ktorom som účinkoval aj ja. Pamäťam sa, že napr. na fašiangy 1950 alebo 1951 sme nacvičili hru Ferka Urbánka Kamenný chodníček, v ktorej som hral hlavnú postavu - Miša. Dobre si na našej škole počíinali aj ďalší učitelia - E. Krajčovičová, manželia Páleníkovci, no a náš krajanský učiteľský dorast - M. Bizubová a C. Biegunová.

Vráťme sa však k Spolku. Po Gervázovi Griglákovi istý čas miestnej skupiny predsedal Augustín Brija, ktorý bol aj obvodným predsedom a členom ÚV Spolku, a po ňom obetavý Andrej Šoltýs. Ich iniciatívnosti, aktivítie a vytrvalosti vďačíme medziiným to, že máme v obci vlastnú, peknú klubovňu, aj keď ešte dodnes neúplne ukončenú. Za ich predsedovania vzrástla tiež v obci čitatel'ská základňa Života, ktorú tvorilo 150 predstaviteľov nášho krajanského časopisu. Ďalším predsedom MS sa stal František Chovanec a nakoniec od roku 1976 bol za predsedu zvolený Jozef Krišák, ktorý túto zodpovednú funkciu plní dodnes.

Celkove môžem povedať, že za polstoročie sa v našom Spolku dosť veľa urobilo. Netreba však sedieť so založenými rukami. Verím, že naše jubileum povzbudí krajanov k väčšej aktivite.

**JÁN
TISONČÍK**
z Chyžného

Spolok Slovákov a Čechov v Poľsku vznikal v ďažkom povojsnovom období, za neistých spoločensko-politickej pomerov. Napriek tomu mali naši krajania veľmi silné národné povedomie. U nás to bolo cítiť snáď ešte viacej, ved' Chyžné leží priamo na slo-

vensko-poľskej hranici, a v rokoch 1939 až 1945 mnoho žiakov od nás chodilo študovať o.i. do gymnázia v Trstenej.

Po skončení 2. svetovej vojny a opäťovnom pripojení časti Oravy a Spiša k Poľsku však nastali problémy aj pre nich. Bolo potrebné vybavovať prieupustky, aby mohli v štúdiu nadalej pokračovať. Aj ja som vybavoval takéto povolenie pre môjho mladšieho brata, a nielenže sa mi to nepodarilo, ale dokonca ma kvôli tomu v januári 1946 na týždeň zatvorili. Vyšetrovaný som bol na milícii v Jablonke. Držali nás v pivničných priestoroch dnešného internátu jablonského lycea. Nečudo teda, že aj kvôli takýmto nespravidlivostiam, ktoré na nás páchali vtedajšie úrady, sme sa pokúšali tento stav zmeniť. Túžili sme však najmä po tom, aby sme sa mohli vrátiť späť k Slovensku. A keď sa, žiaľ, ukázalo, že to nie je možné, krajania sa začali organizovať a pripravovať podmienky na vznik našej organizácie, ktorá by hajila práva Slovákov v Poľsku. Medzi prvými, ktorí sa pustili do organizovania krajanskej činnosti v obci, treba spomenúť Andreja Fulu, Jána Svidroňa, Ignáca Laciaka, Karola Capiaka, Jána a Karola Červeňcovcov, Jána Záchymského a ďalších. Spomínam si na mnohé stretnutia a schôdze krajanov, ktoré sa konali raz u Fulovcov, inokedy u Svidroňovcov či Červeňovcov. Stretávali sme sa aj s krajanmi z iných oravských obcí. Tieto stretnutia sa konali napríklad v Jablonke, neskôr sú sídlom OV na Orave, ale aj inde. V roku 1947 začali u nás priame organizačné práce na vzniku Spolku, a už o rok neskôr sa podarilo jeho existenciu aj oficiálne zaregistrovať na Okresnom úrade v Novom Targu. Od 1. septembra 1947 sa v Chyžnom začalo aj s vyučovaním v slovenskej škole. Jozef Omylak vtedy viedol hudobný súbor. Prvá klubovňa bola založená až v roku 1960. V súčasnosti sa nachádza v dome terajšieho predsedu MS SSP v obci Karola Fulu, syna zakladateľa miestnej skupiny v Chyžnom a jej dlhoročného predsedu Andreja Fulu. Ja som v rokoch 1948 až 1960 vykonával funkciu tajomníka nášho urbáru a v roku 1952 ma zvolili za richtára. Od roku 1956 som bol predsedom Obecného národného výboru, a neskôr (1967 až 1978) znova richtárom.

Úspešne sa rozvíjala naša spolupráca so Slovenskom. Vzhľadom na blízkosť našou rodinou krajinou sa nám akosi ľahšie darilo znášať myšlienky o tom, že už žijeme v inom štáte. Dodnes sme si však zachovali svoj materinský jazyk, ktorý sa vyučuje v miestnej ZŠ (v Chyžnom slovenčinu už roky vyučuje uč. Jozef Páleník - pozn. P.K.) a v obci pôsobí známy súbor Rombaň, ktorý propaguje aj slovenskú kultúru. Je dobre, že sa nám stále darí udržiavať si svoje tradície i svoj pôvod, na ktorý nikdy neprestaneme byť hrdí. Aby sa však krajanská činnosť aj nadalej udržiavala, a najmä rozvíjala, bolo by potrebné zapájať do nej najmä našu

mládež, vtom samozrejme tú, ktorá študuje na Slovensku. Želám všetkým, aby sa to podarilo.

**PETER
HANDZELEK**
z Kacvína

kovanie a iné, pre vtedajšie časy typické vyučovacie metódy.

Konečne v roku 1948 bola u nás založená miestna skupina Spolku, aj keď neformálne pôsobila už skôr. Jej prvým predsedom sa stal Ján Pivovarčík a za podpredsedov boli zvolení Michal Šíškovič a Pavol Pčelár. V tom roku, v decembri, sa v našej škole začalo slovenské vyučovanie, ktoré viedli učitelia zo Slovenska - F. Ištóková, V. Kuzmánová, J. Jelínek a ďalší.

Dnes je mi zvlášť ľuto najmä jedného - našej dychovky a folklórneho súboru, ktoré vedeli tunajších krajanov strelíť a rozveseliť. Ja osobne mám na toto obdobie veľmi milé spomienky.

Zaznamenali: PETER KOLLÁRIK
JOZEF PIVOVARČÍK

KRÁTKO ZO SPIŠA

Na výstavbu kanalizácie sa pripravujú aj niektoré obce gminy Bukowina Tatralańska, vtom Čierna Hora a Jurgo. Ako sme sa dozvedeli, hlavná čistička odpadových vôd by mala byť umiestnená v Čiernej Hore a na ďu by mali byť - okrem spomínaných obcí - napojené Bukowina Tatralańska a Brzegi. Do prevádzky by mala byť odovzdaná na budúci rok.

Aj keď zimné podmienky obmedzujú stavebné práce, cestári v Kacvíne pracovali do poslednej chvíle. Podľa dohody už pred Vianocami vyasfaltovali vyše kilometrový úsek obecnej cesty, rozkopanej počas výstavby kanalizácie.

Zvyky spojené s dňom sv. Lucie priponínajú všetkým roľníkom na Spiši, aby nezabúdali na svoje poľnohospodárske náradie ponechané mimo usadlosť. Kto ho včas neupratil, mohol ho ráno 13. decembra nájsť napríklad na susedovej streche.

9. novembra 1996 sa v priestoroch Gminného kultúrneho strediska v Łopusznej konal 24. ročník súťaže v pečení a varení regionálnych jedál. O meno najlepsích kuchárov súťažili gázdinky z deviatich obcí novotarskej gminy, medzi nimi aj z Durštína, Novej Belej a Krempách. Ako sme sa dozvedeli, súťažnej porote spišské jedlá veľmi chutili. Účastníčky zo všetkých troch obcí sa umiestnili medzi prvými.

Ako mnohí už vedia, v novembri minulého roka došlo v Spišskej Starej Vsi k veľmi väznej dopravnej nehode. Pod kolesá nákladného auta značky IFA-50 sa dostala malá fiatka, v ktorej boli tri naše študentky vracajúce sa zo školy - Kinga Mlynarčíková z Čiernej Hory a Terézia a Brigita Vojtasové z Jurgo. Ako sme sa od rodičov dozvedeli, zdravotný stav dievčat sa po dlhej nemocičnej liečbe výrazne zlepšil, a tak sa režime onedlho budú môcť vrátiť do školy. (jp)

PÁNU BOHU ZA CHRBTOM

Mnohí návštěvnici Oravy iste nevynechajú v obci Oravka najmä návštevu tamojšieho dreveného kostola, ozajstnej perly drevenej architektúry zo 17. storočia. Nás však tentokrát nezlákalo obdivovanie tejto sakrálnej pamiatky. Chceli sme navštíviť krajanov v Studžonkách, ktoré spolu s Kuligovou, Šoltýstvom, Plučinkovou, Marchevkami a usadlosťou Za Vodou tvoria súčasť Oravky. Práve tu sa nachádza MS nášho Spolku.

Pokojný život

V tejto podhorskej osade žije v 33 domoch asi 100 občanov svojím pokojným životom, plynúcim akosi bokom od ostatného diania. Vyplýva to o.i. z asi trojkilometrovej vzdialenosťi od centra Oravky, ale sú v tom aj iné okolnosti. Školopovinné deti chodia v Oravke do miestnej ZŠ, a túto „prechádzku“ musia absolvovať dvakrát denne peši! Že prečo? Z veľmi prozaického dôvodu. Riadiťstvu PKS v Novom Targu asi nie veľmi záleží na tom, aby sa autobusová linka predĺžila o tú jednu zastávku z centra Oravky. Zrejme uvažujú takto. Mladí majú predsa zdravé nohy a pohyb na čerstvom vzduchu im vôbec nemôže zaškodiť. Čo však tí, ktorí sú chorí a potrebujú sa dostat' k lekárovi, alebo iní, ktorí denne dochádzajú do práce? Ti zrejme majú svoje autá, či bicykle, tak čo... Dost' čudná logika.

Dodajme však, že úplne ináč, t.j. v prospech občanov, myslí napríklad jablonský Gminný úrad, ktorý na nich nezabúda. Nie, autobus im sice nemôžu dať, ale napríklad vyše 3 kilometrová krásna asfaltová cesta z centra do Studžoniek, budovaná v rokoch 1992 až 1995, kedy bola odovzdaná, a na ktorú občania v tom čase trikrát prispeli po 1 milíone zlôtých, je tiež toho dôkazom. Na jej výstavbu dostali o.i. len v roku 1994 od gminy 150 miliónov, za čo aj dodatočne vyslovujú podákovanie. Ako mi však povedali, k úplnej spokojnosti im predsa len chýba dobudovanie asi 1,5 kilometrového úseku cesty v smere do Jablonky.

Cesta do Studžoniek

Telefóny, obchod a ...

V roku 1993 boli telefónne prístroje zavedené v prvých 12 domácnostiach. V novembri minulého roka zase ričtár Jozef Grobarčík spisoval ďalších záujemcov. Okrem piatich občanov, ktorí sa zatial ešte nerozhodli, ostatní túto šancu využili, a teraz len čakajú, kedy sa v ich dome ozve dlho očakávané zvonenie telefónu.

V Studžonkách sa sice nachádza jeden obchod so zmiešaným tovarom (majiteľka Beáta Fifańska), kde možno urobiť bežné, každodenne nákupy, ale pre ďalšie potrebné veci treba zájsť či už do Oravky, Jablonky alebo až do Nového Targu.

V auguste a septembri minulého roka bola v Studžonkách postavená protipožiarna nádrž. Do užívania bola odovzданá v októbri 1996. Prípravné práce organizoval Vladislav Bryja a hodnota diela je okolo 10 tisíc nových zlôtých. Roboty vykonávali miestni občania a stavebný materiál, ako aj financovanie zabezpečil Gminný úrad v Jablonke. Nádrž je vybudovaná oproti drevenej zvonici, ktorá sa týči na hornom konci obce.

Krajanská činnosť pokuľháva

Ako sme už uviedli, v Studžonkách je sústredená tunajšia krajanská činnosť. Predsedom MS je od roku 1986 Vladislav Otrembiak, ktorý o.i. povedal:

- Na rok 1997 si krajania napríklad predplatili len 7 kusov nášho časopisu Život. Viem, že to nie je veľa, vedľa dôvnejšie sme mávali 20 i viac predplatiteľov. Problém je však s jeho doručovaním čitateľom. Ani ľudia nie sú v poslednom období takí aktívni ako bývali. Kedysi, ešte v rokoch 1940 až 1944 sme mali v Studžonkách dokonca aj slovenskú školu, ktorá bola vtedy v dome Antona Tomálu. Krajanská klubovňa bola po založení Spolku v Oravke u vtedajšieho predsedu MS SSP Petra Jurčáka (za jeho predsedovanie bol v Oravke 120 predplatiteľov - pozn. red.). Neskôr bola prestavaná práve do

Predsedu MS v Oravke V. Otrembiak

Studžoniek. Určitú dobu bola v dome Antona Godavu, v rokoch 1983-1992 u Jozefa Otrembiaka.

V súčasnosti sa nachádza klubovňa v dome predsedu MS. Okolo nej by sa teda mala sústredovať aj činnosť tunajších krajanov. Musíme však, chtiac-nechtiac poznamenať, že ju v poslednom období akosi nevidno. Ľudia, zavalení svojimi každodennými pracovnými povinnosťami, si totiž v tak trochu odtrhnutých Studžonkách žijú, zdá sa, len svojím životom. Mnohí zrejme čakajú, čo a kto pripraví, či zorganizuje za nich. Kým sa však sami neprebusia z akejsi letargie, v ktorej sa nachádzajú, bude potrebné, aby sa práve miestny výbor MS zamysiel nad tým, čo spraviť preto, aby sa daný stav zmenil. Vedľa práve v tomto jubilejnom roku polstro-ročia vzniku nášho Spolku by to bol pekný príklad na zaktivizovaanie ich práce. Spoločne veríme, že sa im to podarí, a že ani táto časť Oravy už nebude v krajanskej činnosti zabudnuta. Bolo by teda potrebné nájsť ďalšie spôsoby, ako krajanskú činnosť obohatiť. Len treba dať impulz, od ktorého sa bude ďalšia práca zdarne rozvíjať.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Novopostavená protipožiarna nádrž

POPRI BIALKE

POKRAČOVANIE Z Č. 1/97

1

*Naťa jak, rieka Bielka teče
a nikdy neprestáva.*

*Tým, že tak hučí, ona rečie:
Toto je moja sláva.*

*Tato je moje bytie: plyniem -
a plynutia sa boja,
tým, že tak hyniem, nezahyniem,
som ako duša twoja*

*v krehučkom tele uväznená,
v nej iskra božia blýska.*

*Som rada, že som rozťúžená,
i keď sa raním o skaliská.*

*Ty, ktorá nezamŕza na dne,
len prikrývku máš na povrchu,
jak iná si, než my sme, deti hladné,
ktorým je zima v každom rúchu.*

*Keby aj v nás to bolo riadne
jak v tebe: stred tam v srdci, v duchu,
kde teplo je a chladno žiadne
ni strnulosť, lež kúzlo vzrachu.*

*Ó, a ten pohyb v širky, dialky...
Zo stredu na okraj vždy ďalej
cez skaly, skaliská a skalky*

*v odvážnej sile vytrvalej.
Z nej, prosíme ťa, i nám nalej
trošičku, trošku v naše šálky.*

Takto skrže svoju obrazotvornosť Bielku (v starých listinách ju nazývali „fluvium Bela“) čiže Bialku navždy zazrkadlil do veršov Jánko Silan, katolicky knaz a významný slo-

venský básnik, ktorý na začiatku štyridsiatych rokov kaplánčil v Ždiari, a medzičasom krátko pôsobil aj v Jurgove, takže túto dravokrásnu rieku dobre poznal.

Ak popamäti letmých obrazov z vtácej perspektívy dnes vyrazíme od jej ústia do Dunajca - proti prúdu, zazrieme po oboch brehoch dediny, spišské i podhalské, malebný prielom medzi Oblazovou skalou a Kramnicou, zužujúcú sa náruč vrchov, až sa priblížime a vstúpime do velebného horstva Tatier, kde rozvidlená Bialka, vlastne Biela voda a Rybí potok na severovýchodných zrázoch vyvierajú.

Archeológovia i paleontológovia dokázali, že už kedysi dávno, na sklonku štvrtohôr v tejto doline žil človek, skupinky lovcov, ako aj množstvo pravekých zvierat. Ale kolko času muselo uplynúť, pokým sa v doline Bialky natrvalo usadili ľudia. Dlhlo, predĺžo tu zostali ešte nedotknuté lesy, i keď v doline Dunajca osadníci na vhodnejších terénoch ich už vyrubovali a klčovali, pásli dobytok a začali obrábať pôdu, stavali obydlia, osady a hrady.

Zostáva faktom, že na Fridman, ktorý leží nedaleko pod sútokom Bialky a Dunajca, sa vziahuje písomné poverenie z roku 1308. Bialka a majetok-les po jej oboch brehoch sú listinne prvý raz doložené v roku 1320, keď magister Kakaš predal svojmu bratovi Jánovi a jeho synovi Michalovi všetko vlastné pri Dunajci a v poriečí Bialky až po jej pramene - v latinskom orgináli: „totam terram suam seu silvam a fluvio Dunaiecz ex utraque parte fluvi Bela, usque ad caput siusdem fluvi se extendentem“. Tento text z listiny Spišskej Kapituly fakticky dokazuje, že aj určité východné časti dnešného Podhalia boli v uhorskej držbe.

Aj to je už história. Na hodine slovenčiny pred 15 rokmi v Jurgove. Foto: J.Š.

Navyše to potvrdzuje dobová mapa Pavla Krácho: na nej hraničnou riekou nie je Bialka, ale od nej západnejší potok Lesnica.

Nádväzne na to v minulosti, podľa A. Miškoviča, aj vo Vysokých Tatrách hranica musela viest' ináč, než ako je vytýčená od roku 1905. Teda od spomínaneho potoka Lesnica cez dolinu Poduplazky a pozdĺž Bielej vody až k Morskému oku, kde už nebolo jasné, kadiaľ viedie presná hranica. Roku 1834 v oblasti od Morského oka na východ Paločayovci ako majitelia dali vyrubovať les. Zakopanské panstvo tam vyslalo ozbrojených ľudí, aby to znemožnili. Prepukol spor o presnú hranicu. Komisie, ktoré túto otázku riešili, roku 1838 rozhodli, že hraničná čiara pretne Morské oko, ktorého polovica bude patriť Uhorsku, a druhá polovica zasa poľskej provincii Galícia (Halič), vtedy súčasti Rakúska; celú drevoužitbu budú mať Poliaci. Ale spor týmto ešte nevyhasol. Roku 1890 gróf Zamoyski prikázał v celej oblasti vypásat' poľany a postavil tabule s oznamom, že on je majiteľom. Na to reagoval knieža Hohenlohe, majiteľ favorinského panstva, ktorý tam dal postaviť hájovňu ako znak svojho majetku. Napokon spor sa dostal pred arbitrážny súd v Štajerskom Hradci (Graz), ktorý rozhodol o hranici v prospech Poľska, aká platí dnes.

Intenzívne osídľovanie doliny Bialky sa začalo v 14. storočí. Ako dokazujú nespochybnilné pramene, kolonizáciu uskutočňovali mocné feudálne rody zo stredného Spiša, pričom osadníci mali rozličný etnický pôvod a doosídľovali sa vo viacerých vlnach. No toto územie bolo vždy súčasťou Uhorska.

Ale od prameňov obráťme sa naspäť, putujme popri Bialke; hlavnú pozornosť budeme venovať spišským dedinám, ktoré v roku 1920 pripadli k Poľsku.

2

Nedaleko za terajšou slovensko-poľskou štátnej hranicou sa rozkladá Jurgov, v súčasnosti pomerne veľká dedina. Pôvodne vznikla na valašskom práve, pričom portálny súpis z roku 1556 hovorí, že ju založili už v roku 1546. Neskôr bola doosídlená na kopačiarskom práve, no vzmáhala sa iba pomaly, pretože v roku 1570, keď šoltýsom bol Jurko („Gyrko“, od ktorého má odvodené svoje pomenovanie), sa o nej hovorí ako o novopostavenej, ktorej lehota (dočasné oslobodenie od platenia renty a odovzdávania dávok) ešte nevyprášala. Podľa zistení historikov v istom zdanenom roku žil v nej len šoltýs a traja ďalší gazdovia.

Postupne sa Jurgov vyvinul na dedinu, v ktorej najrozšfrenejším zamestnaním obyvateľstva bolo pastierstvo, poľnohospodárstvo a práce v lesoch. Tri razy tu zúřila cholera, a to v rokoch 1831, 1855 a 1873. O pastierskych aktivitách Jurgovčanoch svedčí skutočnosť, že v minulom storočí (do roku 1879) sa vo Vysokých Tatrách pásavalo až 6 000 ich oviec.

V súčasnom Jurgove po architektonickej stránke sa to staré, myslím na tradičnú goralskú architektúru, už iba v malom zastúpení snubi s tým novým, pod ktorým rozumiem modernú výstavbu, prezentujúcu v podstate takzvaný zakopanský štýl, ktorý začína dominovať na celom severozápadnom Spiši. V staršom jadre dediny už nenájdeme povestnú starú drevenú krčmu, o ktorej poľskí poeti napísali básne, ale ešte stojí pôvodná drevenica z roku 1864, premenená na muzeálny objekt, ktorý uchováva autentické vnútro goralského domu aj so zariadením, kultovým kútom atď.; spravuje ho Múzeum Tatralia v Zakopanom. Takisto v dobrom stave je drevený kostolík, ktorý v Jurgove postavili roku 1670. Zachoval sa tiež rodný dom Alojza Miškoviča (1902-1967), katolíckeho duchovného, docenta teológie, významného slovenského historika a literárneho vedca, ktorý podstatnú časť svojho života prežil v Spišskej Kapitule a Bratislave. Ďalším tunajším rodákom, ktorého načim spomenúť, je Jozef Vojtas (1906-1977), katolícky knáz-dekan a pozoruhodný historik so zameraním na Spiš, kde aj prežil väčšinu svojho života. Medzi jeho viacerými rukopisnými prácamи zostali Spomienky, z ktorých vyberám dva úryvky. Prvý súvisí so smutnými skutočnosťami.

Ked' sa narodil môj nebohý otec František Vojtas (8.7.1873), jeho matka, moja stará mama Mária Vojtasová, rodená Groholová, ochorela na choleru, ktorá práve zúrila v Jurgove. Otca, ako nemluvňa, kŕmili iba ženy po dedine. V Jurgove počas cholery vybrali štyroch silných chlapov, ktorí chodili po domoch, kde boli ľudia chorí na choleru, a dôkladne každého chorého masirovali, kým u neho nenastalo poriadne potenie.

Tito chlapia sa pred nákazou chránili tak, že pilí pálené, žuvali tabak alebo cesnak a okolo krku mali zavesené náhrdelníky z cesnaku. Na tele chorých na choleru sa pod kožou tvorili hrčie, ktoré sa masirovaním rozotierali.

V Jurgove vtedy zomrelo na choleru dvadsať jeden ľudí. Sú pochovaní zvlášť na nižšom konci cintorína. Stará matka bola vtedy zachránená, vyzdravela a dožila sa vysokého veku.

Nebohá mama počula od svojich rodičov aj o veľkom hlate (asi v rokoch 1845-1846). Neurodili sa zemiaky. Rodičia matky vykopali iba dve vrecie zemiakov, malých ako orechy. Neurodilo sa ani obilie. Ľudia sa od hladu živili pŕhľavou, lobodou, rôznymi korenkami a lesnými plodmi. Opuchli a mnohí pomreli.

Niektoří sa začali stahovať preč. Istý Jurgočan i s celou rodinou sa chystal opustiť svoju rodinu obec. Pred odchodom sa všetci poumyvali. Vo vode po umytí začalo čosi člapkať. Gazda zvolal: „Kto sa to tam člapkať v tej vode?!“ Nato sa z vody ozval hlas: „Ja som bieda, ktorá sa tiež chystá s vami vystahovať.“ - „Ked' je tak, nemáme prečo odchádzat', ostaneme doma.“

Nemenej zaujímavé - pre etnografov, no aj pre bežných čitateľov - sú autorove svedectvá o každodenom živote Jurgočanov ku koncu minulého storočia.

Nebohá matka neraz spomínala, ako v jej rodičovskom dome v Jurgove každý rok na zimu zarezali dve-tri ovce, mäso posolili, cesnakom poprekladali a uložili do suda, kde dobre zamrzlo. Ak v niektorom roku nemali dosť oviec na zabitie, vtedy kúpili jalovicu alebo kravu na mäso, ak nemali vhodnú zo svojich. Toto mäso sa tiež posolilo a potom uložilo do suda, alebo aj vyúdilo.

Cez celú zimu sa na ráno varilo mäso, okrem pôstnych dní (streda, piatok a sobota). Jedla sa polievka z mäsa so zemiakmi a mäso.

Na obed sa jedli krúpy, fazuľa, kapusta alebo hrach. Na celý rok sa nakúpilo krúp, fazule, hrachu a žita. Na večer sa jedli maslom, bryndzou alebo slaninou omostené zemiaky s kyslým mliekom, alebo omostená kuľaša a mlieko. Jedlá sa mastili slaninou, sadlom, maslom a bryndzou.

Maslo sa v lete osolilo a ukladalo do malých drevených súdkov a dobre prikrylo dreveným vrchnákom. Takto sa udržalo v dobrom stave na celú zimu, keď už bolo mené mlieka i masla. Aj bryndza sa osolila, dobre prepracovala, uložila tiež do dreveného súdka a zaťažila kameňom.

Kým bol starý otec v službe (bol horárom v Bielovodskej doline; pozn. V.K.), dobytok sa im pásol pod Murájom alebo na Bielej Vode, ba aj pod Vysokou, kde boli koliby pre pastierov a maštale pre kravy. Mlieko sa každý deň dávalo do drevených nádob, ktoré sa vždy po použití dobre dezinfikovali tak, že do horúcej vody naliatnej do drevenej nádoby sa vhodilo niekoľko rozpálených neveľkých kameňov, čím voda prišla do veľkého varu. Nádoba - konefka - sa potom prikryla druhou, kým voda vrela. Každý týždeň privážali domov do Jurgova vo zvláštnych kruhovitých nádobách - obonkafe - a to zvlášť smotanu a zvlášť kyslé mlieko.

Ked' bol už starý otec na penzii, aj vtedy sa im pásol dobytok na panskom.

Poľany, ktoré boli majetkom jurgovských gazdov, sú pomenované podľa niektorých jurgovských priezvisiek, ako je napríklad Vojtasova, Chovancova, Pavlova, Binkova, Tyborova atď.

V lete jurgovskí gazdovia kosili seno na týchto poľanách a ukladali ho na mieste do šôp. Boli to maštale pre ovce. Cez celú zimu mali jurgovskí gazdovia na svojej poľane svoje ovce, ktoré kŕmili snehom a prikrmolovali čečinou zo smrekov a jedlí. V lete sa ovce pásli v Tatrách, kde boli košiare. Poľany sa hnojili ovčím hnojom.

Treba uviesť, že v Jurgove doteraz existuje veľká skupina obyvateľstva, ktorá sa hľási k slovenskej národnosti a pozorne sleduje život v Slovenskej republike; pracuje tu Miestna skupina Spolku Slovákov v Poľsku a Miestny odbor Matice slovenskej, v ko-

stolíku sa slúži slovenská omša a v škole sa vyučuje - pre deti, ktoré sa záväzne prihlásia - slovenčina.

Práve z tejto obce pochádza terajší predseda Spolku Slovákov v Poľsku - Jozef Čongva (1939), riadny profesor Sliezskej univerzity v Katoviciach, vedúci Katedry dejín ústavného zriadenia a autor vyše sedemdesiatich vedeckých prác, v tom štyroch kníh. Ide nateraz o jediného príslušníka slovenskej menšiny, ktorého v Poľsku od roku 1920 vymenovali za univerzitného profesora.

V Jurgove žije popredný insitný rezbár Andrej Gomboš, ktorý svoje diela vystavoval v Poľsku, na Slovensku a v ďalších krajinách. Je majstrom v „dielni ľudového rezbárstva“, kde sa pripravujú mladí adepti na umeleckú prácu s drevom.

Na severovýchod od Jurgova sú po kopcoch a dolinkách s potokmi roztrúsené domy a príslušné hospodárske staviská obce Repiská (pôvodne Repisko), ktorá sa skladá vlastne z väčších osád (Grocholov Potok, Brijov Potok, Vojtičkov Potok, Pavličky). Z ich vyvýšených polôh je nezabudnuteľný výhľad smerom na juh - zoči-voči tatranským štítom, ale aj opačným smerom v oblúku na severovýchod - pred nami sa otvára do diaľky hasnúca panoráma najsevernejšieho Spiša.

Repiská (podobne ako ešte východnejšia položená obec Lapšanka) vznikli a rozvíjali sa na základe kopaničiarskeho práva. Ako zistili historici, na regulárnu osadu sa vyuvinuli až koncom 17. a začiatkom 18. storočia. Po celý čas boli majetkom nedeckého panstva.

Pre kopaničiarske právo bolo príznačné, že zárubky sa všade vymerali pozdĺžne, ale neplatí to v Repiskách, kde sa zemepánom nepodarilo prinútiť kopaničiarov žijúcich na samostatných folvarkoch, aby sa usadili v sústredenej dedinskej zástavbe. Pravdu povediac, v katastri Repísk ani na to niet vhodného miesta; najvyššie položené obydlia - to je za pekného počasia akoby závratné bývanie z nadhľadu, no veľmi ťažké, ak všetko privalia mraky, ked' prší alebo sneží. Väčšina tunajších obyvateľov sa živí rolníctvom, musia pracovať naozaj v extrémnych terénoch. Iba v roku 1979 do každej osady, ktoré tvoria Repiská, vybudovali asfaltovú cestu, a to naozaj zlepšuje podmienky spojenia s okolitým svetom, ale vlastne aj život ako taký.

Od Slovákov v Poľsku viem, že „vizuálne doklady“ o slovenskosti severozápadného Spiša - nápisy v kostoloch a na verejných budovách, symbolika atď. - zanikajú nielen pod účinkom „zuba času“, ale aj zámerne, hoci maskovaným spôsobom, napríklad pri výmalbe, renovácii pamiatok. No všetky spomenuté doklady ešte nevymizli. V Repiskách na kaplnke uprostred cintorína si môžeme prečítať tento nápis „Pochválen buď Ježíš Kristus Roku 1908“.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE
VLASTIMIL KOVALČÍK

PAMIATKE KANONIKA JOZEEFA VOJTASA

V nedeľu 24. novembra 1996 oslavila katolícka cirkev sviatok Krista Kráľa. V Spišskej Belej, hoci bol mrazivý jesenný deň, vládol v dopoludňajších hodinách čulý ruch a nevšedné napätie. Veriaci sa v rámci nedeľnej slávnosti pripravovali venovať spomienku svojmu nezabudnuteľnému duchovnému otcovi v rokoch 1969-1977, kňazovi a historikovi, kanonikovi Jozefovi Vojtasiemu, z príležitosti jeho nedožitých 90. narodenín.

Narodil sa 24. novembra 1906 v Jurgove, umrel 22. marca 1977 v Kežmarku a je pochovaný na večný odpočinok v Spišskej Belej. Do súdc veriacich spišskobelianskej farnosti sa zapísal neúnavou dušpastierskou horlivosťou, reštaurovaním chrámov v Spišskej Belej, Križovej Vsi, Strážkach a kostolíka v Tatranskej Kotline. Odkrýval dejiny mesta od najstarších čias, sledoval jeho hospodársky vývin, rozvoj remesiel a obchodu. Stihol predstaviť život a dielo mestského lekára - polyhistora Dr. med. Michala Greisigera v rokoch 1878-1912. Mesto venovalo pozornosť životu a dielu kanonika Jozefa Vojtasa v Ročenke 1995-1996 pod názvom Z minulosti Spišskej Belej spolu s významným historikom Spiša, miestnym farárom ev.a.v. v rokoch 1861-1908 Samuelom Weberom.

Historický chrám sv. Antona Pustovníka, ktorého začiatky siahajú do rokov 1250-1270, bol preplnený veriacimi zo spišskobelianskej farnosti. Medzi nimi bola 150-členná skupina krajanov a príbuzných kanonika J. Vojtasa z Jurgova, Novej Belej, Krempách, Kacvína a z iných spišských obcí z Poľska. Do senátorských lavíc vo svätyni zasadli reprezentanti Spolku Slovákov v Poľsku: predsedu, prof. dr. hab. Jozef Čongva a tajomník ÚV, Dr. Ľudomír Molitoris, predsedu spišského obvodu SSP Anton Pivarčík, členovia Spolku Jozef Brija, Jozef Vojtas, Mária Għodasiková, Anna Mačičáková, jurgovský richtár Alojz Bryja, bývalí jurgovskí učitelia a spolupracovníci kanonika Jozefa Vojtasa Michal Griger, Ladislav Kudzbel a reprezentanti mesta Spišská Belá na čele s primátorom Dušanom Rothom a prednóstom MÚ Ing. Pavlom Ščigulin-ským. Počas sv. omše hral na organe Peter Pavličko, spieval zbor katolíckej mládeže Fortuna, sólové časti Henrieta Malíkovej za dirigovania Stanislava Gricha.

Za zvukov piesne Veľký kňaz k nám dnes prichádza vstúpil do chrámu slávnostný sprievod: spišský sídelný biskup Mons. František Tondra ako celebrant a koncelebranti - Mons. Ján Hirka, prešovský gréckokatolícky biskup, vdp. Augustín Novajovský, spolužiak kanonika J. Vojtasa, vdp. Sergej Kovč, 84-

ročný duchovný správca gréckokatolíckej farnosti Ihľany, ktorý v Spišskej Belej buduje kostol pre veriacich byzantskoruténskeho obradu, ThLIC. František Novajovský, prenasledovaný, súdený a väznený totalitouvládou, ktorý sa stal kňazom aj pod vplyvom kanonika J. Vojtasa - teraz je členom pedagogického zboru Kňazského seminára Jána Vojtaššáka v Spišskej Kapitule a vdp. Józef Marek, kaplán z Jurgova, ktorý v tejto obci slúži sv. omše po slovensky.

Duchovný správca spišskobelianskej farnosti páter Pavol Uličný, SVD, privítal otcov biskupov, kňazov, krajanov a príbuzných kanonika J. Vojtasa, deti, mládež a veriacich farnosti.

Pri slávnostnej sv. omši predniesol homiliu Otec biskup Mons. František Tondra. Uvil nádherný veniec z myšlienok na oslavu Krista Kráľa, ktorý ozdobil krásnymi cnotami kanonika J. Vojtasa ako človeka, kňaza, vedca a slovenského národovca. Prizvukoval, že kráľ, ako každá vrchnosť, je potrebný, aby riadił spoločnosť, aby bol poriadok. Boli, aj sú králi, ktorí len vládnú, túzia po moci a sláve, neslúžia ľudu, šíria nenávist', vyvolávajú konflikty a vojny; nastáva neporiadok, anarchia, tečie krv, bujnejú neresti a šíri sa bieda. Takí sú králi, vládcovia a politici, ktorí vyhodili zo spoločnosti Boha ako nepotrebnú príťaž, aby nemuseli rešpektovať práva človeka, spoločnosti a národov. A tak ľudstvo je ubité, utrápené prenasledovaním, vraždami a vojnami. Kristus je však kráľom pravdy, pokoja a lásky, je cesta, pravda a život. Len Kristova pravda nás oslobodí, zosúladí medziľudské vzťahy, odstráni väsne, uvedie ľudstvo svojimi milosťami na cestu spásy. Na to ustanovil svoju Cirkvę. Jej patrí miesto v spoločnosti, lebo ju učí rozoznávať dobro od zla. Je požehnaním spoločnosti - veriaci sú soľou Zeme, svetlom života. Bez Cirkvi by sme sa boli možno už dávno aj vyvraždili! V Cirkvi je nesmierne dôležitá úloha kňazov. Kristus nám prikázał: Idťte a učte všetky národy! Jeho výzvu a poslanie prijal nás - už nebohý - jubilant kanonik Jozef Vojtas. Bol vzorným, horlivým a statočným kňazom, vedcom i bojovníkom za Kristovu pravdu, za ňou šiel aj do väzenia a odovzdaný do vôle Božej trpeživo znášal neľudské utrpenie, verný Kristovi a Cirkvi. Aj v slovenskom národe zohral veľkú úlohu. Lásku k národu nosil vo svojom srdci, pokladal ju za Boží dar. Preto ju utvrdzoval aj medzi svojimi krajanmi. Bránil ich, ked' im krivdili, trápili, prenasledovali a väznili i zbavovali života, a to bez emócií, nenávisti, len v súlade so zákonom a právom Božím i ľudským.

Každý svetský aj cirkevný predstavený musí mať pocit zodpovednosti za členov každej národnosti v okruhu svojej pôsobnosti

Kanonik J. Vojtas. Foto: archív M. Grigera

v štáte a Cirkvi, je povinný udržiavať pokoj a spravodlivosť v medziľudskom spolužívaní. Kristus nám dal silu šíriť jeho pravdu a vložiť jej poklady do súdc mládeže, ktorá je budúcnosťou Kristovho kráľovstva aj Cirkvi. On nám povedal: Kto je priateľom pravdy, počúva môj hlas. Náš jubilant ho počúval aj poslúchal až do odchodu do večnosti. Aj my ho počúvame! Kristus vládne láskou. To bola adresná výzva Otca biskupa Mons. Františka Tondra všetkým veriacim.

Po sv. omši sa prítomným prihovoril Otec biskup Mons. Ján Hirka, priateľ kanonika J. Vojtasa. Vyslovil radosť z toho, že sa mohol zúčastniť na sv. omši z príležitosti jeho nedožitým 90. narodením. Stretával sa s ním na slobode i vo väzení ako s dobrým človekom, verným i statočným kňazom, ktorý pochopil tajomstvo kríža, utrpenia a bolesti, pred ktorou dnešný človek uteká, lebo je príťažou jeho života, ba nechce ani počuť o smrti. Kristus za to pokarhal aj Petra s poučením, že Syn človeka bude umučený, zomrie, ale na treťi deň vstane z mŕtvych, a jeho kráľovstvu nebude konca. Bez utrpenia a smrti by nebolo zmŕtvychvstania... Otec biskup osobitne ocenil spoluprácu jubilanta s gréckokatolíkmi v časoch pohody i búrok vo V. Frankovej, v Levoči, aj na Mariánskej hore, kde mal v úmysle vybudovať moderné pútnické a ekumenické centrum. Nezabudol vyzdvihnúť jeho vedeckú prácu a starostlivosť o cirkevné historickoumelecké pamiatky. S citovým rozochvením vyslovil želanie: Kiežby sme boli s ním dnes - aj keď je už vo večnosti - spojení! On už slávi svoje narodeniny s Kristom. Kristus je večný - aj pamiatka jeho vernerého kňaza kanonika Jozefa Vojtasa medzi nami nech je večná!

Po sv. omši sa Otcom biskupom, kňazom a veriacim lyricky ladeným prejavom podľa koval Michal Griger. Členky SKJ odozvali Otcom biskupom a kňazom kvety vdáky a úcty.

Za hlaholu zvonov sa Otcovia biskupi, kňazi a veriaci odobrali mohutným sprievodom na cintorín k hrobu kanonika J. Vojtasa. Dojímavou znali akordy jurgovskej dychovej hudby, ktorá má už vyše 150-ročnú tradíciu. Jej členovia pod vedením zanieteného kapelníka J. Čongvu prišli vzdať hold úcty a vdáky svojmu rodákom za vzácné dary jeho života. Kytice Otcov biskupov, veriacich z farnosti, ale najmä veniec rodákov z Jurgova, ozdobili hrob vzácnego kňaza a vedca kanonika J. Vojtasa. Tichom cintorína sa zbožne niesla modlitba sv. ruženca Otca biskupa Mons. Františka Tondru a milý príhovor Otca biskupa Mons. Jána Hirku, s ktorým gréckokatolícke ženy s citom zbožnosti zaspievali „Vičnaja pamjať...“

Jurgovskí krajania nezabudli ani na svojho druhého vzácnego rodáka, univerzitného profesora ThDr. Alojza Miškoviča, ktorý odpočíva na kežmarskom cintoríne. Na

náhrobný pomník - dielo akademického sochára L. Korkoša z Čiernej Hory: kríž a busta na balvane z rieky Bialky - položili pred odchodom domov veniec úcty a vdáky.

* * *

Na záver nedožitého jubilea kanonika Jozefa Vojtasa usporiadal primátor mesta Spišská Belá, farské úrady a Spišský dejepisný spolok v Levoči (SDS) dňa 30. novembra 1996 vedecký seminár v Spišskej Belej. V preplnej zasadacej sále MÚ primátor Dušan Roth privítal členov SDS, poslancov MsZ a občanov. Oboznámil ich s Ročenkou mesta 1995-1996: Z minulosti Spišskej Belej, ktorú mesto venovalo svojim významným osobnostiam: Samuelovi Weberovi, historikovi a kňazovi ev.a.v., ktorý pôsobil v Spišskej Belej v rokoch 1861-1908 a katolíckemu kňazovi a historikovi, duchovnému správcovi farnosti v rokoch 1969-1977 Jozefovi Vojtasovi. Obidva prispeli k rozvoju mesta na poli výchovy a hlboko načerli do jeho dejín v kontexte s dejinami Spiša. O ich živote a diele prehovorili autori štúdií v ročenke: predseda SDS Ivan Chalupecký (Mesto Spišská Belá - Dve doby, dve osobnosti),

Eduard Pavlik a Ivan Bohuš (Samuel Weber) a Michal Griger (Jozef Vojtas). Zaujímavé boli spomienky na kanonika J. Vojtasa ešte žijúcich priateľov, spolupracovníkov a veriacich z V. Frankovej, Levoče a Spišskej Belej, ktoré uzavrel jeho spolužiak, už 90-ročný kňaz, rodák zo Spišskej Belej, vdp. Augustín Novajovský: „Jozef Vojtas žil a usilovne pracoval ako kňaz a vedec - je ozajstný mučeník, lebo trpel nevinne!“

Primátor mesta venoval každému účastníkovi seminára spomínanú Ročenku a propagančnú skladačku o dejinách a pamätiach Spišskej Belej.

Účastníci seminára na čele s primátorom položili na hroby jubilantov kyticu kvetov, lebo: „Chváliť nám treba slávnych mužov, našich otcov... Pre svoju rozvahu stali sa vodcami ľudu a pre svoju zbehlosť v písmach viedli národy. Ich telá odpočívajú v pokoji a ich meno žije z pokolenia na pokolenie. O ich múdrosti rozprávajú národy a zhromaždenie ľudu ich ospevuje.“ (Sir. 44...)

Patrí sa poznamenať, že účastníci obidvoch slávností boli prekvapení pohostinstvom Beļanov.

MICHAL GRIGER

Láskou mi srdce búši...

Pomaly, ale iste sa približuje čarowný deň pre zaľúbencov. Myslime na 14. február, deň svätého Valenta, kedy si mladí vyznávajú lásku. Zamilovaní vtedy posielajú svojej tajnej láske pohľadnice, kvety, sponky, či emblémy v tvare srdca. Tento februárový zvyk - deň zamilovaných, je v našej kultúre nový. Prišiel k nám zo západnej Európy, najmä z Anglicka, ale z roka na rok sa stáva čoraz viac oblúbený.

Prečo práve Valent

sa stal patrónom zamilovaných, je dosť záhadné, a na túto otázku len ľahko môžeme dať jednoznačnú odpoveď. Z historických prameňov a podaní vieme o existencii dvoch Valentov. Jeden z nich bol rímskym kňazom a za panovania cisára Klaudia pomáhal viačerým mučeníkom na ich poslednej ceste. Za túto činnosť ho rímsky prefekt v roku 270 odsúdil na smrť. Zase druhý Valent žil v 4. storočí a bol biskupom talianskeho mestiečka Terni (Umbria). Mimo cisárovho zákazu udeľoval zamilovaným sviatosť manželstva, za čo bol uvážnený a odsúdený na smrť. Zahynul práve 14. februára. Svätý Valent je tiež ochrancom osôb chorých na epilepsiu.

Niekto historici sa domnievajú, že deň zamilovaných má veľmi dlhý pôvod, ktorý pravdepodobne siaha až k starorímskym sviatkom Luperkáliám, kedy Rimania

vzdávali čest' pastierskemu božstvu Faustínovi, ktorý bol ochrancom pastierov a oviec, ako aj záchrancom Romula a Rema. Po skončení náboženských úkonov prítomný veľkňaz vyberal od prítomnej mládeže pergamenové kartičky s menami a blahoželaniami. Potom ich uložil do veľkého džbána, zamiešal a Žreboval. Páry, ktoré Žrebovali si mali byť verné do konca Luperkálií...

Sviatok pre nesmelých

Ale nielen - hovorí sa tiež o februárovom dni zamilovaných. Tento deň je však mimoriadne nápomocný práve im, aby svojej láske poslali anonymný pozdrav a verili, že sa dotyčná domyslí, od koho je. Teda nesmelí - nevzáhajte.

Samozrejme na sv. Valenta si lásku môžno ešte viac prehľbiť. Tento deň je v oblasti ľubostnej magie oveľa viac konkrétnej ako deň sv. Andreja. Okrem toho si neviete ani predstaviť kolko v tento deň prejde svetom bozkov. Nie všade sa však bozkávajú rovnako. Napríklad Eskimáci sa nebozkávajú ústami, ale... potrením nosa. Na ústa sa nebozkávajú ani v Čiernej Afrike, kde ľudia veria, že by po bozkaní stratil dušu.

Valent, Valentína, čiže populárny Valek, Vaľka, či Vaľa, sú menami dosť oblúbenými aj na Spiši a Orave. Ich nositelia sa vyznačujú skromnosťou, pokojnosťou a nadaním.

Obyčajne sa dožívajú vysokého a pokojného veku. Meno Valent sa dostalo aj do literatúry. Nájdeme ho aj ako ochrancu farnosti. Tak je to napríklad v Krempachoch. V tento deň je totiž v tejto spišskej obci odpust. Svätého Valenta nájdeme aj na mnohých oltároch a kaplnkách.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Belianska kaplnka sv. Valenta - patróna zaľúbencov

CHYŽNÉ

Dnes prinášame ďalší príspevok pripravený na základe práce A. Kavuliaka - Historický miestopis Oravy. Je venovaný obci Chyžné, jej počiatkom a hospodárskym i sociálnym pomerom v minulých storočiach.

Začiatky obce

Dedinka sa rozkladá pozdĺž dolinky, ktorou tečie neveľký, Chyžný potok, čiže rýchlo, bistro tečúci potok. Predpokladá sa, že obec dostala meno práve od tohto potoka. Ako uvádzá A. Kavuliak, chotár obce zahrňoval plochu 3035 ha, v čom orná pôda tvorila 1762 ha, lúky 234 ha, pastviny 387 ha, lesy 557 ha, úhory 94 ha, záhrady 1 ha. Názov Chyžného potoka sa prvý raz spomína v dokumentoch z roku 1575 hovoriacich o hraniči jablonského chotára prebiehajúcej práve pri tomto potoku. Rozprestierali sa pri ňom lúky, dávané do prenájmu za 16 florénov. Potom ich zaujal palatín Thurzo na vypásanie panského dobytka. V trstenských archívnych materiáloch sa o tom hovorí: - *Mestečko Trstena má v svém chotáre veľké lúky jmenující se Chyžne, pres ktere Jelešna jmenovaný potok teče. Teto lúky zaujímajú se pro paníky statek anno 1607.*

Asi v tomto období (presný dátum nepoznáme) vznikla na týchto lúkach valaská dedina Chyžné, o ktorej prvý záznam nachádzame v popise suchohorského chotára z roku 1614, kde je uvedená ako Chisne. S názvom obce sa stretávame aj v proteste čimhovských zemských páнов Platthyovcov z roku 1614 proti Thurzovcom, že na území ich majetku založili rad dedín, medzi nimi aj Chyshno (Chyžné). O tomto proteste sa však nerokovalo, lebo obec vznikla na bývalom území Trstenej.

Prvým richtárom obce alebo skôr osady bol Ján Urbanec pôvodom z Tvrdošína, ktorému - spolu so štyrmi valašskými osadníkmi - Alžbeta Czoborová a jej syn Imrich Thurzo vydali v roku 1619 šoltýšsku

listinu. Stanovili sa v nej poplatky a dávky tak, aby *geden každy sedlak dawal do roka slepek osm aneb za každu po d. 6, husy čtyri aneb za každu d. 12, wagecz čtyridcet aneb wsze za čtyri d. 1, gerabky čtyri aneb za každeho d. 25, prasyecz tolikož 4 aneb za každe po d. 25. K tomu tež dlužny budu se zbrogu povstati, zamek poprawowati, dari dawati, desatek od owiec wibywati a gestliby se nam kedy prihodilo mezi nich prigiti z okolnymi dedinami budu povinni nas ucztive chowati y take kone k odvaženy dawati. Janowi Vrbaczowi szoltysovi a potomkom wszczekym dali cele rychtarstwi ze wszczekymi geho duochodky a použitky, krom toho mlyn muczny o gednom kameny, od ktereho bude platiti každeho roku po pultretim zlatom uherškym, pilu k rezany desek dopustiti wistawiti, mimo toho mal priwesti pul fūra wina a půl fūra soli alebo sa vymenit 7.50 zl. každeho roku. Ma dawati 2 jarabky alebo 50 d. za ne; konečne klisny nezimowal, od toho po zlatem dawati. Nad to nadewszczko ze zbrogu powstati, zamek poprawowati, dari dawati, dan od owiec aneb o desatek wibywati powinowat bude y potomci geho dlužni budu.*

Na založenie osady sa zúčastnili také rodiny ako: Rezník, Otruba, Kružek, Svrček, Godava, Kanoňa, Veversa, Kohut. Osada bola spočiatku oslobodená od všetkých povinností - v podstate až do roku 1622. Vtedy sa totiž v dokumentoch spomína, že Chyžné je nová osada, ktorá len tohto roku začala svojmu zemepánovi platiť dávky a robotovať. A. Kavuliak uvádzá, že v roku 1626 na 4 sedliackych raliach a na šoltýstve v Chyžnom bolo už osevnej plochy na 90 lukien zrna a lúk na 28 vozov sena, pričom v osade žilo 18 rodín, čiže asi 90 osôb. Bolo to obdobie rýchleho rozvoja osady a najmä prudkého rastu obyvateľstva, o čom vieme najmä z daňových súpisov. Tak napr. za okolo 30 rokov stúpol počet obyvateľstva skoro šesťnásobne a v roku 1659 dosahoval 529 osôb, vtom 472 katolíkov a 57 evanjelikov. V tom čase šoltýstvo v obci patrilo Stani-

slavovi Chyžnianskemu. Po jeho smrti však v roku 1670 Stanislavovi synovia Vojtech a Ján Chyžnianski predali časť šoltýstva za 114 toliarov Gregorovi Červeňovi, taktiež z Chyžného.

Neštastia

Sedemdesiate a osemdesiate roky 17. stor. sa veľmi nepriaznivo odrazili na rozvoji obce, ktorá veľmi spustla. Pričinil sa k tomu medziiným kurucký odboj pod vedením Thökölyho a Rákocziho. Jeden z kuruckých oddielov pod vedením G. Pika totiž prenikol aj na Oravu a v októbri 1672 dobyl Oravský zámok. Utrpeli pritom aj mnohé oravské obce, v tom aj Chyžné, ktoré vojsko plienilo a oberala najmä o potraviny, ale nielen. So-tva obec nadobudla akú-takú rovnováhu, keď na ňu prišlo druhé neštastie. Začiatkom októbra 1683 pritiahol na Oravu litovské vojsko, ktoré malo bojovať s kurucmi. Avšak po prvej zrážke s kurucmi začali Litovci plieňi Thökölyho majetky a pritom rabovali aj oravské dediny, oberali ich o zvyšky potravín, brali dobytok, ba aj povozy. Mnoho domov spálili, veľa ľudí sa rozutekalo bud' zahynulo, vtom aj od hladu a zimy. Neštastiu sa nevyhlo ani Chyžné. O veľkom úpadku obce svedčí obrovský pokles obyvateľstva a fakt, že v roku 1685 mala obec obadené len 2,3 rale.

30 rokov neskôr

Až toľko času muselo uplynúť, kým sa obec trochu pozdvihla. V roku 1715 mala už obsadené 4,5 rale s osevnou plochou na 780 korcov zrna a lúkami na 32 vozov sena. Počet obyvateľstva stúpal len veľmi pomaly. Žilo tu vtedy len 42 rodín, čiže asi 210 osôb, teda dvaapokrát menej ako pred polstoročím.

Ako uvádzá A. Kavuliak na základe archívnych záznamov Oravského zámku z roku 1728, obyvateľstvo sa popri obvyklej poľnohospodárskej produkcií začalo zaoberať aj pestovaním ľanu, z ktorého sa vyrábal olej a plátno. Niektorí obyvatelia začali aj obchodovať plátnom a vykŕmenými volmi. Obec sa pomaly, ale nepretržite vzrámala. V roku 1757 kúpili Chyžnania vo Veľkej Lipnici starý drevený kostol a postavili ho na mieste dnešného cintorína. Trochu neskôr (v roku 1770) si však už postavili nový, murovaný, ktorý im slúžil vyše 120 rokov. Farosťou sa Chyžné stalo v roku 1786. V tom čase žilo v obci okolo 460 ľudí na 6,25 rale.

Správa obce až do vydania tereziánskeho urbára bola zverená dedičným šoltýsom s nasledovnými menami: Urbanec, Laťák, Lattyák, Latiak, Chyžniansky, Červeň (Cherven) atď. V dejinách Chyžného z tohto obdobia sú pozoruhodné dva záznamy: z roku 1828 hovoriaci o tom, že v obci je 249 domov a žije v nej až 1400 obyvateľov, ako aj z roku 1837, ktorý informuje, že v Chyžnom sa doluje železná ruda. O hutníckej minulosti obce svedčí aj to, že les za územím miestnych

Chyžné v zime pred pätnásťimi rokmi. Foto: J. Š.

Colnica v Chyžnom

Pplk. J. Lysík (zľava) a JUDr. J. Domiňák

VYUŽIJÚ MOŽNOSTI?

Každá prihraničná obec je priam predurčená na búrlivý rozvoj, čo logicky vyplýva z toho, že je na rozhraní dvoch štátov. Tak by to malo byť i v prípade Chyžného, dedinky nachádzajúcej sa na slovensko-poľskej hraniči, v blízkosti hraničného priechodu Trstená-Chyžné. Zdá sa však, že táto obec, dlhá 7 kilometrov, ešte spí. Medzinárodná cesta E-7, ktorá ju doslova pretína na dve polovice, si pulzuje svojím, úplne iným tempom.

Na hraničnom priechode

je zvýšený cestovný ruch najmä v tzv. trhové dni, t.j. v stredy (trh v Jablonke) a vo štvrtky a soboty (trhy v Novom Targu), kedy priechod doslova praská vo švíkoch. Pracovníci colnice majú vtedy od skorého rána, až do pozdného večera plné ruky práce s odbavovaním tisícok nákupuchtívých občanov - najmä zo Slovenska. Svoju návštěvu v obci som sa snažil doplniť aj informáciami o práci colníkov, ktorí si tu v ten mrazivý stredajší deň vykonávali svoje pracovné povinnosti. Mal som s tým spočiatku problémy. Nikto sa mi nechcel venovať, čo si vysvetlujem snáď len množstvom práce v tento zimný trhový deň. Napokon som sa predsa len dostal

k pplk. Jozefovi Lysíkovi, veliteľovi oddelenia cudzineckej polície Trstená, ktorý mi poskytol niekoľko informácií. Najviac ma samozrejme zaujímalo to, akým spôsobom zvládajú nápor takého obrovského množstva turistov, prekračujúcich tento jeden z najväčších slovensko-poľských hraničných priechodov.

- *V rokoch 1964-1972 bol hraničný priechod hore na kopci, teda tam, kde sa v súčasnosti nachádza o.i. čerpacia stanica a stánky s občerstvením - hovorí veliteľ. Nový hraničný priechod, tak ako ho poznáme v súčasnosti, bol otvorený v roku 1973. Napriek tomu, že často doslova praská vo švíkoch, myslím, že colníci si zvládajú svoje povinnosti dobre. Do konca roka 1996 tu prekročilo hranicu v oboch smeroch okolo 5 miliónov cestujúcich. Len osobných automobilov sme v priebehu minulého roka odbavili više 1 milióna a sú dni, kedy cez hranicu prechádza aj 400 autobusov. K tomu treba pripočítať asi 300 kamiónov denne...*

Nemáme veru čo závidieť smene 4-5 colníkov, ktorí majú roboty iste vyše hlavy. Svoje neľahké povinnosti zvládajú aj vďaka dobre organizovanej práci, hoci (a to iste nie je len môj názor), mnohohodinové čakanie

by sa dalo skrátiť, keby boli posilnení o ďalších zamestnancov. Dúfajme, že prieupustnosť priechodu sa zlepší aj po rozšírení prístupovej cesty od Chyžného (s čím sa už začalo), a v budúcnosti situáciu zrejme zmenia k lepšiemu aj smelé stavebné plány Jána Lyša, majiteľa firmy Chyžbet, ktorý chce v blízkosti priechodu vystavovať parkovisko, ku ktorému snáď neskôr pribudne aj motel.

O niekoľko informácií som ešte požiadal veliteľa Okresného policajného zboru v Dolnom Kubíne JUDr. Jozefa Domiňáka, ktorý bol práve v kancelárii pplk. Lysíka. Zaujímal som sa o.i. o to, ako riešia na hraniči kontrolu tzv. „podozrivých“ automobilov (t.j. ukradnutých), či osôb, ktoré sa snažia prekračovať hranicu bez platných dokumentov alebo skúšajú pašovať rôzny tovar.

- *S tradičným pašovaním, ako to bolo v minulosti, sa už na hraniči stretávame len zriedka - hovorí p. Domiňák. Čo sa zase týka zadŕžania vozidiel (u ktorých nesúhlásia výrobné čísla motora či karosérie) alebo je iné podezrenie, že automobil nepatrí vodičovi, ktorý v ňom prechádza hranicu, v tom sme, dalo by sa povedať, pomerne úspešní. Presnejšie informácie vám však, žiaľ, teraz poskytnú nemôžem, pretože mnoho prípadov je ešte v štádiu vyšetrovania...*

Odchádzal som s pocitom, že priechod v Chyžnom je preťažený. Hoci sme však niekedy na hraniči počas dlhého čakania na kontrolu nespokojní, a divíme sa, prečo to tak dlho trvá, musíme to aj chápať. Vedľa colníci majú neľahkú úlohu, a snažia sa „vychytat“ najmä tých, ktorí chcú návštěvu druhej krajinu využiť k nečestným cieľom, ale nás ostatných nechcú zdržiavať.

A čo v obci?

V Chyžnom som zašiel za predsedom MS SSP Karolom Fulom, aby som sa dozvedel, čo sa tu za posledné obdobie zmenilo.

- *Na úplné doriešenie ešte stále čaká o.i. problém telefónizácie - hovorí K. Fula. V obci je zatiaľ zavedených 89 nových telefónov, ale mnohí, ktorí sa prihlásili a už aj zaplatili požadovanú sumu, ešte stále čakajú. Veríme, že v tomto roku sa situáciu podarí vyriešiť aj k ich spokojnosti.*

Sprac.: J. Š.

rašelinísk sa podnes volá Hámorská. V obci boli vtedy 3 vodné mlyny a mnoho dobrých pastvín, čo prospievalo najmä rozvoju chovu.

Chyžné zostało v poddanskom pomere k hradnému panstvu až do vynesenia zák. čl. IX z roku 1848, ktorým sa zrušilo poddanstvo. Pri prvom meraní chyžianskeho chotára v roku 1850 sa zistilo, že má 5843 katastrálnych jutár. Po zrušení poddanstva bol pomer medzi hradným panstvom ako bývalým zemepánom a starou sadlíkmi obce ako bývalými urbárnikmi upravený dohodou z 5.8.1868. Obec sa značne rozrástla, v roku 1870 mala už 320 domov a 1501 obyvateľov a od začiatku tohto storočia aj nový kostol, postavený v rokoch 1900-1903.

Poznamenajme ešte, že z Chyžného pochádza veľa významných osobností slovenského národného, cirkevného a kultúrneho života. Patrí k nim o.i.: kanonik Tomáš Červeň (1793-1876) spoluzakladateľ a podporovateľ slovenských národných spolkov, v tom Spolku milovníkov reči a literatúry slovenskej v Budapešti, Spolku sv. Vojtecha v Trnave a Matice Slovenskej v Martine, ktoréj bol dlhé roky pokladníkom; Florián Červeň, významný pedagóg, autor učebníčkov, zemepisných spisovateľ a profesor v Bratislave, Banskej Bystrici a Budapešti; prepošť Ján Latiak Chyžiansky, významný mecén slovenskej literatúry a ďalší.

Rozširovanie cesty k hraničnému priechodu

Ako vieme, centrálu v obci majú už od roku 1995 (kapacita na 600 čísel), takže zostáva im len čakať.

Vodovody, kanalizácia, rašelina...

Väčší problém, zdá sa, majú Chyžňania s vodou. V obci totiž nie je zavedený vodovod, a aj keď má skoro každý na dvore studňu s hydroforom, nie je to riešenie najlepšie. Problém s vodou je o.i. v lete, kedy jej je málo, i v zime, keď za tuhých mrazov zase voda zamíza. Občania tiež čakajú, kedy sa zavedie kanalizácia. Zatiaľ sa totiž touto „vymoženosťou“ môže pochváliť len mestna ZŠ, kde je aj malá čistička vód. Z toho, čo sa podarilo v minulom roku urobiť, pripomeňme aspoň opravu verejného osvetlenia v obci, opravu povrchu Potokovej ulice, či rozšírenie a vyasfaltovanie cesty na Bugaj, a tiež asi 200 metrového úseku smerom ku škole.

Blízkosť hranice, od ktorej ich delia asi tri kilometre však pocitujú len vtedy, keď im dlhé rady kamiónov, čakajúcich povedľa cesty sťažujú v letnom období vychádzanie do polí a vráske na tvári majú aj od devastácie okolitej prírody, ktorú vodiči znečistujú. Ďalšími starostami niektorých Chyžňanov sú ich polia a lúky na Slovensku, „problém“, ktorý im zostal ešte z obdobia spred 2. svetovej vojny. Ako mi však povedali, mnohí sa k tomuto svojmu majetku už ani nehlásia.

Osamelý obchod s nábytkom

V minulosti, podobne ako Pekelníčania, aj oni mali určité zisky napríklad z t'ažby rašeliny, využívanej hlavne na kúrenie. Ešte pred párom rokmi zbierali aj tzv. biely mach, za ktorý sa dosť dobre platilo. V súčasnosti však v časti chotára, kde ho bolo najviac, rastie už nový les, ktorý je majetkom mestného urbáru, takže s rašelinou prestali.

Lepší kontakt so Slovenskom očakávajú najmä potom, keď bude možnosť prekračovať hranicu na občianske preukazy, v rámci tzv. malého pohraničného styku, čo by malo byť aktuálne už onedlho. Mnohí sa však zaujímali, kedy bude konečne schválená krajská karta, na ktorú krajania, a nielen v Chyžnom, túžobne čakajú.

Podnikanie...

O aktivitách p. Lyša, majiteľa firmy Chyžbet sme už hovorili. Pripomeňme, že zamestnáva okolo 60 ľudí a jeho ďalšie plány sú tiež obdivuhodné. Z iných aktivít občanov povedzme, že v obci je sedem súkromných autobusov, ktoré sa využívajú najmä na prepravu robotníkov do Nového Targu, či výlety alebo pre potreby svadobčanov (ich majiteľmi sú J. Latiak, H. Zbela a K. Marec).

V obci je o.i. obchod s nábytkom (v dome J. Gnidu), sú tu tiež tri ďalšie obchody s potravinami a novinový stánok, takže ani s nakupovaním by nemali byť väčšie problémy.

Občania už oddávna plánujú o.i. opravu starej školy, kde by mohla byť napríklad ordinácia pre lekára alebo sociálne zariadenie pre starších občanov. Zatiaľ nevedno, prečo sa s tým už dávno nezačalo.

Turistika?

Málo sa v obci starajú o jej pozdvihnutie, hoci mnohým by iste prilepšila ich skromný rodinný rozpočet. Ľudia však nie sú zvyknutí púšťať niekoho cudzieho do svojho domu, aj keď by to nejaký groš prinieslo. Vidia v tom zrejme viac starostí ako osohu. Klimatické podmienky na Orave sú tvrdé, zem málo úrodná, ale presvedčuje ľudí, ktorí po generáciu žili s pôdou. Aj keď sa často viac na nej narobili, ako boli výsledky, ktoré im dávala, predsa len veria najviac tvrdej oravskej zemi. Občania si tu teda žijú svojím rytmom, ktorý je závislý od pôdy a prírody. Aj keď im je veľakrát t'ažko, nevedia sa odhadlať na radikálnejšie zmeny vo svojom živote. Veria, že nejako bolo a aj bude. A preto, keď hovoria o zmenách, ktoré by im pomohli, často zostáva len vypovedané slovo. A život si, napriek blízkosti hranice, plynne akoby mimo nich. Zobudia sa teda zo svojho zimného spánku, a využijú ponúkané možnosti, plynúce o.i. z rozvoja turistiky? Uvidíme.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

7. decembra 1996 oslávil svoje 50-tiny uč. Jozef Páleník z Chyžného; 8. januára 1997 sa dožil 75. rokov Vendelín Grapa z Podvlnky, jeden zo zakladateľov našho Spolku a 29. januára oslávil 65. narodeniny Vendelín Stercula z Veľkej Lipnice-Skočíkov, dlhorčný dopisovateľ Života a aktívny člen Spolku Slovákov v Poľsku.

12. februára oslávil významné životné jubileum 75. rokov života Ján Tisončík z Chyžného, jeden zo spoluzakladateľov Spolku a dlhorčný ričtár v tejto obci a 20. februára sa dožíva 86. rokov Anton Baliga z Jablonky-Matónô, ktorý stál pri počiatkoch našho kra-

janského Spolku. Všetkým našim oslavencom srdečne blahoželáme a prajeme najmä veľa zdravia a spokojnosti v ďalšom živote.

Minister zahraničných vecí SR Gustáv Krajčí a minister vnútra PR Zbigniew Sielecki podpisali 6. decembra 1996 v Zakopanom dohodu o malom pohraničnom ruchu. Dohoda umožní občanom 65 gmin v Poľsku a 345 obcí a miest zo Slovenska prekračovať hranicu na základe občianskych preukazov. Pre tieto účely bude postupne otvorených 14 nových hraničných priechodov. Dohoda zahrňuje všetky oravské obce patriace ku gminám Jablonka, Veľká Lipnica, Czarny Dunajec a Raba Wyżna, ako aj

všetky obce na Spiši. Poznamenajme ešte, že dohoda umožňuje sedemdňový pobyt v pásme malého pohraničného ruchu, teda do vzdialenosťi 15 km od hranice.

Od mája do novembra minulého roka pracovali na území jablonskej gminy o.i. štyri stavebné skupiny z Nového Targu. Pomáhali pri výstavbe ZŠ č. 2 v Podvlnke, ZŠ č. 1 v Malej Lipnici, ZŠ č. 1 v Jablonke a auly pri lýceu v Jablonke.

Na dovybavenie počítačovej pracovne v ZŠ č. 2 vo Veľkej Lipnici venovali rodáci z USA sumu 2 300 dolárov.

PETER KOLLÁRIK

Pohľad na Vyšné Lapše

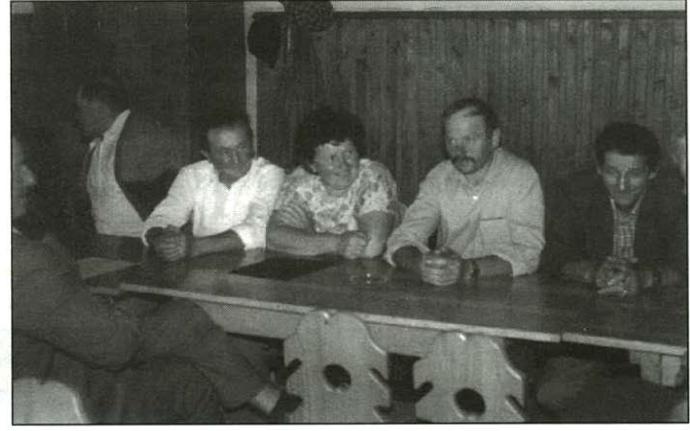
POD MAJESTÁTNYM GRANDEUSOM

Hovorí sa, že Vyšné Lapše nikto neukradne, lebo sú akoby vrezané do lapšanskej doliny a v zime ich biely sneh výborne maskuje. Okrem toho obec zo severnej strany stráži robustný vrh Grandeus s vyčnievajúcou retranslačnou stanicou, ktorá mnohým Lapšanom zlepšila príjem televízneho programu. Niektorí rozprávači prijívnávajú Grandeus k polskému Giewontu. Vraj aj tam sa schováva zakliate vojsko, len ho nikto nevidel, ani nevedno aké. Možno sa niekedy predsa len dozvieme. Z južnej strany sa na Lapše pozerá majestátна Kurošovka, v ktorej sa vraj schovával sám Jurko Jánošík. Mnohí sú presvedčení, že práve tu pod jednou obrovskou jedľou zakopal svoj tajomný poklad, ktorý dosiaľ ešte nikto nenašiel. Kto vie, možno sa šťastie úsmeje práve na vás. Neredím vám však hľadat Jánošíkove dukaty počas letnej búrky - od hromobitia môžete v tamjomšom lese ohluchnúť.

V lapšanskej doline

Vyšné Lapše patria svojou veľkosťou skôr k priemerným spišským obciam. Obyvatelia sú k cezpoľným návštěvníkom obce otvorení a úprimní. Veľmi radi sa porozprávajú a samozrejme v prípade potreby aj poradia. Pred vojnou bola takmer celá zástavba obce drevená. Viete si to predstaviť? Po prechode frontu a ostrele zhorela väčšia časť dediny. Bola zničená aj kostolná veža. Lapšania boli po vojne prinutení k výstavbe nových domčekov. Tentokrát už v značnej miere vystriedali dreveničky biele murované domčeky. Keď sa prejdete po obci, predsa len nájdete ešte hodne domov postavených výlučne z

Zatiaľ ešte skromná lapšanská krčma

Na krajanskej schôdzi v klubovni MS SSP

dreva. Takouto dreveničkou je napríklad...krčma, zvaná bačovkou, alebo salašom. Skladá sa len z dvoch miestností. Z väčšej, v ktorej je trocha chladnejšie a z menšej, v ktorej sa sedí príjemnejšie, lebo sa tam nachádza pec. Studené pivo nie všetkým chutí, preto vyčkávajú kym sa trocha ohreje. Onedlho sa však krčmička vyprázdnuje, vraj len preto, že treba ísť kŕmiť dobytok. Všetky diskusie o náprave sveta a obce pomaly utichajú...

Od 20. do 20. každého mesiaca

Nie, to nie sú počty, ale skutočnosť. Takto rátajú tamojší dôchodcovia. Ako sa dozvedám, v obci je pomerne veľa starších osôb, ktoré odovzdali svoje pozemky mladším gazdom a sú na zaslúženom dôchodku. Na málo úrodnej spišskej pôde sa treba skutočne napracovať a „hasen“, teda osoh takmer žiadny. V niektorých domácnostiach ledva viažu koniec s koncom, najmä tam, kde rodina nemá vedľajšie príjmy. Nezriedka aj tieto nevel'ké peňažné sumy (v prvej invalidnej skupine je to okolo 300 zl.) sú investované do gazdovstva, vraj len preto, aby sa nadalej rozvíjalo a možno aj prinieslo akýkoľvek zisk.

Žijeme svorne

Na prvý pohľad návštěvník obce nevidí nič zvláštne. Predsa v obci žijú ľudia, ktorí sa hlásia k slovenskej a poľskej národnosti. Ako vychádzajú? Možno povedať, že veľmi dobre. Vedia totiž, že sú si vzájomne potrební a všetci veľmi ľažko pracujú na svoj každodenný chlieb. Samozrejme, ako to v bežnom živote býva, sem-tam sa aj vyskytnú ľažkosti, ktoré treba vyriešiť. Po roku 1990 sa lapšanskí krajania začali dožadovať prinávratenia slovenských bohoslužieb v miestnom kostole, tým viac, že krakovský metropolita kardinál F. Macharski povolil slovenskú liturgiu na Spiši a Orave. Až návšteva lapšanskej farnosti pomocným krakovským biskupom K. Nyczom však dovolila prekonáť existujúce problémy. Dnes možno povedať, že aj ostatní sa zmierili s tým, že Boha možno chváliť aj v slovenčine... Ako sme sa dozvedeli, lapšanskí veriaci sú spokojní. Miestny farár, ale aj kaplán slovenčinu ovládajú. Veľmi dobre si tiež počína organista L. Pavlica. Pokial' sú problémy, tak len s notami slovenských cirkevných piesní.

Slovenské náписy na miestnych obchodoch už dávno zmizli a tak jedinečným je nápis na miestnej krajanskej klubovni, aj keď ešte oznamuje, že je to klubovňa MS Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku. Zišlo by sa nápis zmeniť a prispôsobiť ho dnešnej skutočnosti. O lapšanskej klubovni sme už veľakrát písali. Tamojší krajania navrhujú, ako ju stavebne doriešiť a zamýšľajú sa aj na tým, ako ju v budúcnosti lepšie využiť. Pred rokom, v lete, sa tuná konali napríklad oblúbené diskotéky, svadby a podobné podujatia.

Lapšanské aktivity

Viacerých Lapšanov som sa pýtal, čo by chceli ešte v obci zmeniť. Odpovede boli vyhýbavé a málo konkrétné. Mnohí skôr

vyjadrovali nádej na zlepšenie vlastných problémov, s ktorými každodenne zápasia. Počas niekoľkých rokov sa však v obci mnoho zmenilo, najmä vďaka štedrým sponzorom - krajanom zo zahraničia. Lapšanskí požiarinci si napríklad zadovážili nový automobil značky Star a motorovú striekačku. Okrem toho veľa práce vykonali aj na miestnom kostole sv. Petra a Pavla. Celý kostol bol pokrytý medeným plechom, vymenili aj okná, dvere, lavice a pod. Celý priestor okolo svätostánku bol vydláždený. Veriaci vymeni-

li tiež oplotenie pri miestnom cintoríne. V minulom roku sa v mnohých lapšanských domácnosťach objavil dlho očakávaný telefón, ktorý umožňuje kontakt s celým svetom. Čo v budúcnosti ešte čaká túto spišskú obec? Podľa richtára A. Skorupku by to mala byť kanalizácia a možno aj nejaké drobné opravy na tamojšej škole.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Národnostná politika štátu je nemeniteľná...

Kancelária pre otázky národnostných menšíň Ministerstva kultúry a umenia PR vo Varšave usporiadala 20. decembra minulého roka stretnutie s predsedami menšinových organizácií a šéfredaktormi národnostných časopisov. Bolo venované kultúrnej a vydavateľskej činnosti národnostných menšíň v Poľsku a viedol ho náimestník ministra kultury a umenia Michał Jagiełło.

Popri predsedoch spolkov a šéfredaktoroch sa stretnutia zúčastnili: minister kultúry a umenia Zdzisław Potkański, poslanci - predseda a podpredseda Sejmového výboru pre otázky národnostných a etnických menšíň Jacek Kuroń a Jerzy Szteliga, náimestník generálneho konzervátora Paweł Jaskanis, novinári poľskej tlače, rozhlasu a televízie a ďalší hostia. Za slovenskú menšinu sa stretnutia zúčastnili: predseda SSP, prof. Jozef Čongva a šéfredaktor Života Ján Šternog.

Otvárajúc stretnutie Michał Jagiełło privítal zhromaždených a zdôraznil, že národnostná politika poľského štátu je nemeniteľná, priažnivá menšíňam a nezakladá sa na zásade reciprocity. Súčasne sa problematika menšíň - na rozdiel od pred-

chádzajúceho obdobia - čoraz širšie dostáva do povedomia poľskej spoločnosti, jednak prostredníctvom masmédií, jednak vďaka čoraz častejším kultúrnym podujatiám, ktoré nielenže pomáhajú občanom bližšie sa oboznámiť s národnosťami a ich kultúrou, ale zároveň prispievajú k ich vzájomnému zblíženiu. K najvydarenejším vlaňajším podujatiám - podotkol - patrili o.i. folklórne festivaly národnostných menšíň v Ursuse a Legnici...

Minister kultúry a umenia Zdzisław Potkański podčiarkol, že v kultúre bol rok 1996 - napriek mnohým ľažkostiam - pomere úspešný. Hoci peniaze stále chýbajú, jednako vďaka obetavosti kultúrnych pracovníkov, v tom aj národnostných menšíň, sa podarilo zrealizovať viac úloh, než v predošom období. Neklesá ani pomoc na rozvoj kultúry národnostných menšíň, naopak, vo viacerých prípadoch stúpla - zdôraznil minister a uistil prítomných, že v tejto pomoci menšíňám, najmä vo vydávaní časopisov, bude štát pokračovať. Zároveň podľačoval za spoluprácu a obetavú kultúrnu činnosť, ktorá predsa prispieva k obohateniu celonárodnej kultúry.

Počas diskusie jednotliví predstavitelia národnostných spolkov a časopisov hovorili o svojej kultúrnej a vydavateľskej práci a o zámeroch do budúcnosti. Z viacerých výpovedí naznačoval optimizmus, aj keď mnohí neopomenuli, lebo ani nemohli, svoje problémy, s ktorými sa vo svojej činnosti žiaľ, musia bojiť. Popri už tradičnom nedostatku prostriedkov na širšiu kultúrnu a vydavateľskú činnosť sa menšiny ešte stále stretávajú s nepochopením a prejavmi netolerancie - národnostnej i náboženskej, čo nezriedka - ako viacerí diskutujúci podotýkali - zvyšuje napätie a spôsobuje konflikty.

V tomto kontexte hodno spomenúť, že všeobecnú pozornosť, ale i rozhorčenie účastníkov stretnutia vzbudila neopodstatnená štvanica proti našej menštine a Spolku Slovákov v Poľsku, ktorú vyvinuli naši nepríaznivci v súvislosti s oslavami 450. výročia Jurgova a 14. prehliadkou dychoviek v tejto obci. - Je to zvlášť poburujúce a odsúdeniahodné najmä preto - podotýkali viacerí - že sa do toho dala zapiesť nielen bukowinská gminná rada, ale aj štátna inštitúcia, akou je Tatranské múzeum v Zakopanom. To spochybňuje aj ich deklarovanú snahu o spoluprácu so Slovenskom napr. v rámci Euroregiónu Tatry, nehovoriac už o tom, že vôbec škodí poľsko-slovenským vzťahom.

Veľmi slabá je súčinnosť a spolupráca konzervátorov s menšinami vo viacerých vojvodstvách - zdôraznil na stretnutí náimestník generálneho konzervátora Pavel Jaskanis - v súvislosti s čím dochádza často k nepremysleným a neopodstatneným rozhodnutiam v neprospech menšíň, čo je na škodu aj celonárodnej kultúre. Preto navrhhol, aby sa menšiny v sporných prípadoch, či pri negatívnych bud' nespravidlivých rozhodnutiach zakaždým obrátili na generálneho konzervátora vo Varšave.

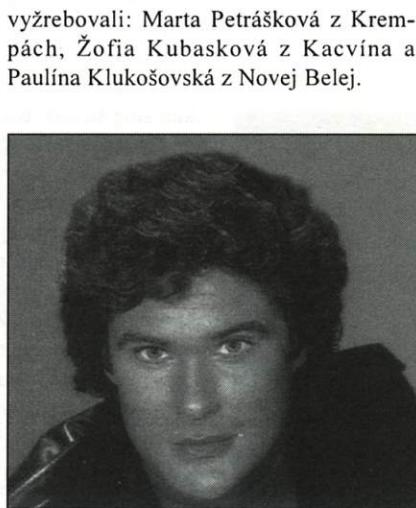
Zhrnujúc stretnutie náimestník ministra kultúry a umenia Michał Jagiełło podľačoval predstaviteľom menšíň a vyjadril im uznanie za ich hospodárnosť a nezistnú obetavú prácu, v tom aj nášmu Spolku a Životu, ktorý podľa neho patrí k najkrajším a najvyspelejším časopisom, a zaželal všetkým národnostným menšíňam v Poľsku mnoho úspechov v novom roku 1997.

J.Š.

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho amerického filmového herca, ktorý hral už vo viacerých filmoch a televíznoch seriáloch. Iste ľahko uhádnete o koho ide, keď pripomenieme, že hrá hlavnú úlohu v seriáli Neohrozený (Nieustraszony), ktorý už dlhší čas vysiela Poľská televízia. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *
V Živote č. 12/96 sme uviedli snímku Katarzyny Figury. Knihy

vyžrebovali: Marta Petrášková z Krempláča, Žofia Kubasková z Kacvína a Paulína Klukošovská z Novej Belej.

AKTÍVNY ŽIVOT

V našej pravidelnej rubrike Profily píšeme o krajanoch, ktorí si svojou prácou a spoločenskou aktivitou zaslúhujú našu pozornosť a úctu. Tentokrát vám prinášame životné osudy Antona Grobarčíka z Oravky, bývalého predsedu MS SSP v obci.

Detstvo...

Narodil sa 18. júna 1933 v Oravke, ako druhý z troch detí Ignáca a Márie Grobarčíkovcov. Základné vzdelanie získal v rokoch 1939 až 1945 v slovenskej ľudovej škole v rodnej obci. Z tohto obdobia si spomína na výborných učiteľov - Ambróza Hajduka z Chlebníc, ktorý bol vtedy aj riadiťom školy, Samuela Klamára z Detvy, Emila Žatkuliaka, Elenu Mezešovú a Helenu Francovú, ktorí mu odovzdávali prvé vedomosti a pestovali vňom lásku k rodnej reči a k Slovensku. Anton vyrazil v pomerne skromných podmienkach. Ako chlapec pásaval kravy a pomáhal rodičom na ich neveľkom gazdovstve. Po skončení školy až do nástupu na základnú vojenskú službu zostal preto pracovať na rodičovskej pôde, ale tiež si privrábal ako robotník pri výstavbe cesty Zabornia-Chyžné.

Vojenčina

1. októbra 1953 mu prišiel povolávací rozkaz a narukoval do Radomí, kde slúžil ako príslušník stráže jednotky na letisku. Po roku služby absolvoval oddostojnícky kurz, a do civilu sa vrátil v decembri 1955 v hodnosti desiatníka.

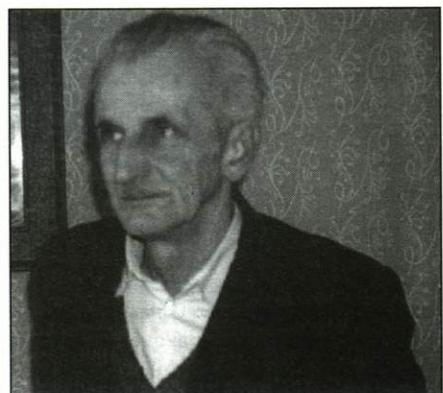
- Vojenská služba na letisku - hovorí Anton - bola mimoriadne náročná. Chodili sme do 24-hodinových smien, ale na druhej strane to bolo aj veľmi zaujímavé. Ved' vidieť zblízka štartujúce a pristávajúce lietadlá, to bol pre mňa, chlapca z dediny, neopakovateľný zážitok...

Po návrate z vojenčiny sa Anton zamestnal ako tesár pri majstrovi Jánovi Godavovi. K tomuto remeslu sa totiž dostał ešte pred vojenčinou a - dalo by sa povedať - z nutnosti.

- 16. apríla 1950 - spomína A. Grobarčík - bol v Oravke veľký požiar, ktorý zničil asi sedem domov, medzi nimi aj tzv. panskú krčmu. Najhoršie však bolo to, že za obeť „červenému kohútovi“ padol aj rodičovský dom. Po tomto nešťasti bolo potrebné pustiť sa do výstavby nového domu, a tu som sa vlastne priučil aj mnohým tesárskeym prácam, ktoré sa mi zišli v neskôršom období.

Krajanská činnosť

Do krajanskej činnosti v obci sa zapojil Anton ešte ako žiak. Bol členom miestneho divadelného krúžku, s ktorým pochodoval celú Oravu. Ako si spomína, jednou z hier, ktoré nacvičili, bola Doktorom byť nie je špás. Predstavili sa s ňou o.i. v Podvilku i na súťaži divadelných súborov v Jablonke. Keď bola v novembri 1949 v Oravke založená Miestna skupina našej Spoločnosti mal 16 rokov. Otec pochopiteľne zapísal do Spolku aj Antona. Dodnes si spomína na prvého predsedu MS v obci Petra Jurčáka a Ignáca Kučkoviča, vtedajšieho podpredsedu, Jozefa Ciegielného i ďalších, ktorí stáli pri zrade miestnej skupiny v Oravke. Anton Grobarčík sa aktívne zapojil do činnosti Spolku, chodieval na

schôdze MS a iné podujatia, a tak nečudo, že ho krajania v roku 1979 zvolili po Petrovi Jurčákovi za nového predsedu MS v obci. Túto funkciu potom vykonával do roku 1986.

- Prvá klubovňa - hovorí - bola v obci založená v roku 1960. Fungovala do roku 1963 a jej činnosť bola znova obnovená v roku 1971. V súčasnosti sa nachádza u dnešného predsedu MS Vladislava Otrembiaka v Studžonkách.

Za obetavú krajanskú činnosť bol Anton Grobarčík v roku 1977 ocenený medailou Za zásluhy pre KSČaS, ktorú mu odovzdal Alojz Šperlák, vtedajší predseda OV na Orave, a v roku 1979 dostał strieborný odznak Za zásluhy pre novosáčske vojvodstvo.

30 - rokov medzi hasičmi

V roku 1957 sa krajan Anton Grobarčík stal predsedom miestneho dobrovoľného požiarneho zboru, v ktorom pôsobil dlhé roky. Dodnes je čestným veliteľom požiarníkov v obci, na čo je mimoriadne hrdý. V minulosti však zastával aj iné požiarne funkcie. Bol o.i. obecným a gminným veliteľom požiarníkov. Z mnohých vyznamenaní, ktoré si dodnes uchováva ako spomienku na toto obdobie, spomeňme aspoň zlatú medailu Za zásluhy pre požiarníctvo, ktorú obdržal v roku 1985. V súčasnosti miestnej požiarnej jednotke velí Franciszek Kracik.

- Na roky strávené medzi požiarníkmi - hovorí Anton - mám veľmi dobré a milé spomienky. Aj dnes, keď mi to čas dovolí, rád medzi nich zavítam a pospomínam si na minulé časy. Ved' som s nimi strávil podstatnú časť svojho života.

Rodinný život

23. októbra 1962 sa Anton Grobarčík oženil. Za manželku si zobrať krajanku Kristínu Vontorčíkovú z Oravky. Majú jednu dcéru Alžbetu, ktorá pracuje ako úradníčka v jablonskej gmine, a tešia sa z dvoch vnúčiek - Jolanty a Anety - a najmladšieho vnúčika, 2-ročného Matejka.

- Po svadbe sme si - hovorí Anton - v rokoch 1962 až 1963 vybudovali neďaleko rodičov svoj dom, kde bývame dodnes. Na

KRÁTKO Z ORAVY

Dychovka z Malej Lipnice obsadila v minulom roku na vojvodskej prehliadke požiaríckych dychoviek v Novom Sáčci 2. miesto. Je to za posledné štyri roky už druhý veľký úspech Malolipničanov. Totiž v roku 1993 na tejto prehliadke zvíťazili. Srdečne blahoželáme.

V uplynulom roku bolo v jablonskej gmine založené nové futbalové mužstvo KS Orava, v ktorom hrajú futbalisti z Malej Lipnice, Jablonky a Hornej Zubricke. Ich trénerom sa stal Bogdan Jazowski z Malej Lipnice. Mužstvo bolo oficiálne zaregistrované a zaradené do futbalových tímov C skupiny v novosáčskom vojvodstve. Futbalisti trénovali dvakrát týždenne na štadióne v Jablonke. Gminný úrad financoval o.i. plat trénera a zakúpenie futbalového výstroja hráčov. V novej sezóne, ktorá sa onedlho začne, im prajeme veľa športových úspechov.

Mnohí návštěvníci Jablonky boli koncom minulého roka svedkami práce na obnově chodníka pozdĺž cesty E-7 v centre obce, zničeného po telekomunikačných výkopoch. Tieto práce vykonali na vlastné náklady pracovníci Telekomunikácie S.A.

Na výstavbu auly pri lúčne v Jablonke - okrem prostriedkov z gminného rozpočtu - prispeli v minulom roku aj urbárske spolky, ktoré na tento účel odvzdali drevo v tomto množstve: Jablonka - 14, 05 m³, Dolná Zubrica - 10,12 m³, Horná Zubrica - 10,78 m³, Pekelník - 10,04 m³, Chyžné - 10,90 m³, Malá Lipnica - 10,23 m³, Podvilk - 10,05 m³ a gminný úrad 8,98 m³. Výbor pre výstavbu d'akuje aj občanom, ktorí venovali peňažné dary. Napr. po 10 tisíc zlhotých darovali biskup Ján Szkodoň a Družstevná banka v Jablonke, Ryszard Steskal venoval 20 tisíc zlhotých a rodičia žiakov z Pekelníka odovzdali na tento ciel zisk zo zábavy vo výške 10 tisíc zlhotých.

PETER KOLLÁRIK

POKRAČOVANIE NA STR. 21

s Ing. OLAFOM DOBROWOLSKÝM,
riadiťom Lesnej správy v Krościenku

ABY LESY VEČNE ŠUMELI

Aká veľká je rozloha lesov patriacich k vašej lesnej správe?

- Naša správa patrí do Oblastného riadiťstva štátnych lesov v Krakove. Máme pod opaterou pomerne veľkú rozlohu lesov, ktorá zahrnuje 7600 hektárov štátnych lesov a 16500 hektárov neštátnych lesov, čiže súkromných, gminných, obecných, cirkevných, urbárskych a pod. Musím tuná spomenúť, že naša oblasť patrí k veľmi atraktívnym turistickým regiónom - hranicíme v podstate so štyrmi národnými parkmi. Väčšina nášho územia je porastená smrekovými lesmi (43,3%), ktoré sa v nižších partiach menia na zmiešaný typ - hlavne s bukom a jedľou. Druhým najpočetnejším stromom, ktorý sa v našej oblasti vyskytuje, je buk (29,4%). Okrem toho nájdeme aj jedľu, javor, červený smrek, sosnu, jaseň a pod. V našich lesoch sa nachádza pozoruhodná flóra a fauna. Z fauny sú to najmä jelene, diviaky, srny, medvede, vlci, rysy, jazvece, z vtákov o.i. sovy, čierne bociany, jastraby, ba aj orly.

Ako teda pristupujete k ich ochrane?

- Na Spiši sú napr. pod prísnou právnou ochranou rezervácie - kacvínska Modrá dolina a falštínske Zelené skalky. Okrem toho chránime vybrané oblasti. To znamená, že pod ochranou sú napríklad miesta hniezdenia čiernych bocianov. Snažíme sa zvlášť chrániť tie rastliny a zvieratá, ktoré sú pod právnou ochranou štátu. Na chránenom území sa usilujeme do prírody zasahovať minimálne, aby sme nenarušili jej štruktúru.

Iste k tomu patrí aj kŕmenie zvierat v zime...

- Je to dosť problematická otázka. Kedysi, pri početnejšom výskute divej zveri to bolo prísné vymáhané a aj sa rešpektovalo. Po našich dlhorocných skúsenostach sme dospeli k záveru, že v súčasných podmienkach je to zbytočné. Zistili sme totiž, že zverina sa často ani len nedotkne vysokalorického sena či iných krmovín uložených v kŕmidlach. Asi má dosť potravy v lese. Samozrejme vo výnimočných podmienkach je kŕmenie divej zveriny nevyhnutné. Cez leto sa snažíme držať diviaky v lesoch, najmä sypaním zrna na veľkých plochách, v súvislosti s čím majú menej času na vychádzanie do polí a spôsobovanie škôd. Môžem vám len povedať, že žiadne chránené zviera na Spiši nie je v súčasnosti ohrozené. Ved' takých vlkov, na ktorých sa sťažujú najmä chovatelia oviec, už nestrieľame dva roky.

Dúfam, že k zvýšeniu ekostability v našom regióne prispeje plán vytvorenia

Spišskej chránenej krajinej oblasti. Hovorí sa o tom už niekoľko rokov. Samozrejme neboli by to národný park, ale skôr systém ochrany najkrajších skvostov prírody, teda spišskej ľudovej architektúry, jej zástavby, sakrálnych objektov a pod. Obyvatelia sa nemusia obávať, že im štát v tejto súvislosti zoberie ich lesy či iný majetok. Novosáčskí ochranári chcú tým prispieť k pozdvihnutiu spišského regiónu. Zatiaľ sú to len návrhy.

Aký vplyv na faunu a flóru bude mať podľa vás budúca nedecká elektráreň?

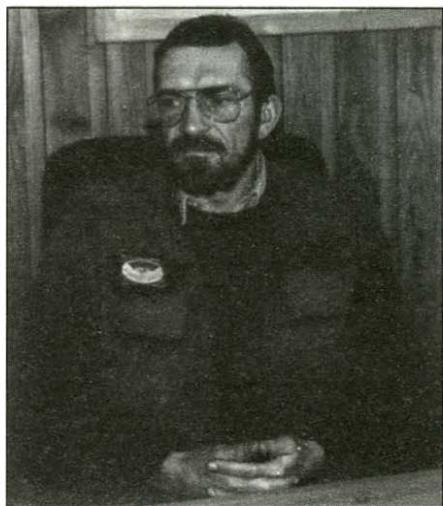
- Na túto otázku neviem presne odpovedať. Predpokladám však, že bude značný. Pravdepodobne sa zmení priemerná ročná teplota. Jej výkyvy budú iste badateľné. Iste sa zmení vlhkosť miestneho ovzdušia, a možno aj osvetlenie celej oblasti. To všetko môže mať v budúcnosti veľký vplyv nielen na faunu a flóru, ale aj na ľudov, môže oplývniť fotoperiodicitu...

Musím vám však prezradíť, že v našej oblasti a zvlášť na území Pieninského národného parku viedie prof. dr. hab. Kazimierz Zarzycki z Krakova osobitný výskum týkajúci sa prírodných zmien v súvislosti s výstavbou hydroelektrárne. Vediel by vám o tomto pozoruhodnom procese povedať oveľa viac.

Vráťme sa však k lesom. Aký vplyv máte dnes na hospodárenie v lesoch?

- Ked' mám povedať pravdu, dosť obmedzený. Naša lesná správa má v mene vojvodu len dozor na hospodárenie v neštátnych lesoch, teda súkromných, obecných, urbárskych, cirkevných a pod. Uskutočňuje sa to o.i. prostredníctvom vydávania povolení na vyrubovanie stromov. Žiaľ, v posledných rokoch pozorujeme znepokojujúce javy, medziiným to, že celá naša činnosť a vôlej hospodárska politika v lesoch sa bez ohľadu na to, kto je ich majiteľom, čoraz viac obmedzuje len na administratívne záležitosti. Preto napr. veľmi ďaľko môžeme vymôcť rešpektovanie niektorých našich nariadení. Prial by som si, aby majitelia lesov pochopili, že les je nielen pre jednu generáciu, ale aj pre ich deti a vnukov, že je bohatstvom nás všetkých. Preto treba s ním hospodáriť veľmi šetrne a umne.

V posledných rokoch máme vážne problémy s lesmi na Spiši. Totiž dnešné smrekové lesy na sever od Spišskej Magury vznikli umele v 19. storočí. Stalo sa tak v súvislosti so spriemyselnovaním Spiša, najmä však rozvojom remesiel. Všetky spišské vylene, hámre a pod., potrebovali drevo, najmä také, ktoré rýchlo rastie. Tako, najprv ako predpokladám, zmizli z tejto oblasti miešané lesy. Preto súčasný smrekový les na Spiši nie je odolný proti meniacim sa klimatickým podmienkam a znečisteniu ovzdušia. Z roka na rok sa nám zväčšujú oblasti, v ktorých smrekový les jednoducho rýchlo zaniká. Tak je to napríklad v kacvínskej Cirkli, alebo na Lipovej hore. Preto musíme urobiť všetko, aby sme spoločne prispeli k záchrane týchto

lesov. Dnes už nestačí, že lesník príde do obce a povie: Počuvajte, váš les napadol lykožrút (kornik), preto by bolo dobre, keby ste ho očistili. Vieme pochopiť, že majiteľ lesa, najmä v lete má milión vecí na hlave a na les ani nepomyslí. Povinnosť očistenia lesa odloží, ako je to na Spiši tradíciou, až na zimu. A to je chyba! Tuná nezriedka rozhodujú dni!

Naša lesná prevencia sa sústredíuje na biologickej obnovi lesných celkov. Avšak v prípade rýchleho zámkumu lesných porastov, po silných vetrostromoch, alebo pri druhovej prestavbe lesov je nutná výsadba mladých stromov. Totiž vo Falštíne máme lesnú škôlku, kde každoročne dopustujeme okolo milióna nových sadeníc. V zálohe máme ďalšie tri milióny. V podstate možno bez problémov kúpiť dobrú sadenicu za 35 grošov, a to každý druh. Pri zalesňovaní sa nám najlepšie spolupracuje s urbármami. So súkromnými majiteľmi lesov je to rôzne. V minulom kalendárnom roku sme v štátnych lesoch zalesnili takmer 120 hektárov, a v neštátnych asi 60 hektárov.

Ked'sme pri urbárskych lesoch. Nedávno som počul, že kacvínsky urbársky spolok vystúpil s požiadavkou o prinávratenie časti svojho bývalého chotára, ktorú im štát v minulosti bezprávne zobrahol...

- Áno, počul som o tejto záležitosti. Ide o časť Modrej doliny, ktorá je dnes štátnym majetkom a tvorí vzácnu prírodnú rezerváciu. Nebudem klamať. Podľa mňa snaha Kacvínčanov nemá - aspoň zatiaľ - veľké výhliadky na úspech. Totiž náš parlament by musel zrušiť dekrét o znárodnení z roku 1947 a prinávrať stav spred jeho vydania. Je to dosť obťažné. Vo Varšave pôsobi osobitná majetková komisia, ktorá rieši podobné problémy. Zatiaľ, ako viem, je majetok prinávratený len Cirkvi. Takto sme napr. odozvzdali pozemky v Nedeci a Nižných Lapšoch. My zo svojej strany evidujeme všetky sponné prípady a pri súde sme založili aj pozemkovú knihu. Uvidíme, ako sa vec bude ďalej vyvíjať.

Stretávate sa s pytliačtvom vo vašej oblasti?

Nielen knihou sa študent učí...

Štúdium na vyskejšej škole sa mnohým spája iba s pasívnym osvojovaním si odborných vedomostí, s nervozitou skúšobného obdobia a s netrpezlivosťou očakávania prázdnin. Existuje však aj iný spôsob, taký, ktorým študenti môžu spojiť príjemné s užitočným. Poslucháči okrem dôležitých knižných vedomostí spoznávajú život aj vďaka skúsenostiam získaným v „živom“ prostredí krajiny, ktorej jazyk študujú.

Slovakistom Jagelovskej univerzity v Krakove pomerne časté výlety na Slovensko umožňuje zmluva podpísaná medzi Inštitútom slovanských filológií a Ústavom jazykovej a odbornej prípravy UK v Bratislave, ako aj medzištátna dohoda o spolupráci Jagelovskej univerzity a Univerzity Komenského. Tieto možnosti využívajú všetky ročníky a určite sa nenájde ani jeden študent, ktorý by nebol aspoň raz na krátkodobom, či aj dlhšom studijno-poznávacom pobete v hlavnom meste SR, alebo v Košiciach.

Nedávno sme sa z takéhoľtoho pobytu vrátili aj my - poslucháči 2. ročníka - a s našimi dojmiami a spomienkami by sme sa radi podelili. Keďže údajov je veľa, rozhodli sme sa pre formu denníka.

1. deň - 10. decembra, utorok

Dnes sme boli na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Príjemne nás prekvapilo, ako vrelo nás tam prijali. Hned po príchode nás pozvali na obed do študentskej jedálne, na veľmi chutný vyprážaný syr s opekanými zemiakmi a tatarskou omáčkou (jedlo v Poľsku neznáme). Vďaka tomu sme sa už na začiatku dostali do slovenského študentského prostredia a spoznali sme tam ju atmosféru. Cítili sme sa ako ozajstní študenti bratislavskej univerzity.

Poobede sme mali stretnutie s PhDr. J. Pekarovičovou z Metodického centra SAS UK, ktorá nás oboznámila s jeho činnosťou. Dozvedeli sme sa, ako sú zostavené učebné osnovy pre jazykovú prípravu zahraničných študentov a aké podmienky musia byť splnené, aby sme sa mohli zúčastniť takého kurzu slovenčiny. Veľký dojem na nás urobili možnosti rýchleho pokroku v štúdiu slovenského jazyka a to väčšinu z nás priviedlo k rozhodnutiu, že takýto kurz sa za každú cenu pokúsime absolvovať.

Ptyliactvo existuje, odkedy je svet svetom. Nevyhľa sa mu ani naša oblasť. Musíme povedať, že je to pre nás veľmi ľažká záležitosť. Totiž, aby sme ptyliakovi dokázali jeho protizákoníčnu činnosť, musíme mať rukolapné dôkazy, teda musíme ho pristihnúť na mieste činu. Preto sa v našej činnosti sústredíme na častejšie lesné hliadky. Spolupracujeme tiež s políciou.

Ďakujem za rozhovor.

Zhováral sa: JOZEF PIVOVARČÍK

Oddelenie slovenčiny ako cudzieho jazyka pre nás o.i. pripravilo aj veľmi zaujímavú prednášku prof. Juraja Dolníka o problémoch súčasnej jazykovedy. Vo svojej prednáške nám prístupnou formou vysvetlil princíp zaraďovania nových slov do slovníka, ale aj prácy proces zostavovania slovníkov.

K štúdiu cudzieho jazyka neoddeliteľne patrí aj spoznávanie kultúrneho života národa. My sme v Bratislave začali od hudobno-tanečného predstavenia SLUK-u Šaravara. Naozaj vynikajúca aranžácia ľudových tancov a nevšedná hudobná kompozícia D. Kardoša urobili na nás veľký dojem. Samozrejme, že sme už počuli, že SLUK je vynikajúci profesionálny súbor, ale človek je už taký - neuverí, kým sa nepresvedčí na vlastné oči. A tak sme spolu s obecenstvom Novej scény tlieskali tak dlho a silno, až sme si vytlieskali príďavok.

2. deň - 11. decembra, streda

Dnes dopoludnia sme mali vyučovanie v Ústave jazykovej a odbornej prípravy pre zahraničných študentov (mimočodom, tam sme boli aj ubytovaní, medzi študentmi s iných štátov). Zúčastnili sme sa veľmi zaujímavých cvičení zo slovenskej gramatiky a prednášky z literatúry Národného obrodenia. Lektori s UJOP-u sa nám snažili priblížiť rôzne metódy vyučovania zahraničných študentov, čoho pozitívne výsledky sme si mohli overiť aj na sebe.

Popoludní sme boli pozvaní na návštěvu Academie Istropolitany, po ktorej nás sprevádzala Z. Kollárová zo študijného oddelenia. Napriek zhode názvu, dnešná Academia Istropolitana nemá nič spoločné so starou historickou akadémiou, založenou Matejom Korvínom v roku 1465. V pôvodnej budove sa dnes nachádza Vysoká škola muzických umení. Nová Academia Istropolitana v moderných priestoroch vybavených počítačovou technikou, ponúka študentom z domova aj zo zahraničia, postuniverzitné štúdium zaujímavých programov, prednášaných v angličtine. Ich absolvovanie poskytuje vynikajúce možnosti uplatnenia, napríklad v štátnej verejnej správe, alebo v zastupiteľských úradoch. Pri uchádzaní sa o takéto štúdium treba splniť predovšetkým dve podmienky: skončiť vysokú školu a vedieť dobre po anglicky. Je to pre nás veľmi lákavá ponuka do budúcnosti.

Po veľkom množstve odborných informácií sme sa rozhodli ísť večer do kina. Americký film *Dračie srdce* je sice rozprávkou pre dospelých, ale prekrásna scenéria slovenskej prírody a historického Spišského hradu na nás zapôsobila.

3. deň - 12. decembra, štvrtok

Ako sa na vedychitivých študentov patrí, deň sme začali návštěvou Jazykovedného

ústavu L. Štúra SAV. Prijal nás riaditeľ Dr. Ivor Ripka, ktorý nás v krátkosti oboznámil s prácou jednotlivých oddelení.

Vďaka prednáške Dr. Milana Majtáná sme pokračovali v poznávaní modernej jazykovedy. Napriek tomu, že nás rozhovor sa týkal predovšetkým slovenskej a pol'skej frazeológie, dozvedeli sme sa niečo aj o výskume slovenských vlastných mien, teda o onomastike, ktorou sa Dr. Majtán zaobera. Veľmi nás to zaujimalo, pretože študenti filológie musia nielen správne používať spisovný jazyk, ale musia poznáť aj pramene - z čoho sa vyvinuli slová a odkiaľ sa do jazyka dostali.

Popoludnie bolo venované literatúre a to opäť na FF UK. Prehľad najnovšej slovenskej poézie, až po 90. roky nám predstavila Mgr. Andrea Bokníková. Svojské, ale veľmi zaujímavé rozdelenie slovenskej prózy posledných rokov nám urobil Mgr. Peter Darovec. Škoda, že sme mali málo času zahlibiť sa do problému, ale aspoň sme si uvedomili, že existuje slovenská moderná, dokonca experimentálna literatúra a bolo by žiaduce, keby sa ňou v budúcnosti niekto z nás profesionálne zaobral.

Večer sme boli pozvaní spolu s inými zahraničnými študentmi na večierok. Čakali na nás sviatočne prestreté stoly s vianočnou výzdobou, medovníkmi a oblátkami s medom, ktoré pripravili Dr. Pekarovičová a Dr. Žigová. Trvalo adventné obdobie a na Slovensku práve túto noc strašila Lucia na metle. O nej, ako aj o bohatom predvianočnom a vianočnom zvykosloví, sme si vypočuli prednášku etnológov z FF UK. So študentmi a lektormi z Francúzska, Španielska, Japonska, Ukrajiny a krajanov z Poľska, sme spievali tradičné slovenské koledy a jedli vianočné dobroty. Nechýbali však ani iné národné koledy a zaujímavosti o najkrajších sviatkoch roka.

4. deň - 13. decembra, piatok

Dnes sme spoznávali Bratislavu. Mali sme prehliadku so sprievodcom, ktorý nás zasväcoval do tajomstiev hlavného mesta SR, čiže do jeho minulosti a historického vývoja. Doteraz sme ani netušili, že Bratislavu je také zaujímavé mesto a skrýva tak veľa pamäti hodností. Je to až neuveriteľné, ale takmer s každým záklutím sa viaže nejaká zvláštna historka. Pri potulkách sme neobišli ani Hlavné námestie a Bratislavské vianočné trhy, ktoré sa v decembri stali jeho súčasťou. Mohli by sme ich hádam porovnať s vianočnými trhmi v Krakove - rovnako veľa stánkov, veľa ľudí, predvianočný ruch... Ale! Keď sa človek lepšie prizrie a ochutná k tomu voňavé varené víanko a mastný chlieb s ciбуľou, má dojem, že sa náhle ocitol v úplne inom prostredí - v dávnom a tajuplnom.

Už trochu unavení, ale stále zvedaví, sme navštívili Poľský inštitút, kde sme mali možnosť zúčastiť sa na otvorení výstavy POKRAČOVANIE NA STR. 21

Každý krajan dostal oblátku

Tajomník Ústredného výboru SSP
L. Molitoris počas prihovoru

KRÁTKO ZO SPIŠA

28. novembra min. roka sa novosáčský vojvoda Marek Oleksiński stretol s delegáciou Zväzu poľského Spiša. Ako sa dozvedáme, predmetom stretnutia boli posledné útoky Zväzu na slovenskú národnostnú menšinu v Poľsku.

Novým riaditeľom nižnolapšanskej základnej školy sa stal podpredseda Zväzu poľského Spiša a šéfredaktor časopisu Na Spisu Julian Kowalczyk.

Nedávne vianočné sviatky boli mimo-riadne mrazivé. V niektorých obciach na Spiši a Orave namerali dokonca vyše 30-stupňové

mrazy. Ako našej redakcii povedali skúsení predpovedači počasia, studené Vianoce vraj sľubujú príjemné a teplé leto. Sme zvedaví, či sa ich predpovedie splnia.

Silné vianočné mrazy spôsobili, že niektoré školy na Spiši predĺžili voľno pre školopovinnú mládež.

Na Nový rok 1997 prvý program poľskej televízie uviedol v popoludňajších hodinách zaujímavý film Legenda Tatier v režii W. Solorza. Námetom filmu boli staré ľudové povesti medziďiným o zakliatom vojsku pod Giewontom a o slovenskom zbojníkovi J. Jánošíkovi na Nedeckom zámku. Viaceré zábery pre tento film boli nakrútené na Spiši a pozorní diváci mohli medzi štatistami vidieť aj hodne obyvateľov Spiša.

Kto netancoval, mohol si pohesedovať

OBLÁTKOVÉ STRETNUTIE V NOVEJ BELEJ

Karneval je obdobím plným zábav a radosti. Nie je tomu ináč ani na Spiši a Orave, kde sa tiež organizujú rôzne spoľočenské stretnutia a veselice. Takéto veľkolepé - možno povedať - krajanské oblátkové stretnutie pripravili už tradične Novobel'ania. Konalo sa v sobotu 11. januára v miestnej hasičskej zbrojnici, kde sa napriek mrazivému počasiu už pred siedmou hodinou večer zhromaždil veľký počet krajanov, od najmladších po najstarších. Pri príprave podujatia mali organizátori najväčšie ťažkosti so zabezpečením spoločenskej miestnosti. Vedľa aby v nej bolo príjemne teplo, vyrhievali ju až dva dni, ale stalo to zato.

V mene výboru oblátkové stretnutie otvorila Jana Majerčáková, ktorá privítala krajanov a vzácnych hostí - miestneho farára K. Koniarczyka, tajomníka ÚV L. Molitorisa, učiteľský zbor s riaditeľom J. Szendrewiccom a jeho zástupcom D. Surmom, ako aj predstaviteľov Matice slovenskej zo Závažnej Poruby - dr. S. Baranyovú, M. Hanku, J. Cibuľu a A. Feriancovú. Po privítaní nasledovali príležitostné pozdravy, zdravice a vinše, ktoré zhromaždeným prednesli František Kurnát, podpredsedníčka ÚV Žofia Chalupková a tajomník ÚV Eudomír Molitoris. Prehovorila tiež dr. Soňa Baranyová, ktorá odovzdala prítomným aj osobný pozdrav predsedu Matice slovenskej Jozefa Markuša. Porubskí matičiai dovie-

28. januára 1997 sa pekného životného jubilea - 85. narodenín dožil krajan Peter Hančzelek z Kacvína. Pri tejto nevšednej životnej udalosti mu srdečne blažoželáme a do ďalších rokov prajeme veľa zdravia a pohody.

Od začiatku tohto roku sme sa z milionárov stali obyčajnými ľuďmi. Skončila sa totiž platnosť starej meny a namiesto nej máme nové zláté a groše. Určite ešte trochu potrvá, kým si zvykneme na novú menu. Kto si staré bankovky odložil do pančuchy, môže kľudne spávať, lebo na ich výmenu v banke bude mať ešte celých 10 rokov.

Takmer päť mesiacov trvala na stránkach Tygodnika Podhalaňského búrlivá polemika, týkajúca sa 14. Prehliadky dychoviek a osláv

Hostia na večierku. Zľava: J. Cibuľa, M. Hanko, S. Baranyová, D. Surma s manželkou Máriou a farár K. Koniarczyk

Vyhráva mládežnícka dychovka

zli novobelským žiakom aj zásielku slovenských detských kníh.

Potom sa k slovu dostali tí najmladší, na ktorých vystúpenie sa už všetci tešili. Mladí umelci, budúci pokračovatelia krajanského hnutia, predniesli prítomným množstvo krátkych veršovaniek, básni, vtipov, ba predviedli aj krátku divadelnú scénku s jasičkami. Nezaobišlo sa ani bez hudby. Pod vedením Milana Cervasa sa zhromaždeným predstavila aj miestna mládežnícka dychovka. To však ešte neboli koniec kultúrneho programu. Sálou sa ozval pekný a jemný hlas Anny Feriancové, sólistky folklórneho súboru z Važca. V jej podaní zazneli prekrásne ľudové a národné piesne. Veľký aplauz vzbudilo rozprávanie tety Ludmily Majerčákovej, ktorá všetkých očarila humorným príbehom o potulkách starého mládenca po Spiši.

Nasledovala vari najhlavnejšia časť stretnutia. Miestny farár K. Koniarczyk

požehnal oblátky, s ktorými sa potom prítomní medzi sebou delili a želali si v novom roku všetko najlepšie. Po týchto pekných chvíľach sa začala podávať večera, a po nej sa k slovu dostala miestna sláviková kapela. Mladší, ale aj starší vykručali svoje partnerky vo víre čardášov, poliek a valčíkov. Pre každého sa našlo miesto. Kto netancoval, mohol si podesedovať a porozprávať sa so známymi a priateľmi. Zábavy bolo nadostač, lebo pred polnocou skoro nikto neopustil sálu.

Žiaľ, všetko sa raz skončí, čo však neznamená, že sa o rok - tak ako si to mnohí slubovali - opäť nestretnú. Veľké uznanie a pochvala za výbornú organizáciu patrí predovšetkým výboru miestnej skupiny Spolku. Aj preto bolo oblátkové stretnutie také vydarené.

Spieva sólistka folklórneho súboru z Važca A. Feriancová

Texty a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

450. výročia vzniku Jurgova, ktoré zorganizoval Spolok Slovákov v Poľsku. Toto pekné kultúrne podujatie bolo Zväzom poľského Spiša označené za „zradu poľských záujmov“. Akiste z podnetu členov tejto organizácie Gminná rada v Bukowine Tatrzanskej prijala rezolúciu, v ktorej o.i. zdôrazňuje, že si na svojom území podobné podujatia nepraje. Útok proti našej organizácii a slovenskej menštine však k ničomu nevedol a len zbytočne kazil nervy.

Do neskorej jesene pokračovali práce na výstavbe kacvińskiej krajanskej klubovne (na snímke). Budove pribudlo ďalšie poschodie a stavba bola na zimné obdobie zabezpečená. Veríme, že na jar sa stavebné práce opäť rozhýbu a stavba bude ukončená už v tomto roku.

ĽUDO ZELIENKA

HROCHOŤ - HNIEZDO SÚCICH CHLAPOV

Z druhej strany Poľany je priamo pod jej pátou učupených zopár domčekov. To sú Kyšlinky. Keď sa od nich človek pustí dolu potokom, príde k povestnej Apšenej skale. Vysoko v nej je zamrežovaný oblôčik. Z oblôčika vyieká voda biela ako vápno. Starí ľudia spomínajú, že v skale mali skryšu Jánošíkovi chlapci. Aj o pokladoch sa trúisia reči...

Nejeden, čo bažil za pokladmi, pokúsal sa už vojsť oblôčikom do skaly. Lež vojsť nevošiel nik. Každý sa vrátil, lebo sa mu vraj zvnútra ozval tajomný hlas: - Ak ti je život milý, odíd!

Nuž čertvie čo sa skrýva za oblokom, lebo tajný vchod dosiaľ nikto nenašiel... Ľud si oňom doteraz pospevuje.

Dolina sa tiahá d'alej.

Po ľavej ruke je Vápenná pec, kde uhorskí žandári zabili nášho laznickeho zbojníka Janka Budača.

Od Vápennej pece je ešte poriadny kus cesty, kym náležite unavený pútnik dôjde do slobodníckej obce Hrochoť.

Hrochot'ania, ako napokon všetci Podpol'anci, nemali radi na svojom tele lenivé, naduté, ovísnuté bruchá. Zato kostnatých postáv, ktoré obopínajú žily ako drôtiská, bolo a je na výber. U nich čo krok, to skok. A pohľad? Ako blesk. A jedno im, či už pohľad patrí švranej dievke, alebo sa zlosťou zasekne do zraku protivníka.

Preto akosi neradi chodievali do Hrochote nielen žandári, ale aj exekútori a iní úradní darmojedi. Bývala tam neraz prihorúca pôda. Keď žandári po veľkej naháňačke lapili Hrochot'ania, ešte sa im pri zväzovaní uškŕňal:

- Žandár, dobre si ma uviaž, lebo ti bist' uboho ujdem!...

V Hrochoti sa za hanbu rátalo, ak človeka prichytili na zboji. Lepenému nik v obci „nepodpísal amnestiu“. Od nepamäti platilo: Kradnút' môže každý chlap, ale beda, ak sa dá, babrák, pri tom lapit! Takého jeho vlastní posadili v nedel'u na najmrzkejšieho koňa v dedine, aj to naopak - chrbotom k hlave zvierat'a. Aby ho ešte väčšmi zosmiešnili, musel sa obliect' do pánskych šiat! Potom ho takto poviazaného tri razy predvedli po celej rovine. L'utost' darmo čakal. Naopak! Každý naňho posmešne gánil.

- Truľo, tak ti treba! Mal si sa nedáť lapiť! Keď si nevedel ujsť na vlastných, teraz sa prevážaj na konských!...

A druhý raz si daj lepší pozor!

Ešte aj detiská postihnutému posmešne zanôtili:

*Chytili Janička
na detvianskych lúkach,*

*nemal sa dat' chytit',
mal valašku v rukách!*

Teda žiadna l'utost', ale všeobecné odsúdenie čakalo takého chlapa, čo mal zbraň a dal sa bez boja polapat'.

Iná hrochotská regula prísnie zakazovala svadobčanovi odísť zo svadobnej zábavy skôr ako ostatní. Ak ho zastihli doma, či už bol v košeli, bosý, alebo v baranici, zviazali ho a s posmehom dovezli na hnojnom voze nazad. Popri potupe ho ani trest neminul. Z toho jasne vidieť, že Hrochot'ania boli vždy pohostinní, žielliví, vľudní ako málko iný, preto ich škrelo, ak im niekto odišiel od plného stola; neodpustili mu, ani čo by to bol vlastný brat. Verili, že taký počin privoláva na zahrdeného gazdu iba škodu na statku a úrode.

Oj, veľa by sa dalo na papier nahádzať o smelých i veselých kúskoch Hrochot'ianov. Hrubá kniha by nestáčila, lebo ti urastení synovia hôr neboli len prefikáni gázdovia, pastieri, srdnatí bitkári, veselí svadobčania, ale aj odvážni pytliaci-raubšinci.

Nedá mi, aby som vám nespomemul jednu z mnohých príhod dvoch hrochotských kamarátov.

Rozprávali mi:

My dvaja sme boli vždy spolu vo všetkom, čo život dával, v dobrém i zlom.

V našich hrochotských horách bolo za starých čias zveriny ani stromov. A keby len v horách! Ale jelene nám bezočivo obhrýzali stromy v záhradách a diviaky neraz z krumpl'oviska nenechali ani len na jarné sadenie.

Plno divin v chotári; nečudo teda, že sa nám, čo lepším chlapom, vše zažiadalo mäsa. Lenže chybá! Divinu mali vyárendovanú pánski jágri a ich potrimiskári.

Raz nám dvom prišla na chuť diviacina. Otupno prichodí ustavične sa šparchať brkom v zuboch len preto, aby sa sused nazdával, že sme jedli mäso. A ono sme deň čo deň súkali do seba len kyslé mlieko, cmar s krumpl'ami alebo ovsenú kašu.

Slovo dalo slovo a nadránom, keď už dennica stála nad Veprom, švihali sme v hmle povedľa potoka, hore - k horám.

Kvery sme mali obozretne poskladané v rukávoch kabanic, aby ich zlé oko nepostrehlo a nezradilo žandárovi, horárovi alebo jágrom.

Bez hlasu sme sa dostavili v miesta, kde urbarialistický horár každoročne ovsik sejával. Keď sme prechádzali povedľa ovsy, zachytili sme sluchom čosi, akoby nabízku vliečie šteňa zaskuviňalo.

Zháčili sme sa...

Mali sme dobrý vietor. Bez slova sme si kvery naládovali a tíško sa prikrádame k ovsu... Chvíľu striehneme, ale nikde nič! Potom sa náhle ozvalo skuvínanie z opačného konca. Laufami kverov kutremo a ūchoceme v ovse, že zvera vyplašíme a v behu spasíme... Lenže došli sme až na druhý koniec, a zase nič...

Už sa nám zdalo, že sa nadarmo plašíme, vtom však skuvínanie znova začujeme za nami - na hornom konci ovsy.

Dvakrát nás popreháňalo sem a ta. Napokon sme si povedali, že to nie je s kostolným riadom. Akiste sme zlou nohou v zlú hodinu vykročili z domu a smrtka nám kráča v pätach. Najlepšie v taký čas, ak človek nechce prísť do galiby, vrátiť sa z kratšej cesty.

- Tak čo? - sputujem sa. - Ideme domov?

- Ako povieš, tak bude, - vyzúval sa Mišo zo zodpovednosti. Furtáčisko, len aby sa nemusel predo mnou priznať, že sa načim vrátiť.

Lež ani ja som nechcel zostať pred ním v hanbe! Prepadol by som sa, keby sa mi vycieral v krčme u Slávu, že som bojko.

- Ked' ty tak, nedbám... podieme. Stúpaj!

- Dobre... Uvidíme, kto z koho! - a už sme svižko kráčali hore k Apšenej skale.

Ale keď sme sa mlčky predierali závozom v hustej sihline, zase to na nás došlo. Náhle som zacítil v nose čudný, v hore zriedkavý pach.

Obrátim sa k Mišovi:

- Necítisť dačo?

- Ba.

- A čo?

- Podistým to, čo aj ty...karbol či čo?

Vrav, je to tak?

- Uhádol si... Je mi, akoby som mal špitál pred sebou...

Čo teraz? - sputujem sa znova, len aby on navrhol ísť domov. Už mi bolo jasné, že zlô je nám v pätach. Do záhuby sme sa rútili!

Ale Mišo, tvrdá hrochotská kotuba, zase len celú zodpovednosť zavesil na moje bedrá:

- Mne sa nechce vracať nazad s prázdnou rukou. Ved' sme hádam chlapi, a nie trasorítky?

To rozhodlo. Zase sme bez slova isto proti neistote rušali d'alej...

A predsa sme sa nemali stavať na zadné nohy. Nehodno robíť zo seba vit'uzov. Zlô a noc majú svoju moc... Nazašli sme ani natol'ko, čo by mocný chlap kameňom doholil, a už nás to zastihlo.

Na malej čistinke nad mladinou sme akomak postáli. Upreli sme zraky do hustého malinčia, a tam ozrutzá medvedica-mater. Stála na vývrate a tri malinké medvedie batoliatka si šantili ako naše deťúrence; váľali duby, pasovali sa a pomrnkávali.

Mišo sa ulakomil... Nečakal. Divá raubšicerská krv sa mu priskoro spenila. Zastrela rozum. Založil flintičku na rázsošku, zacieli medvedici na komoru, stisol kohútik, a - báč...

Trafil, ale zle. Sfúšoval.

Prestrelil medvedici obe kľúčne kosti, takže v prvom prekvapení sa jej laby len bezvládne hompáľali popri tele. Dva razy žalostne zrevala. Raz od bolesti, druhý raz od žiaľu, že jej zdarné mláďatá osirejú. Krvou podliatymi očami sledila za opovážlivcom.

Vetrila. Keď zazrela Miša, niekol'kými skokmi sa hnala k nemu ako dračica. Čahám ho, kričím: Pod! Zle je!... ale on znova nabíja kver, na rázsošku stavia, že sfušovanú ranu napraví... Nenapravil... Čo potom moje oči videli, bodaj by už nikdy viac nemuseli uzrieť.

Obom išlo o život!

Šťastie pre Miša, že včas pobadal na medvedici bezvládne predné laby. Keď sa zrazilí, zdrapil ozrutz za srst' pod krkom a z celej sily jej odvracal od seba papuľu s mocnými Zubiskami. Metali sa vedno. Fučali a ručali, že v hore všetko strachom zamieralo.

Ja som stál celý bez seba; bez pohnutia a, nehanbím sa priznať, aj bez vlády.

- Kamarát, ratuj ma! - skrikol vtom na mňa Mišo. - Zle je so mnou!

„Vidím aj bez teba,“ myslím si. „Mam'as, Šanuj si paru, zide sa ti.“ Ale posmelil som ho: - Mišo, kamarát, drž sa! Ináč sú ti dva svety. Strielam do klbka! Čertvie, čo trafím. Padne medvedica, alebo ty!... Netrep sa toľko!

Strelil som. Šťastlivo som trafil medvedicu rovno do sluchu. Videl som, ako neborka zhasína...

Sily ju opúšťali, klesala. Vtom jej ostatná iskierka, nebodaj rozdúchaná materinskou láskou a žiaľom, vliala takú silu, že zubom strhla Mišovi z hlavy kožu i s vlasmi. Vo chvíli ho krv zaliala.

Aj slnko zaliezlo, čo sa nechcelo na to dívať. Ostal som teda sám, bezradný, s vyl'akanými medvieďatmi, ktoré zaliezli do chabzdy. Krv mi šumela v sluchách a striaslo ma, ako keď človeka smrtka preskočí.

„Čo si skôr počať?“ myslím si, keď ma prebrali hlasy ľudí a šteket psov ozývajúci sa z doliny. To mala byť tá druhá, ešte horšia záhuba, čo sa nám hore cestou karbolom dávala znať. Jágri, horári, žandári a sám čert vie, kto ešte s nimi, hnali sa k nám podľa výstrelov s rozsúrenými psiskami.

Nebolo stihu na veľké spekulovanie. Zdurgal som polomŕtveho Miša. Vedel som, ak sa zázrakom zachránil v zápase s medvedicou, pred týmito z doliny nenájde milosť. Platila nepísaná poľovnícka regula: Ak vidíš v revíre raubšicu, najprv naňho streľ, len potom krič „Stoj!“

Našťastie, Miš bol len chvíľu ofápený. Čoskoro aj on začul psov a domyslel si, čo sa deje. V okamihu som mu kusom košeľe opatriel ranu, a - hybjaj ho vnohy kade ľahšie.

Bol to hrozný beh!

Mišo krváca, krv mu oči lepí; ledva na cestu vidí... Ale ani len nezastane, slovka neprerechie. Len švihá za mnou statočne a farbi...

Nezadlho hlasy naháňačov celkom utichli, ale ani tak sme v behu neustávali.

Len v tŕnistej strmine sa Mišo nečakane zastavil. Myslel som, že už nevládze. Chcem ho podopriť, no on ma odsotí a stáhuje si gate...

- Nič to, Mišo, len si uľav! Osloboď sa! - posmeľujem ho. - Po tom všetkom, čo si prežil, nie hanba, ak ti aj na zdržiaky udrelo.

- Baran, nie za to stáhujem gate... Ľat', tu hľa! Presvedč sa na vlastné oči: hlavu som mal v medvedicinom pysku, a nešiblo mi do gati! Vidíš, nefarbím!... - uškrnul sa zakrvavenou tvárou.

- Ej, čertovská náatura! - myslím si. - Kôň by ti ju mohol závidieť!... Celý si dokatovaný, a ešte myslíš na pestvá.

Vzdaľovali sme sa od Hrochote. Iste bude celá obstá žandárm. Pri návrate domov by sme im vpadol rovno do rúk ako muchy do cmaru. Zamierili sme preto na Poniky, kde vtedy mali šikovného kováča-kuršmida, čo vedel pomôcť statku i ľuďom.

Pobliž dediny, krajom hory zočil som divé čerešne. Práve sa zapalovali. Pri vrcholci už aj pekne broneli. Dodnes neviem, čo ma pohlo k tomu, že kym Mišo naberal sily, ja som len tak z ničoho nič odčesol riadnu haluz, aby si pochutil.

Starý kuršmid sa ukázal človekom hodným svojho chýru. Mišovi ranu bez slova očistil, sfervoval niťou, ponatieral ja zvečím lojom a jeleňou mast'ou. Potom na to šikovne poprikladal čisté listy skorocelu, obviazal plátennými pásikmi, a bolo po „operácii“.

- Synak, - utešoval ho, - máš malý výber. Alebo sa, ako dobrý pes, do dvoch týždňov z toho vyližeš, alebo t'a skosí bront. Ten ti z tela už iba naša dobrá zem vytiahne. Ale si chlap!... Neopúšťaj sa! A dobre jedz, lebo si bezmála z krvi stiekol.

- Ujček, čo sme vám dlžní?

- Si raubšic, - usmilal sa kuršmid. - Ak ujdeš hrobárovi z lopaty, zadováž mi jelenieho a jazvečieho sadla. Veľa som ho na teba vyprplal. Potrebujem ho do „čertovho lajna“, lebo to hoji všetky rany.

Chlebový človek bol ten kuršmid. Desať dní dozeral na Mišovu ranu. Choval ho a staral sa oňho ako o brata. Ja som ešte v ten deň skočil do Bystrice, pokúpiť čo-to, a nočnou hodinou som sa votrel do Hrochote.

Žandár už striehol na mňa. No nemohol mi nič dokázať. - Bol som predsa v meste; ľala, koľko vecí som doniesol... Ked' veľa frfotal, vyrútil som sa naňho, aby ma nezaplietol do ledačiny s raubšicmi. Poradil som mu, aby raubšicov chytal v hore pri čine, nie po dedine. Ved' i tak mi je čudné, že sa moce práve tam, kde sú ženy samotné, bez mužov, teda - nech odpáli, ak nechce, aby som ho poduril svinským krokom kade ľahšie.

A jednako nás súd neminul!

Predvolali nás do Bystrice. Sudca šprihal na nás ako na najhorších raubšicov. Vraj sme „škodnou zverou“ našich hôr... tak a ešte aj horšie.

Ked' sa mi už tých neslaných, nevybehaných rečí zdalo trochu priveľa, ozval som sa: - Slávny súd, žiadam iba toľko, aby ste nám dvom neskákali do statočnosti, kým nepredložíte dôkazy viny. Bez dôkazov si o nás môžete myslieť práve toľko ako my o vás...

- ani slova, ty pytliačisko...! - rozreval sa sudca. - Dokáž súdu, že ste nezastrelili medvedicu!

- Dokážte nám vy, že sme ju zastrelili, a stíchneme ako kukučka o Jáne! Ale to ešte svet nepočul, aby sa súdilo bez dôkazov.

- Chceš lepší dôkaz, ako je na hlave tvorho spoluvinínika? - ukázal súdca na Miša.

- Zase ste, pán súdca, strelili vedľa, - uškrnul som sa. - Rana na hlave nie je od medvedice, ale...

- Ale?!

- Padol z čerešne... Boli sme v hore skoro na Ponikách Oberať čerešne pre naše vyhľadnuté dietky. Miš sa vyšťveral až na vrchol. Načiahol sa za červenými, haluz sa mu odčesla; spadol a dochrámal sa. Hádam si len nemyslíte, že človek dorábaný medvedicou mohol by ísť s krvácajúcou hlavou toľke kilometre?

- Dobre teda, - uškrnul sa sudca potmehúsky. - Dokážte, že to, čo tvrdíte, je naozaj pravda!

- Dokážeme! Vyšlite so mnou žandára. Zlomená haluz a starý ponický kováč, ktorý Miša opatrol, dosvedčí našu nevinu.

A naozaj som musel so žandárm do hôr.

Našťastie haluz sa našla. Ba na skale, kde Miš oddychoval, bolo ešte poznat' aj zaschnutú krv. To uznali aj žandári a súdu prísažné potvrdili.

Len pluhákovi súdcovi stále čosi nedalo pokoja. Nechcel s nami s krpčiarmi prehrať súd. Hodil aj ostatný tromf. Pýtal sa, či ako veriaci kresťania môžeme na živého boha odprisať, že sme my tú medvedicu naozaj nespasili?!

Skántríť medvedicu bola škoda, hriech nehodný raubšica. Ale ak je pánožko nad nami naozaj vševidiaci a vševediaci, musí vidieť a užať, že pred súdom, ak sa chceme zachrániť nemáme veľký výber. Alebo neodprisaháme, a odsúdia nás, alebo krivo odprisaháme, a ostaneme s rodinami. Nuž prisahali sme, a začas sme aj mali pokoj s horami aj so súdom.

Z rozprávania mojich hrochotských priateľov vidno, že súdiť Hrochoťanov nebola ľahká úloha. Často robili bystrickým súdom ľažkú hlavu.

Poriadneho Hrochoťana nemohol súdiť neskúsený mladý súdca. Ľudia z našich hôr sa vyznali v paragrafoch práve tak dobre, ak nie lepšie, ako niektorý fiškál alebo súdca.

V súdrii súdil mladý súdca istého Hrochoťana za akýsi bagateľ nehodný slova.

Bolo mu naponáhlo, preto čítať rozsudok len tak veľmi stručne: - Obžalovaný odsudzuje sa na tri mesiace pre to a pre to... Obžalovaný, prijímate rozsudok, alebo podávate apeláciu? - spýtal sa nakoniec.

4. VÝROČIE SLOVENSKEJ ŠTÁTNOSTI

1. januára t.r. celé Slovensko oslávilo 4. výročie vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Na Námestí SNP v Bratislave sa pri tejto príležitosti stretlo niekoľko tisíc občanov, medzi ktorí bol i podpredseda NR SR A. M. Húška, poslanci NR a ďalší predstaviteľia politického a verejného života. A. M. Húška v tejto súvislosti zdôraznil, že uplynulý rok bol pokračovaním konsolidácie najmä v oblasti hospodárskeho života. To znamená, že Slovensko na svojej samostatnej ceste má za sebou v podstate dva najúspešnejšie roky zo všetkých krajín strednej a východnej Európy. Večer toho istého dňa sa v Opere Slovenského národného divadla uskutočnil slávnostný koncert, ktorého sa zúčastnil aj premiér SR V. Mečiar, ministri, predstaviteľia diplomatického zboru a ďalší hostia.

Pri príležitosti 4. výročia SR taktiež Dom zahraničných Slovákov usporiadal v Slovenskej filharmónii slávnostnú akadémiku za účasti o.i. predsedu Matice slovenskej J. Markuša a predstaviteľov slovenských spolkov zo zahraničia. Podiel zahraničných Slovákov pri zakladaní slovenskej štátnosti ocenil riaditeľ DZS V. Repka.

Z krajanskej tvorby POĎAKOVANIE

Pane Bože môj!

*Musím sa Ti podákať za všetko:
za mojich drahých predkov,
za rodičov, ktorí mi dali život,
za statočných synov, ktorých si mi dovolil
vychovať,
za dobrého manžela, ktorého som mohla
milovať,
za našich vnukov, milých,
za všetkých pribuzných a známych,
ktorých si nám dal,
aby sme neboli sami.*

Pane Bože môj!

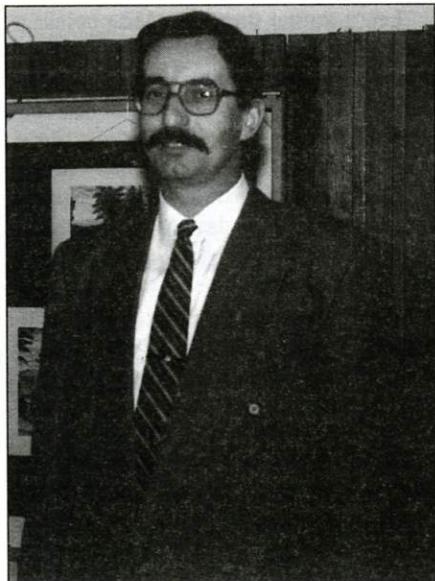
*Zo srdca Ti ďakujem za to,
že si nám dovolil prežiť tisíc a jeden sto
rokov*

*po boku cudzích národov,
ktoré nás chápali len ako otrokov.
Ti otroci po všetky veky vekov
patrili a budú patrili Tebe
ďalších tisíc a jeden sto rokov.*

Pane Bože môj!

*Ďakujem Ti piesňou môjho srdca sladkou,
že si mi dovolil vernou byť Slovenkom,
hoc' aj v cudzej vlasti držať sa korienkov
môjho slovenského verného Ti rodu.
Ďakujem úprimne za konečne danú nám
slobodu.*

Stará mama

Nový predseda Euroregiónu Tatry
Ing. Peter Burian

SNEMOVANIE EUROREGIÓNU

17. decembra minulého roka sa v Mestskom kultúrnom stredisku v Novom Targu konal tretí kongres Euroregiónu Tatry. Pri pomeňme, že myšlienka založenia tohto nadregionálneho združenia prihraničných samospráv dozrievala veľmi dlho. Až v auguste 1994 sa podarilo zvolať prvý kongres, ktorý sa uskutočnil taktiež v Novom Targu. Tu, za prítomnosti delegátov zo slovenskej a poľskej strany, poslancov parlamentov oboch štátov a hostí boli schválené stanovy EU Tatry a zvolená 12-členná rada, ktorej predsedom sa stal nižnolapšanský vojt W. Haber. Euroregión v našej oblasti sa teda stal skutočnosťou. Jeho činnosť onedlho zaregistrovali poľské štátne orgány. Zatiaľ však nie je právne evidovaný na slovenskej strane, a pôsobí len ako združenie pod názvom Región Tatry. Podľa niektorých činiteľov Euroregiónu tento stav značne obmedzuje činnosť združenia. Preto budú novozvolené orgány EU vynakladať veľké

úsilie o jeho plnú registráciu zo slovenskej strany.

V porovnaní s predošlými stretnutiami, na vlaňajšom 3. kongrese sa zhromáždili len 24 delegáti z poľskej strany a 20 zo slovenskej, teda len minimálny počet nad žiaduce fórum. Snemovania EU sa zúčastnili aj vicevojvoda M. Kiełbasa, hovorca novosączského vojvodu S. Sikora, radca Veľvyslanectva Poľskej republiky v Bratislave dr. B. Wrzochalski, veliteľ Karpatského oddelenia pohraničnej stráže T. Szklinski, novinář a hostia. Správu za uplynulé volebné obdobie prednesol predseda W. Haber. Poukázal v nej na vyriešené a nevyriešené problémy fungovania tohto nadregionálneho prihraničného združenia samospráv. Nepodarilo sa o.i. vytvoriť informačné centrá EU v Novom Targu a Kežmarku. Taktiež Dni poľskej kultúry na Slovensku a Dni slovenskej kultúry v Poľsku, ktoré zorganizoval EU sa netešili veľkému záujmu obyvateľov po oboch stranach štátnej hranice. Treba preto posúdiť ich účelnosť, konštatovalo sa v správe.

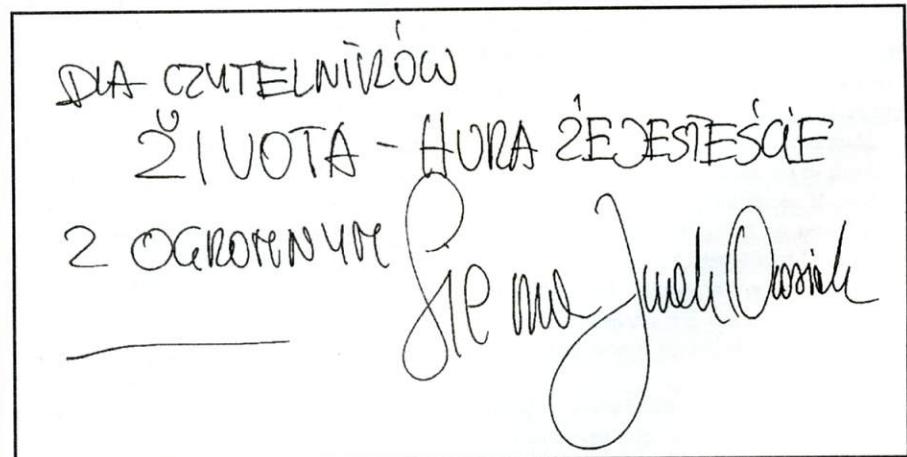
Po správe a diskusii, pristúpili delegáti k volbám. Po tajnom hlasovaní boli zvolení 12 kandidátov rady, t.j. po šest osôb z každej strany. Neskoršie sa Rada konstituovala. Za predsedu EUT bol tentoraz zvolený Ing. Peter Burian, zástupca predstu Mestského úradu v Starej Ľubovni. Srdečne blahoželáme.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

ORCHESTER PO PIATYKRÁT

Áno, uplynulo už päť rokov, odkedy Jurek Owsiač a jeho nadácia organizujú vari najväčšiu charitatívnu akciu pod názvom Orchester sviatočnej pomoci. Owsiačova základina pripravila za toto obdobie viačero podujatí, ktorých cieľom je zozbierať čo najviac finančných prostriedkov pre zlepšenie zdravotnej starostlivosti, najmä

Pozdrav čitateľom Života od Jerzyho Owiaka

však pre liečenie detí. Doteraz nadácia nakúpila moderné zdravotné zariadenia a prístroje za vyše 11 miliónov dolárov, ktoré boli umiestnené u rôznych nemocničiach a centrach zdravotnej starostlivosti v Poľsku.

V tomto roku Veľký orchester sviatočnej pomoci začal „hrat“ v nedele piateho júna. V tento deň sa zbierali finančné prostriedky na nákup lekárskej aparátury pre deti postihnuté srdcovou chorobou. Každý, kto sa akcie zúčastnil, mohol nielen prispieť na tento humanitárny cieľ, ale sa aj prijemne zabaviť. Organizátori totiž pripravili v celom Poľsku okolo 100 rockových koncertov a iných podujatí. Všetci umelci a ľudia kultúry na nich vystupovali zdarma, aby aj takto pomohli Owsiańskiej akcii.

Ako sme sa dozvedeli, počas nedel'nejšej akcie sa zozbieralo vyše 6 miliónov zlôtých. Vari najväčšie peňažné sumy získali organizátori z predaja, či skôr z dražby 1200 malých zlatých sŕdc. Veríme, že na tento šlachetný cieľ prispievali aj naši krajania. Nie je podstatné, kto a koľko peňaží venoval. Ved' aj obyčajný jeden zlótý je symbolom, že sme sa tejto charitatívnej akcie zúčastnili, a tým sme prispeli k záchranie života dieťaťa. Nikdy totiž nevedno, či niekedy nebude pomoc potrebovať práve to naše!

JOZEF PIVOVARČÍK

NEŠŤASTIE NECHODÍ PO HORÁCH...

V súvislosti s posledným požiarom v Kacvíne, ku ktorému došlo 30. októbra min. roka, mi prišlo na um niekoľko úvah, s ktorými by som sa chcel podeliť s čitateľmi.

Kedysi sme nemali toľko výdobytkov techniky ako dnes. V domoch sme si svietili petrolejovými lampami, siali, kosili, mlátili a vykonávali iné poľnohospodárske práce ručne bud' s pomocou jednoduchých nástrojov. Napriek tomu mal roľník čas porozprávať sa so susedmi, pomôcť im, keď to potrebovali, ba mal i voľnejšie zimné večery.

Dnes žijeme v dobe vyspejšej techniky, energetiky a iných vymoženosťí. Stroje nám uľahčujú prácu na poli, elektrina lepšie osvetľuje, ba aj ohrieva naše pribytky, poháňa stroje a iné zariadenia, ktoré nám uľahčujú a spríjemňujú život. A jednako to nie je všetko. Tak sme si na tú „elektriku“ zvykli, že ľudia často zabúdajú na základné bezpečnostné predpisy. Nedozerajú na to, či im elektrikári správne namontovali vedenie a inštalovali elektrické zariadenia, no a zabúdajú, že sa o tieto zariadenia majú starať sami. Je to veľmi dôležité, lebo elektrina je dobrý pomocník, ale aj nebezpečný prostriedok, ktorý nesprávnym využívaním, nedbalosťou a nerešpektovaním bezpečnostných predpisov môže spôsobiť obrovské škody.

Mnohí z nás poznajú nejeden prípad, keď elektrina zabila človeka. Neraz sme už boli svedkami požiarov spôsobených nevhodným buď zle inštalovaným elektrickým zariadením. A potom, keď už horí, je najčastejšie neskoro. Za niekoľko okamihov ľudia stratia všetko, na čo pracovali nezriedka celý život.

Ešte je dobre, keď sa takýto pohorelec poistil. Kedysi jednou zmluvou (aj jedným poplatkom) mal roľník poistené všetko. Dnes je však poistenie rozdelené. Treba zvlášť poistiť obilie a iné plodiny, zvlášť stroje, zvlášť domáce zvieratá atď., atď. Poistné je samozrejme oveľa vyššie ako predtým. Preto ani príliš neprekvaňuje, že mnohí roľníci si všetko nepoistia. A potom v prípade nešťastia na to doplatia.

Vrátim sa však k požiaru. Voľakedy bol náš hasičský zbor vybavený veľmi jednoducho - ručnou striečkou a vozom s konským poťahom. S takýmto vybavením sa dalo nanaďať požiar lokalizovať, aj keď sa stávalo, že niekedy hasiči zachránili pred spálením väčšiu či menšiu časť majetku, tým viac, že občania pri hasení vždy ochotne a obetavo pomáhali. Dnes sú naši požiarnici moderne vybavení, majú automobil, niekoľko motorových striečiek, často cvičia, zúčastňujú sa rôznych pretekov a súťaží - spravidla s dobrým umiestnením. A jednako čosi sa mi tu nepozdáva.

Počas spomínaného požiaru neboli, žiaľ, v pohotovosti, ani plne na hasenie pripravení. Na signál sa viacerí nedostavili, medziiným chýbala

HROCHOŤ...

DOKONČENIE ZO STR. 19

- Neprijímac. Ale apeláciu nepodávam! - odvrkol obžalovaný.

- Počujte, ak sa budete takto správať, nasúdim vám trest, že tu budete sedieť dlhšie, ako rábate, - rozčertil sa sudcovský učený.

- Nebudem tu na súde ani tak dlho ako oni, pán sudca, - usmial sa Hrochoťan. - Ako ráčia vedieť, práve sa zberám pre... Pamäťajú si: Oni sú ešte prisláby plátenník na mňa!

Sudcu išlo rozhodiť.

- Taká trúfalosť! Pán strážmajster, povedzte tomu svojmu zverencovi, nech si dá pozor, lebo... - zúril mladoch, pobúrený ani sršeň, keď mu med berú.

- Ondro, čo je to s vami? - zamiešal sa žandár Križo. - Taktôto sa správať pri súde! Uškodíte si... Odproste pána sudsu!

- Pán strážmajster, ani vy nie ste dnešný, preto musíte uznáť, že tento pán sudca je v súdení naozaj ešte len učený. Zabudol pri čítaní rozsudku povedať: „V mene republiky...“ A bez toho, ako dobre viete, nijaký rozsudok neplatí. Sudca ostal ako oparený. Neráhal, že obžalovaný si všimne takú, významnú sice, ale predsa len drobnostku.

(Z knihy Devianska náatura,
Bratislava 1973)

AKTÍVNY ŽIVOT

DOKONČENIE ZO STR. 13

našom malom hospodárstve sme začínali pomerne skromne. Ja som sa neskôr zamestnal v rekreačnom stredisku Pod Grapou, kde som od roku 1972 pracoval ako domovník. Odpracoval som tam vyše 17 rokov, a v roku 1990 som prešiel do dôchodku.

Popri krajskej a požiarnickej činnosti vykonával Anton Grobarčík aj iné spoločenské funkcie. Medzinárom bol členom Gminnej rady v Jablonke, a za svoju spoločenskú činnosť bol v roku 1987 ocenený strieborným križom Za zásluhy.

Práca predsedu MS v obci, požiarnická a spoločensko-kultúrna činnosť, rodina i zamestnanie, a v neposlednom rade starosť o gádzovstvo, si vyžadovali veľa času a námahy. Anton Grobarčík však dokázal tieto veci dokonale zvládnuť. Veľmi mu v tom pomohla aj obetavosť manželky, a tiež jeho snaha vykonávať každú robotu so zanietením a srdcom. A práve preto si zaslúhuje naše uznanie a obdiv. Poprajme mu do ďalších rokov najmä veľa zdravia, spokojnosti a životného optimizmu.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Nielen knihou...

DOKONČENIE ZO STR. 15

poľských betlehemov, pochádzajúcich z okolia Nowého Sacza. Bolo to veľmi pekné doplnenie výstavy betlehemov z celého sveta v Mestskej radnici.

Posledný večer v Bratislave sme sa rozholili stráviť vo vraj najväčšej pivárni v Európe - Mamute. Konal sa tam práve večer slovenskej country hudby. Vďaka tomu sme mali možnosť nielen vypočuť si slovenskú muziku a pit' slovenské pivo, ale aj vidieť, ako sa zabávajú Slováci.

Takéto krátke a súčasne plné dojmov pobytu na Slovensku, sú pre nás, študentov slovakistiky v Poľsku veľmi dôležité. Približujú nám túto krajinu, ale predovšetkým nám pomáhajú učiť sa jazyk. Vďaka nadviazaným kontaktom zároveň na univerzitách v Bratislave a v Košiciach, ale aj v UJOP-e, to máme ešte ľahšie. Dovoľujú nám zúčastňovať sa na zaujímavých podujatiach, kde máme možnosť stretnúť sa alebo dokonca zoznámiť sa s významnými predstaviteľmi slovenskej kultúry a vedy.

K. Boczarová, A. Sznygierová, E. Spyrová,
M. Jaworska, P. Maliszewsky -
poslucháči slovakistiky ISF JU v Krakove

obsluha striekačiek. Na šťastie opäť pomohli občania, teda civilí. Pomohli vyniesť striekačky, ba ich aj zapli, aby pracovali pri hasení. Z tohto dôvodu sa zbor do záchrannej akcie zapojil s oneskorením. Lenže z deravých hadíc unikala voda a im, pomáhajúcim civilom, jeden z hasičov - neviem v akej hodnosti - namiesto podákovania jednoducho surovo vynadal, aby sa od striekačiek pratali do... Nechcem citovať, lebo sa to nesluší. Čo sú to za spôsoby?! Vôbec sa preto nečudujem, že som počas tohto požiaru videl pri práci voz a striekačky zo susednej Nedece skôr, ako domáci hasičský zbor.

Na každej hasičskej zbrojnici vidíme nápis: Na slávu Bohu, na pomoc bližným. Nemali by to byť prázdné slová. Kto sa podujal byť požiarnikom, mal by k tejto neľahkej práci pristupovať zodpovedne. Kto to nechápe, nemá čo medzi požiarnikmi robiť! Je to téma na zamyslenie. Na druhej strane dobrú prácu hasičských zborov si treba vážiť a podľa možností im pomáhať. Ved' je to v prospech nás všetkých.

A.B.

TAJOMNÁ POLA

3. januára uplynulo sté výročie narodenia svetoznámej herečky Poli Negri. Jej skutočné meno zneho Barbara Apolónia CHAŁUPIEC. Narodila sa 3. januára 1897 v nevelkom mestecu Lipno v poľsko-slovenskej rodine. Jej otec Juraj Chalupec, bol pôvodom Slovák. Pochádzal z obce Nesluša na Kysuciach, odkiaľ sa prestúpil za svoju manželkou Eleonorou Kielczewską do Poľska. O detstve Apolónie a dospievaní vieme veľmi málo. Absolvovala baletnú školu vo Varšave a v roku 1912 debutovala v divadle. V roku 1917 odišla do Berlína, kde sa stala populárnu filmovou hviezdou, najmä zásluhou režiséra Ernsta Lubitscha. Spolu s ním odišla v roku 1923 do amerického Hollywoodu, kde súperila o prvenstvo v popularite s herečkou Gloriou Swansonovou. Svoju prácou si Pola vystopovala mýtus „cudzinky“, ktorú prijal americký film. Jej kariéru v Spojených štátach ukončil nástup zvuku vo filme. Až do vypuknutia 2. svetovej vojny žila v Nemecku, kde samozrejme nadále pôsobila vo filme. Po vypuknutí druhej svetovej vojny sa natrvalo vrátila do USA. Pohybovala sa v spoločnosti Charlie Chaplina, Rudolpha Valentína, ale aj známeho fyzika Alberta Einsteina. Pola Negri zomrela pred desiatimi rokmi - 1. augusta 1987.

Ako filmová herečka debutovala v roku 1914 v poľskom filme Otrokyňa väšní. Celkovo zahrála asi v 50 filmech. Pripomeňme aspoň niektoré z nich: Žena, Študenti, Izba č. 13, Kravá pomsta, Španielska tančenica, Dáma z Moskvy, Hriešna láska, Svätá lož, Pád tyranu, Tajná hodina, Dáma z veľkého sveta.

Pseudonym Pola Negri, ako tvrdia jej biografovia, si herečka zvolila podľa svojej počernej pleti. Možno aj preto sa zo začiatku hovorilo, že pochádza z talianskej Lombardie, z ruskej šľachtickej rodiny a pod. Za zmienku stojí aj fakt, že Pola Negri bola te-

tou zakladateľa a dlhorocného šéfredaktora Života Adama Chalupca.

Svoj neľahký, ale predsa pestrý život opísala v pamätiach, ktoré vyšli v roku 1970 v New Yorku pod názvom Memoirs of a Star (Pamäti hviezd). Herečka sice na Slovensku nikdy nebola, ale vo svojich Pamätiach predsa len spomína, že bola v poľských Tatrách a z ich končiarov sa pozerala na otcovu vlast.

JOZEF PIVOVARČÍK

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 22. novembra 1996 zomrel náhle v Durštine vo veku 71 rokov krajan

ALOJZ KUBUŠEK

Zosnulý bol jedným zo zakladateľov a dlhorocným predsedom Miestnej skupiny Spolku v Durštine, zanieteným propagátorom a čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Manželke a celej rodine zosnulého vyjadrujeme hlubokú sústrast.

MS, OV a ÚV SSP
a redakcia Života

* * *

Dňa 21. decembra 1996 zomrela v Kacvíne vo veku 95 rokov krajanka

AGÁTA ŠIŠKOVIČOVÁ

Zosnulá bola najstaršou obyvateľkou Kacvína a spolu s nebohým manželom Mi-

PEKEĽNÍK OTVÁRA ZDRAVOTNÉ STREDISKO

5. decembra minulého roka sa konalo v Pekelníku slávnostné odovzdanie do užívania miestneho zdravotného strediska. V novej budove, ktorej výstavba sa začala ešte v 80. rokoch, nájdú pacienti moderné zdravotné zariadenia, ktoré Pekelníčanom odovzdalo Odelenie zdravotnej starostlivosti Vojvodského úradu v Novom Sáčku. Ďalšie zdravotné zariadenia boli prenesené do nových priestorov zo starého strediska v obci. Zatiaľ nie sú obsadené miesta detského a zubného lekára, hoci v stredisku sú aj dva byty určené pre zdravotnícky personál. V nových priestoroch zdravotného strediska sa teda nachádzajú o.i. mestnosť pohotovosti, všeobecného lekára, ordinácie detského a zubného lekára, izba zdravotných sestier a ordinácia pre deti a mládež (školská hygiena). Budova zdravotného strediska je obrovskou a peknou stavbou, kde našla svoje priestory aj pošta, telefónna centrála i obchod. Veríme, že nové stredisko bude svojím účelom slúžiť ku spokojnosti všetkých občanov.

PETER KOLLÁRIK

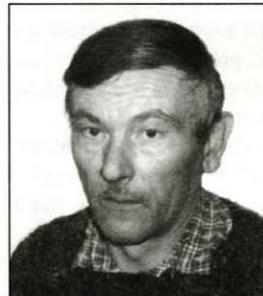
chalom patrila k spoluzakladateľom miestnej skupiny Spolku. Od začiatku bola tiež vernou čitateľkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, dobrá manželka, matka a babička. Nech odpočíva v Pánu! Rodine zosnulej vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Kacvíne
OV SSP na Spiši a redakcia Života

* * *

Dňa 5. januára 1997 zomrel v Durštine po dlhej a ľahkej chorobe vo veku necelých 50 rokov

VALENT WANICZEK

Zosnulý bol znamenitým stolárom, sústružníckym majstrom a dlhorocným čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný manžel, otec, starý otec a dobrý človek. Nech odpočíva v pokoji!

Manželke Kataríne a celej rodine vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS a OV SSP na Spiši
a redakcia Života

Z KALENDÁRA NA FEBRUÁR

Záhradkári

Je to zvyčajne posledný, naozaj zimný mesiac, kedy roľník má ešte čas pokojne sa pripravovať na jar, na plánovanie jednotlivých prác, prípadne na nákup potrebných zariadení bud' osiva a pod. Lepšie je skôr o tom pomyslieť, keďže teraz je väčší výber osív alebo napr. fólií, s ktorými by sme na jar mohli mať problémy.

Najdôležitejšou vecou v tomto období je pravidelná kontrola uskladnenej zeleniny, ktorá sa s postupným vonkajším otepľovaním môže začať kazit'. Keby sme zistili, že začína zahnávať alebo vyrastat', treba ju čím skôr vhodne zakonzervovať (napr. koreňovú zeleninu usušiť) prípadne rýchlejšie skonzumovať. Keď sa v tomto mesiaci, najmä pri konci, trochu otepľí, treba zrýlovať tie časti záhradky, ktoré sme nestačili v jeseni. Bude to mať priaznivý vplyv pre zachovanie vody v pôde. Odporúča sa na jarné prihnojenie použiť dobrý kompost alebo maštaľný hnoj, ktorý plynko zarýujeme, respektíve na hriadiach zrýlovaných v jeseni zapravujeme motyku a hrabľami pri jarnej úprave pôdy.

Hodne práce, najmä koncom mesiaca, majú tí záhradkári, čo vlastnia pareniská. Musia si nachystať záparku hnoja tak, aby poloteplé pareniská boli v druhej polovici marca pripravené a dostatočne teplé pre sejbu. Studené pareniská možno v teplejších dňoch zakryť oknami, aby pôda rozmrzla a rýchlejšie sa zohriala. Koncom mesiaca treba začať predpestovanie hľubovín a šalátu.

Ovocinári

v tomto mesiaci dokončujú vrúblovanie stromov - o čom sme písali v predošлом čísle

- ak to nestihli urobiť v januári. Zároveň presvetlujú husté koruny stromov a stromy s nedostatočne dlhými jednorocenými prírastkami zmladzujú. Teraz sa tiež primerane skracuje mladé, v jeseni vysadené stromčeky, naproti tomu stromčeky trochu staršie, ktoré ešte nezačali rodíť sa reže iba v takej miere, aká je nevyhnutná na dospestovanie plánovaného tvaru koruny.

V tomto mesiaci tiež mechanicky ošetrujeme ovocné stromy, napr. zoškrabujeme odumretú kôru (borku) z kmeňa a hrubších konárov. Z koruny odstrihávame zámotky, konáriky s vajíčkami škodcov, mušikované plody, ako aj všetky choré, poškodené a mûčnatou napadnuté konáriky. Zoškrabaný materiál treba spálit'. Po mechanickom ošetroení je dobre postriekat' stromy zimnými ochrannými preparátmi a koštkovinou (kmene a hrubšie konáre) ešte raz natrieť vápenným mliekom, čím oddialime ich pučanie a zabráníme namrzaniu kmeňov. Podobne ako zeleninu, aj uskladnené ovocie sústavne kontrolujeme a sklady náležite vetráme. Nižšou teplotou (okolo nuly, nie pod nulou) možno účinne predĺžiť trvanlivosť ovočia do jarných mesiacov, ba aj dlhšie.

Chovatelia

V tomto období sliepkы produkujú násadové vajcia, preto ich treba vhodne dokrmovať a pridávať, ak máme, strúhanú mrkvu buď nakličené zrno. Ak máme už dostať vajec, nasadíme kvočku, aby sa nám v marci vyliahli kurčatá. Mladé, najmä v prvých dňoch života, potrebujú stálu, vysokú teplotu 28 až 36°C, keďže v chladnejšom prostredí rastú pomalšie a niektoré aj hynú.

Vyššiu teplotu zabezpečujeme umelými zdrojmi a primeraným tesnením otvorov.

Vo februári začínajú znášať aj kačice a do plnej znášky sa dostávajú husi. Už pred jej začiatkom treba husi, ale najmä gunáre, dobre kŕmiť'. V dennej dávke by nemal chýbať ovos, nakličené zrno a mrkva. Pretože husi znášajú do hniezd, treba ich dobre vystlať slamou. Znesené vajcia husí, ale najmä kačic, nemožno príliš dlho uskladňovať, lebo tým sa podstatne znižuje ich lihavosť.

Včelári

Podľa dlhorčných pozorovaní býva tento mesiac v priemere najstudenejší. Napriek tomu sa vo včelstvách už prebúdza život. Matka začína klášť vajíčka, i keď ešte v skromnej miere. Mladé včely, ktoré v jeseni už nekŕmili plod, sú dobre vyvinuté a budú mať za úlohu prvý plod kŕmiť a ošetrovať'. O tri týždne po kladení vajíčok sa lihanu včely robotnice, ktoré včelstvo veľmi potrebuje. Čím viac sa totiž blíži koniec zimy, tým viac starých prezimovaných včiel hynie. Ich rady musia zaplniť novovyliahnuté mladé včely. Keďže hynúcich včiel je viac ako prírastku, včelár musí urobiť všetko pre ochranu včelstiev. Predovšetkým musí úle utepliť, najmä po jarnom očistňovacom prelete, aby mohlo včelstvo na čo najväčších plochách plástov vyvinúť teplotu 33 až 36°C. Okrem toho sa včelár nadalej stará, aby včelstvá neboli vyrúšované. Musí tiež dbať, aby úle a najmä letáčové otvory nezakryli vlhký sneh, lebo po nočnom zamrznutí by zabránil výmene vzduchu v úli. Keď sa oteplí, treba nielen očistiť letáčové otvory, ale odstrániť sneh aj zo striech, aby včely, keď vyletia, mali možnosť odpočínuť si na suchom mieste. (js)

ZBIERAME BYLINY

Dnes chceme predstaviť ďalšiu liečivú rastlinu, vhodnú práve na zimné obdobie - IMELO BIELE (lat. *Viscum album*, pol. jemioła). Je to vždyzelený dvojdóm kriček s 30-50 cm vysokou žltozelenou rozkonárenou stonkou, podlhovastými žltozelenými listami a malými plodmi v podobe bielych bobúľ. Tento druh, rastúci aj u nás v podhorských oblastiach, cudzopasí na lesných drevinách a môžeme ho nájsť na niektorých listnatých stromoch, jedľách a borovicach.

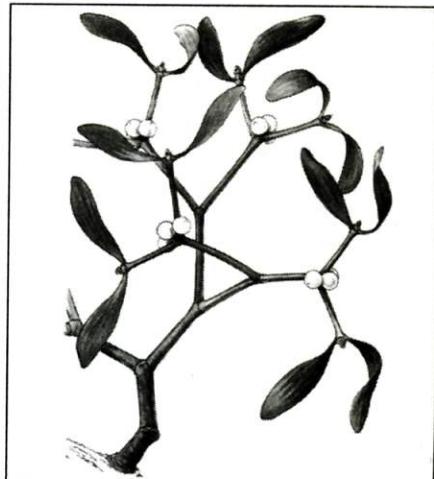
Imelo odpradávna príťahovalo pozornosť človeka. Možno aj preto, že rastlo v korunách stromov, ktoré na jeseň opíchali, ale imelo ostávalo zelené, takže sa zdalo, že ho zoslali bohovia. Asi preto mu pripisovali aj zázračnú moc. U starovekých národov zohrávalo dôležitú úlohu. Používalo sa proti mnohým chorobám, na zvýšenie plodnosti a ako mocný protijed proti otravám. O jeho vážne

znovuzuženie do terapie sa zaslúžil najmä Gaulthiers (1907), ktorý dokázal vplyv imela na zníženie krvného tlaku.

Predmetom zberu býva predovšetkým vŕňať, čiže mladé konce olistených a kvitnúcich konárikov do hrúbky 5 mm. Zbierajú sa obyčajne v zimných mesiacoch (december-február), ale zber možno robiť prakticky po celý rok. Zozbierané vetyčky sa sušia vo vzávočkoch na vzdušných a suchých miestach prirodzeným, ale aj umelým teplom, pričom teplota nesmie prestúpiť 40°C.

Zatial' nie sú ešte celkom objasnené látka imela, ktoré znížujú krvný tlak a pôsobia na srdcovú činnosť. Dôležitou zložkou imela je polyproteid viskotoxínu, ktorý má miestne dráždivé účinky a nekrotizujúce vlastnosti, čiže spôsobujúce miestne odumieranie tkania, preto sa pokladá za vhodný na protirakovinovú terapiu. Používa sa pri príznakoch staroby a arterioskleróze, pri vysokom krvnom tlaku, nervových srdcových poruchách a tiež

ako močopudný prostriedok. Na znižovanie krvného tlaku a ako protisklerotický prostriedok sa používa vo forme macerátu (asi 8 g rezanej drogy na pol litra vody), najlepšie však v prášku (1-2 g trikrát až štyrikrát denne).

ANTON HABOVŠTIAK

O SLANICKOM TOPELCOVI

Už od nepamäti sa vravievalo, že pod Babou horou nebolo potoka, v ktorom by sa neskrývali topelci. Bývali vo vode, no vše vyšli aj na breh a pokúšali ľudí. Našli sa aj takí, čo neverili, že by to bola pravda. Ani Hanka Brnulova zo Slanice nechcela veriť, že by sa vo vode naozaj mohla skrývať taká potvora.

Ked' raz dlhší čas nikto nezbadal, že by sa dakto stretol s topelcom, začalo sa povrávať, že sa pobral inde. A možno aj tak bolo, ale sotva vytiahol päty z vody, už sa ta nastáhoval iný. Nevedno odkiaľ prišiel, ale bol veľmi dotieravý a oveľa prefikanejší ako ostatní.

„Vie sa dobre premieňať... Ľahko nezvieš, že je to on,“ prezádzala raz akási Slaničanka. „Aj do druhých dedín rád zájde...“

„A zvádzza ľudí z cesty. Bobrovského pláteníka zašikoval v noci do boru. Mal šťastie, že vtedy nezahynul. A nie a nie sa ho zbaviť,“ priložili iní.

Raz zašla Hanka Brnulova aj s kamarátkami na muziku do Ústia. Len čo sa začalo tancovať, už aj stál pri nej mládenec. Zdal sa jej rúči, nuž prikývla, že pôjde.

„Čože by som nešla, ked' ho aj nepoznám. Celkom súci sa vidí byť,“ pomyslela si.

Aj oblečený bol, ako sa patrí. Také šaty mal na sebe, ako vtedy nosili ústanskí pláteníci, ked' odchádzali medzi svet. Nuž si povedala, že naisto bude jeden z nich. Aj pekné čierne čižmy sa mu ligotali na nohách. Tvár mal vyholenú na hladko a pod nosom sa mu černeli fúziky. Ale vyzeral mlado.

Po prvom tanci šiel aj za inými dievčatami, najväčšimi sa však obšmietal okolo Hanky.

Snehuliak - práca P. Bochenka z Jablonky (škola č. 1)

Ked' sa chlapci a dievčatá vrteli v tanci najlepšie, muzikanti oznamili, že už hrali dosť a že sa im treba zberať domov. Vtedy im Hankin tanecník zastal cestu a do basy hodil dukát. Pritom sa pyšne postavil pred muzikantov a spýtal sa jedným slovom:

„Dost?“ A prv ako dostal odpoved', chytro dodal: „Ak je to málo, prihodím...“

Muzikanti už neváhali a hrali jednu nôtu za druhou. Mládež tancovala, všetko sa len tak hmýriло od samopaše. A Hanka s nimi. Ale ked' sa zotmelo, povedala tanecníkovi:

„Treba mi ist' domov. Hrešili by ma, keby som sa vrátila neskoro v noci.“

„Pôjdem s tebou... Odprevadím ťa,“ núkal sa mládenec. Aj ju chcel chytiť sa ruku, lenže ju odtiahla. Za nič na svete by mu ju teraz nepodala. Len čo vykročili, on hybaj s ňou. Čo mala robiť? Nuž stúpali vedno po ceste. Hanka pridala do kroku, čím skôr chcela dôjsť do Slanice. Nepozdával sa jej ten čefadník, no ani len na um jej neprišlo, že by to mohol byť slanický topo-

lec... Ked' zašli za dedinu, zrazu pocitila z neho strach.

„Ech, musím sa ho čím skôr zbaviť!“ pomyslela si. Len jej hned' neprisko na um, ako by to mohla urobiť. Tu zazrela, že sa pred nimi belie kaplnka so šindľovou strieškou. Hanka sa zaradovala a sotva došli k nej, rozkázala svojmu spoločníkovi:

„Pod' sem a kľakni si!“

„Ech, nie, nie!“ zdráhal sa. „Ani za svet to neurobím.“

„Ked' naozaj nie, tak ani krok d'alej so mnou! Pober sa ta, odkiaľ si prišiel!“

Hankin tanecník nič, na tvári mu bolo vidieť, ako sa hnevá, že mu ktosi rozkazuje. Ved' on nikdy nikoho neposlúchal. Tu Hanku zastala, dupla nohou a skríkla:

„A teraz koniec! Ked' mi nechceš urobiť po vôle, naskutku sa pakuj preč!“

Vtedy už poslúchol a hybaj vpred. K vode sa zrazu rozbehol. No čím bol d'alej, tým väčšmi pocitovala na sebe chlad. Na tých miestach, kde ju držal pri tanci, mrazilo ju, ani čo by bola obložená ľadom.

„Tíha, ved' to neboli iný ako topopec! Hej, slanický topopec sa tu vo vode skrýva,“ zhikla.

Ked' došla domov a rozprávala, akého mala spoločníka na muzike, mnohí krútili hlavami, ale boli aj takí, čo jej uverili.

Lenže strapáč-topopec nedal Hanke počoj ani potom. Striehol na ňu, usiloval sa prísť jej do cesty. O pár týždňov išla do mlyna so zrnom na chrbe. Ked' prišla k vode, odrazu začula hlas, ako ked' dieťa na ratu volá:

„Huá, ha, huá!“ kvílilo v diaľke. Hanka zhrbená pod vrecom zastala a vystrela sa, že vyzvie, kto to narieka. Aj podišla bližšie k riečke, a tu naozaj. Na brehu v hlavničke ležalo dieťačko previazané povojníkom. A čoraz mocnejším hlasom kvílilo:

Zajko v zime

Hľadte deti, husto sneží, malý zajko poľom beží, hopy sem a hopy tam, kdeže sa len

podieť mám, hopy sem a hopy tam, kdeže sa len podieť mám?

Hľadte deti, husto sneží, malý zajko poľom beží,
/: hopy sem a hopy tam, kdeže sa len podieť mám:/

Príd' k nám zajko, do školičky, zahráme ti na husličky,
/: hopy sem a hopy tam, tu nebudeš nikdy sám:/

„Huá, ha, huá!“

Zhodila z chrba vrece, že ho zratuje. Bežala k nemu a tišila ho ešte prv, ako ho vzala do ruky.

„Joj, nebožiatko moje, ktože ťa to takto...“

Vtom sa pohlo a fuk do vody. Zgúľalo sa do nej prv, ako ho stačila k sebe privinúť. A keď ho už-už chcela z vody vyzdvihnuť, hlavička sa jej stratila spred očí a za chrbotom začula smiech.

„On je to, topelec!“ prišlo jej zaraz na um. Ale sa nezľakla, už vedela, ako na neho. Nebáť sa a čím skôr ho zahnať preč. Nuž sa rýchlo zvrtla a keď ho zazrela, postavila sa smelo pred neho a zahrozila sa mu päť'ami:

„Ty šklban, ničponina akási! Ak sa zaraď nestratiš, tak ťa vybuchnátujem, že ti dosť bude!“ Potom si vydýchla a nakoniec mu ešte takto: „Ale keď' si tu, pod' mi pomôcť' začítiť' vrece na chrbát!“

„A čože by som ti mal pomáhať? Kamaráti by sa mi vysmiali, že mi rozkazujú ľudia...“ Nato sa slanický topelec rozbehol a potom člap do mokroty. No Hanka ešte začula, ako sa smeje z vody: „Ked' nasilu chceš, pomôž si sama!“

A tak topelec Hanke nepomohol. Ale to všetci tak robili. Skôr ľudom škodili, ako by sa nad niekym zlutovali. Len zvieratám boli na pomoci. Ked' zverine v zime chýbala potrava alebo ju načisto zavial sneh, topelci vraj gazdom poondnášali zo šopy a z humien najlepší krm a zaniesli do hory. Nad zvieratami sa zlutovali, ale nad ľuďmi nikdy.

(Z knihy *Kukučkine slzy*,
Martin 1987)

JÁN ŠVANTNER

SPEV O ZIME

Ako ticho sneží! husto, zádumčivo.
To stará mater rozsýpa dávne čipky,
ako kedysi, keď tkala závoj sypký.
Akô verne sneží, mlčky, prekvapivo!

Zo zmrznutých krovísk prchajúce drozdy
v pohrebnom kriku letia na cintorín,
v krídlach im zvoní, odpust' mi tento rým!
ostrý kríž, až sa zažnú božie hvozdy.

Zrazu mi prišlo ľúto, ale neviem, čoho.
Či postriebrených hláv, či srdca tvojho?
A tichá, biela smrť nad krajinou...

Snáď...ale nie, pobežím horou inou
za srnčím mliekom, za vôňou starých vín,
ako ticho sneží! Predo mnou i za mnou
dym.

ČO JE TO?

Pri peci sedí,
bez prestania pradie,
a jednako nič nenapradie.
Čo je to?
(akčaM)

Kedy je kôň najlepšie podkutý?
(abýhcen cenilk nedej ina um d'eK)

Pohryzie, požuje a všetko
vyplňuje.
Čo je to?
(akliP)

VESELO SO ŽIVOTOM

Otecko, vraj mi nemáš pomáhať s úlohami.

- Prečo?
- Pán učiteľ povedal, že mu stačia chyby, ktoré spravím sám.

Chlapec pribehne k policajtovi:

- Prosím vás, podťe rýchlo za mnou!
- Čo sa stalo?
- Nás triedny učiteľ nesprávne zaparkoval!

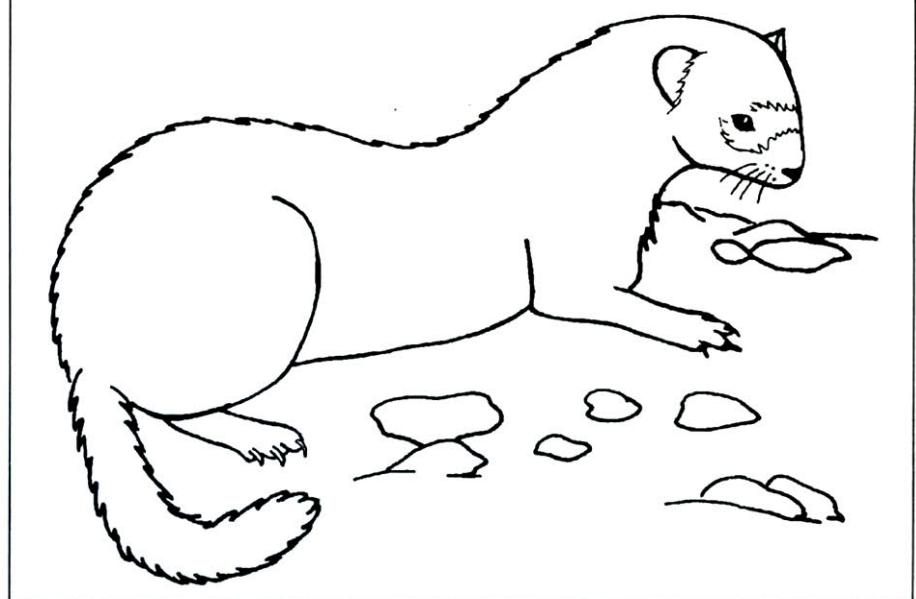
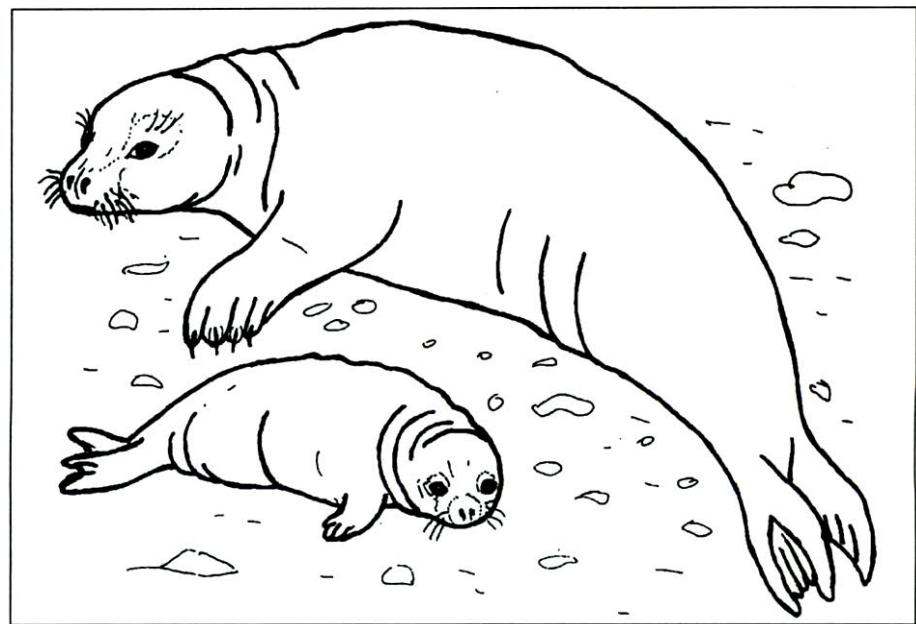
Vyčíta matka synovi:

- Ty chceš študovať jadrovú fiziku a nedokážeš rozbiť ani pári orechov na rezance!

MALUJTE S NAMI

Vašou dnešnou úlohou bude predstavený obrázok pekne stváriť, ale aby sme vám predsa úlohu sťažili, pokúste sa uhádnuť, ako sa volajú predstavené zvieratá. Najkrajšie mať by odmeníme slovenskými knihami.

Zo správnych odpovedí predošlého čísla sme vyžrebovali troch výhercov: Paulu Klukovskú z Novej Belej, Máriu Kriškovú a Cecíliu Lukášovú z Krempách.

ZJAZDÁRKA

Mnohí z nás sa iste pamäťajú na posledné ZOH v Lillehammeri, kde zjazd vyhrala mladá Nemka Katja Seizingerová. Nebolo to prekvapenie, keďže už pred ZOH bola táto pretekárka dvakrát najlepšou zjazdárou Svetového pohára v alpskom lyžovaní. Dobre si počína aj v tomto roku, preto ju v dnešnom príspevku chceme bližšie predstaviť.

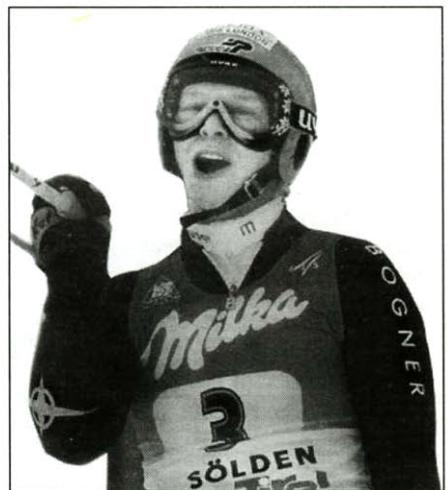
Narodila sa pred 25 rokmi v Recklinhause, ale býva striedavo v Eberbachu alebo Garmisch-Partenkirchene v Bavorských Alpách predovšetkým preto, aby mala čo najbližšie k výťahom a zjazdárskym trénin-govým tratiam. Do lyžiarskej elity, štartujúcej vo Svetovom pohári, sa dostala pred siedmi-mi rokmi a hned upútala pozornosť znalcov tohto športu. Je neobvykle nadanou lyžiarkou, ktorá sa veľmi rýchlo prebojovala do svetovej špičky a od roku 1992 začala vyhľávať najdôležitejšie preteky. Od malička ju lákala rýchlosť a nebála sa jej. Dnes je už olympijskou víťazkou, majsterkou sveta a celkovou víťazkou Svetového pohára, ktorý vyhľávala počas vlaňajšej sezóny. Vyhrala množstvo pohárových pretekov, najmä v zjazde, ale nielen. Katja si totiž nielen obľúbila strmhlavé šusy na alpských svahoch, ale súčasne ako jedna z mála pretekárok dokáže vyhľávať aj superobrovské a obrovské slalomy, ba nezriedka poriadne „zamieša“ aj v slalome. Vďaka tejto všeestrannosti skor na každých pretekoch získava cenné body do celkovej pohárovej klasifikácie. Vlani v nej

zvíťazila a aj v tomto roku je na najlepšej ceste...

K. Seizingerová je, ako sme už spomenuli, najlepšia v rýchlosťných súťažach, ale nielen preto, že má rada živel. Má ho rada, ale skrotený. Aby cítila prúdenie vzduchu, začala pestovať parašutizmus. Jazdí tiež na koňoch, obyčajne cvalom, no a na motocykloch a autách. Pritom vôbec nemá výbušnú nátuру. V strednej škole patrila k najlepším žiakom a aj dnes počas pretekárskej sezóny vozí so sebou množstvo kníh a namiesto zábav v diskotekách si v hoteloch vždy radšej niečo prečíta. Navyše študuje ekonomiku na vysokej škole.

Všetci zdôrazňujú, že Katja je priam ideálna lyžiarka. Ona je však voči sebe oveľa kritickejšia a hovorí, že jej ešte veľa chýba hoci aj k majstrovstvu Švajčiarok Marie Walliserovej či Vreni Schneiderovej. Dokáže však ľahko pracovať, je vytrvalá a ľahko sa učí, preto si svoju techniku neustále zlepšuje. Keď štartuje vždy vidno, že počas jazdy myslí, čo nemožno povedať o mnohých pretekárokach. Jej tréner Mushler tvrdí, že keď si len trochu zlepší niektoré atletické prvky, bude neprekonateľná. V roku 1993 prehrala Svetový pohár s A. Wachterovou o 20 bodov a predvlni s V. Schneiderovou len o 6 b. Bola to pre ňu trpká, ale aj poučná skúsenosť. Dokáže ju v tomto roku využiť?

Tohoročnú sezónu začala znamenite. Už v prvom štarte v Rakúsku vyhrala obrovský slalom a v polovici sezóny bola v celkovom hodnotení na druhom mieste. Keď sa vyhne zraneniam a iným nepredvídaným nehodám,

má všetky šance zopakovať vo Svetovom pohári vlaňajší úspech. Či sa jej to podarí, musíme však počkať do konca marca. (jš)

NAJLEPŠÍ ŠPORTOVCI '96

Na začiatku tohto roka boli vyhlásené výsledky tradičnej súťaže denníka *Przegląd Sportowy* o 10 najlepších poľských športovcov v roku 1996. V súťaži zvíťazila dvojnásobná (zlatá a bronzová) olympijská medailistka v streľbe Renáta Maurerová pred Pawłom Nastulom (džudo) a Andrzejom Wrońskym. Ďalšie miesta obsadili: 4. Robert Korzeniowski (športová chôdza); 5. Ryszard Wolny (zápasenie); 6. Włodzimierz Zawadzki (zápasenie); 7. Mateusz Kuśnierewicz (jachtárstvo); 8. Artur Partyka (ľahká atletika); 9. Aneta Szczepańska (džudo); 10. Marek Cikko (futbal).

Hviezdy svetovej estrády

THE CURE

Takto sa nazýva známa americká hudobná skupina, ktorá vystupuje na svetových estrádach už vyše dvadsať rokov. Vznikla v roku 1976 a napriek tak dlhodobej činnosti nič nestratila zo svojej popularity. Jej vedúcim je 37-ročný, dosť extravagantný spevák a skladateľ Robert Smith. Obyčajne chodíva oblečený v čiernom, s dlhými zlepnenými vlasmi, trčiacimi v rôznych smeroch. Vypracoval si vlastný štýl, ktorý mládež nazýva psychodelickým. S tým sa spájajú rôzne klebety o jeho sklonoch k alkoholizmu, drogám, o nervovom zrútení a pod. Ľahko povedať, či sú to len klebety, alebo snáď autoreklama. Jedno je však isté - popularita Smithových pesničiek neslabne. Iste to súvisí s častými zmenami štylistiky jeho skladieb, ktoré evoluovali od punk rocka po jednoduché tanecné rytmie.

Už prvá platňa skupiny The Cure - singel *Killing An Arab*, ktorého autorom je sa-

mozejme R. Smith, sa stala široko známa vo viacerých krajinách, medzi iným vďaka rôznym arabským organizáciám, ktoré protestovali proti rozširovaniu tejto nahrávky a obžalovali Roberta Smitha z rasizmu. Pre skupinu a skladateľa to však bola znamenitá reklama.

Práve vtedy skupina zaujala Chrisa Parryho, majiteľa výrobne platiní Fiction, v ktorej vyšli prakticky všetky doterajšie nahrávky formácie The Cure. Podobne ako spomínaný singel, aj prvé dva albumy skupiny *Boys Don't Cry*, ako aj *Seventeen Seconds* boli nahrané v štýle punk. Keď sa však začala končiť móda na ostré gitarové znenie, Smith sa rýchlo prispôsobil, začal skladáť ináč a tak zmenil obraz skupiny. Preto neprekvaňuje, že už ďalšie platne sú oveľa pokojnejšie, hudba je obohatená o klávesové nástroje, flauta a violončelo.

Medzi najlepšie platne skupiny patria albumy *Pornography* z roku 1982 a *The Head On The Door*, nahraný v roku 1985. Napriek vysokým nákladom, boli rýchle vypredané. Veľkú obľubu si získal aj po-

sledný album skupiny *Wild Mood Swings*, pripravený v minulom roku, ktorý vyšiel aj v Poľsku vo vyše desaťtisícovom náklade. Pri jeho promocii skupina koncertovala vlani v Katowiciach a mala obrovský úspech. (jš)

DRAVÉ OZDOBY

Ekológia už dlhší čas čoraz prudšie zasahuje do módy, čo sa prejavuje medziiným nahradzovaním prirodzených kožušín umelými. Treba podotknúť, že vôbec zvieracie motívy si už niekoľko sezón získavajú čoraz väčšiu

obľubu. Pritom nie je najpodstatnejšie, či chceme nosiť plášť, kazajku, pončo buď kostým a pod. Stačí kožušinová ozdoba, nejaký doplnok, napr. kabelka, rukavice, čiapka či šál, aby sme sa zapojili do toho módneho kožušinového trendu. Ako to vyzerá, pozrieme si na našich modeloch. (jš)

GRUDA WYMIENIA

Gruda wymienia zwana jest inaczej wysypką pokarmową wymienia. Na tle zatrucia rozmaitymi karmami i lekami może dojść do wysypki na kończynach a niekiedy też na wymieniu i podbrzuszu. Wysypkę pokarmową na wymieniu powoduje skarmianie wylotków buraczanych, koniczyny, lucerny, hrezek, kartofli z łupinami oraz dłuższe stosowanie czy to w ilości czy też dawek do wewnętrz prepartatów jodowych, bromowych itd. Na kończynach a przy tym i na wymieniu, niekiedy również na podbrzuszu, zauważa się wysypkę w formie czerwonych plam w jednym miejscu, w innych natomiast w formie pęcherzyków, po części pękniętych, pokrytych wysiąkiem zasychającym w strupy. Skóra dotknięta taką wysypką obrzęka, a niekiedy może nawet obumrzeć na pewnej przestrzeni i wypaść pozostawiając głęboki ubytek. W leczeniu przede wszystkim usuwa się karmę podejrzewaną o przyczynę wysypki, względnie leki, i przystępuje się do leczenia miejscowego zgodnie z zaleceniami lekarza. Zazwyczaj już po niedługim czasie zauważa się poprawę.

POPORODOWE ZAKAŻENIE NARZĄDÓW RODNYCH

Poród jest korzystną sposobnością do zakażeń dróg rodnych samicy. Otwarte drogi rodne, przeciskanie się przez wąski kanał rodny, udzielanie pomocy przy ciężkich porodach, zatrzymanie błon płodowych - wszystko to stwarza dogodne warunki dla wniknięcia, usadowienia się i rozwoju drobnoustrojów, które zależnie od ich ilości i jadowitości oraz od odporności miejscowości i ogólnego ustroju stwarzają rozmaitego rodzaju obraz oraz przebieg zakażenia. Drobnoustroje wchodzące w grę przy zakażeniach dróg rodnych samicy są rozmaite. Drobnoustroje te dostają się do dróg rodnych z zewnątrz przy sposobności przeciagającego się porodu wspomaganego siłą rąk ludzkich, ale też i bez udzielania pomocy przy najbliższym porodzie. Duża zazwyczaj ilość tych bakterii znajdująca się w przedsionku może przez rozrost powierzchniowy, jak też przy pomocy własnych ruchów wędrować w gębsze odcinki dróg rodnych i powodować ich zakażenie. Przy sposobności porodu i podczas udzielania pomocy dochodzi z reguły do lżejszego lub cięższego otarcia i skałeczenia, które w odpowiednich warunkach staje się punktem wyjściowym zakażenia, a zatrzymanie błon płodowych doprowadza do uszkodzeń błonę

śluzową przez rozmacerowanie nablonka, a tym samym pozbawia ją naturalnej ochrony przed zakażeniem. Zależnie od tego, jaki odcinek dróg rodnych uległ zapaleniu pod wpływem zakażenia, mówi się o zapaleniu sromu, pochwy i macicy, a jeśli zakażenie przekracza granicę określona narządami rodnymi, to wówczas dochodzi do zapalenia najbliższego otoczenia macicy, a w dalszym ciągu do zakażenia ogólnego z przerutami.

Zapalenie sromu. W chwili odbywania się porodu a jeszcze częściej w chwili udzielania pomocy przy porodzie, srom z reguły doznaje mniejszych lub większych uszkodzeń, które jeśli ulegną zakażeniu, zapoczątkowują stan zwany zapaleniem sromu. Otarcia, zadraśnięcia, skałeczenia, które są następstwem przesuwania się płodu, oraz takie same uszkodzenia przy sposobności manewrowania sztywnymi sznurami, ostrymi i twardymi przyrządami, nienataluszczonymi rękami, dają powód do zakażeń, które rozwijają się i przebiegają wśród objawów zapalenia sromu. W objawach zauważa się obrzęmienie warg sromowych, są one też gorące, bolesne, niekiedy zsinałe. Ze szpary, często rozchyłonej, wyłania się sina lub ciemno-czerwona zabarwiona błona śluzowa, wykazująca niejednokrotnie ubytki obłożone żółtawymi nalotami z ciemno-czerwonym rąbkiem. Włosy dolnego spojenia sromu są zlepione wy-

ZUZKA VARÍ

Z ORIENTÁLNEJ KUCHYNE

KLOPSY PO TURECKY. 400 g hovädzieho mäsa, 160 g ryže, 1 vajce, soľ, mleté čierne korenie, petržlenová vňať, hladká múka, strúhanka, vajce na obal'ovanie, olej na vyprážanie.

Hovädzie mäso zomelieme, pridáme udusenú ryžu, vajce, korenie, soľ, posekanú petržlenovú vňať a dobre premiešame. Z hmoty sformujeme malé knedle (ok. 8 kusov), ktoré obalíme v múke, rozšľahanom vajíčku, strúhanke a v rozpálenom oleji do červena vyprážame. Podávame poliate teplou majonézou a s vyprážanými zemiakmi.

GRÉCKA MOUSAKA. 400 g mladého baranieho mäsa zo stehna, 60 g oleja, 80 g kečupu, 20 g rajčiakov, 80 g hrívov (napr. pečiarky), 400 g zemiakov, 200 g ryže, soľ, chren, voda.

Baranie mäso umyjeme, pokrájame na malé kúsky, oprážime na rozpálenom oleji,

posolíme a na miernom ohni opečieme. Opečené mäso zalejeme kečupom, pridáme opečené, na plátky pokrájané zemiaky, uvarenú ryžu, pokrájané rajčiaky, na kocky pokrájané, udusené alebo nakladané hrívky, posolíme a trochu podusíme. Podávame s postrúhaným chrenom.

SIBÍRSKE PEŁMENY. 200 g krupicovej múky, 1 vajce, 20 g umelého tuku, voda, soľ, 200 g hovädzieho mäsa, 200 g bravčového mäsa, cibuľa, mleté čierne korenie, 60 g masla.

Z múky, tuku, vody a soli vypracujeme mäkké rezancové cesto, ktoré necháme prikryté 30 minút stáť. Hovädzie a bravčové mäso zomelieme s cibuľkou, pridáme korenie, soľ, trošku vody a zmiešame. Cesto vyvalíkáme asi na hrúbku 2 mm, povykrajujeme väčšie kolieska, do prostriedku dáme mäsovú plnkú, preložíme, kraje zatlačíme a v slanej vriacej vode varíme asi 10 minút. Uvarené vyberieme, preplákneme vlažnou vodou, necháme odkvapkať, dáme na teplé taniere a polejeme rozpusteným maslom.

SRBSKÁ ZMES. 200 g teľacieho mäsa zo stehna, 200 g sviečkovice, 200 g bravčového mäsa zo stehna, 1 veľká cibuľa,

20 g masla, 40 g slaniny, 150 g rajčiakov, 150 g zelenej papriky, 10 g rajčiakového pretlaku, 1/2 lyžice hladkej múky, soľ.

Mäso odblaníme, umyjeme, pokrájame na rovnaké plátky, trochu naklopeme, okraj je narežeme, osolíme, pridáme pokrájanú cibuľku a na masti (z rozpráženej slaniny) z obidvoch strán sprudka opečieme. Potom pridáme maslo, zaprášíme múkou, oprážime, pridáme rajčiakový pretlak, pokrájanú zelenú papriku a rajčiaky, podlejeme vodou a necháme asi 10 minút dusiť. Udusené mäso poukladáme na taniere a zalejeme šťavou. Podávame s dusenou ryžou.

ŠALÁTY

KURACÍ ŠALÁT. 100 g majonézy, 1 lyžička horčice, 2 hlávkové šaláty, 2 tvrdé rajčiaky, mäso z polovice uvareného kurčaťa, 1 šalátová uhorka, 2-3 vajcia uvarené na tvrdlo.

Do majonézy zamiešame horčicu, pridáme hlávkový šalát pokrájaný na rezance, mäso z uvareného kurčaťa zbavené kože a pokrájané na kocky, pokrájané rajčiaky a všetko spolu zlăhka, ale dobre premiešame. Šalát urovnáme na misu a ozdobíme kolieskami šalátové uhorky a vajec uvarených na tvrdlo.

siąkiem zasychającym w brunatne strupy. W rzadkich wypadkach, kiedy zakażenie rozszerzy się i przejdzie na tkankę podskórную, rozwija się ropowica ze znacznym obrzękiem nie tylko sromu, ale całego tyłu doprowadzając w krótkim czasie do zejścia śmiertelnego. Zwykle jednak zapalenie sromu przechodzi w kilka dni lub przenosi się na pochwę, a stąd nawet na macię.

Zapalenie pochwy. Pochwa jest narządem na rozmaite uszkodzenia i zakażenie jeszcze w większym stopniu niż srom, a to ze względu na znacznie większą powierzchnię styku z przesuwającym się przy porodzie płodem, jak też z przyrządami używanymi do pomocy przy trudnych porodach. Zakażenie to powstaje przy ciężkich porodach, kiedy płód jest duży, lub nieprawidłowo ułożony, wyciągany na siłę. Wówczas to dochodzi do zakażenia pochwy i jej zapalenia. Zbyt długie manewrowanie w pochwie ręką czy przyrządami, choćby przy zachowaniu największych starań o czystość, prowadzi z reguły do zakażenia i zapalenia pochwy. Ponadto zakażenie i zapalenie pochwy jest często następstwem stanów zapalnych macicy, względnie gnicia nieodeszłych błon płodowych.

c.d.n.

HENRYK MĄCZKA

PRAWNIK

GOSPODARSTWO ROLNE W DZIERŻAWĘ

Dochody z dzierżawy gospodarstwa rolnego nie podlegają opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych także wtedy, gdy właściciel wydzierżawił je, by spełnić warunki do nabycia prawa do emerytury rolniczej (art. 10 ust. 1 pkt 6 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych). Dochody z dzierżawy gospodarstwa rolnego są nim opodatkowane tylko wówczas, gdy gospodarstwo lub jego składniki zostały wydzierżawione na cele nierolnicze albo na prowadzenie działań specjalnych produkcji rolnej (na uprawy w szklarniach, w tunelach foliowych, uprawy grzybów, fermi drobiu, fermi zwierząt futerkowych, laboratoryjnych itp.).

Umowa dzierżawy gospodarstwa rolnego jest obciążona opłatą skarbową w wysokości 1 proc. Przewidziane w artykule 4 ust. 5 lit. a) ustawy o opłacie skarbowej zwolnienie obejmuje tylko usługi w zakresie wynajmowania lub dzierżawienia nieruchomości o charakterze mieszkalnym. Wydzierżawiający obowiązany jest też płacić VAT, jeśli jego przychody z dzierżawy przekroczyły w roku podatkowym 80 tys. zł.

DOCHODY Z NAJMU I ULGÍ

Osoba otrzymująca wyłącznie dochody z dzierżawy lub najmu, a także uzyskująca te dochody obok emerytury, ma prawo do ulgi z tytułu remontu zajmowanego domu na takich samych zasadach jak inni podatnicy. Remontować przy wykorzystaniu ulgi można tylko dom lub mieszkanie zajmowane na podstawie tytułu prawnego. Takim tytułem jest prawo własności, a także np. umowa najmu. Ulga ta nie dotyczy zatem remontu i modernizacji mieszkania nie zajmowanego przez właściciela, lecz oddanego w najem. Jeżeli remont obciąża właściciela wynajmowanego mieszkania czy domu, poniesione w związku z tym wydatki stanowią koszt uzyskania przychodu ze stosunku najmu. Słownem, wynajmujący odlicza je od czynszu i płaci przez to odpowiednio niższy podatek.

MÚČNIKY

KOSSUTHOVE ZÁKUSKY. 250 g masla, 250 g práškového cukru, 1 vajce, 3 žlžky, 250 g krupicovej múky, šťava z 1 citróna, 50 g mandľí, 2 lyžice kryštálového cukru, prášok do pečiva.

Maslo s cukrom vymiešame do spnenia, pridáme po jednom žlžky, vajce, šťavu z citróna a múku rozmiešanú s práškom do pečiva. Cesto rozotrieme na vymastený a mukou vysypaný plech, urovname nožom, povrchu posypeme potlčenými mandľami, ktoré sme predtým upražili s kryštálovým cukrom, a dáme pieciť. Upečené pokrájame na rezy.

GATEAU AU CHOCHOLAT. 150 g čokolády, 180 g masla, 140 g cukru, 10 vajec, 140 g práškového cukru, 200 g mandľí, 80 g strúhanky z vianočky.

Čokoládu rozpustíme, zmiešame s maslom a cukrom a za stáleho miešania pridáme po jednom žlžku. Z bielkov ušľaháme tuhý sneh, zamiešame doň cukor a striedavo so zomletými mandľami a strúhankou ho priešme do čokolády. Masu rozotrieme na vymastený plech na hrúbku prsta, povrchu pohádžeme zavárané čerešne alebo višne a v strede teplej rúre upečieme.

się do wykonywania w drodze egzekucji orzeczeń sądów zagranicznych w sprawach cywilnych, które należą w Polsce do drogi sądowej, zależy od uznania ich przez sąd polski. Nie wymagają uznania prawomocne orzeczenia sądu zagranicznego w sprawach niemajątkowych obywateli obcych, wydane przez sąd właściwy według ich prawa ojczystego, chyba że orzeczenie takie ma być podstawą zawarcia związku małżeńskiego albo stanowić podstawę wpisu w księdze stanu cywilnego, w księdze wieczystej lub innym rejestrze w Polsce (art. 1145 par. 2 k.p.c.).

Orzeczeniem, z mocy którego orzeczenie sądu zagranicznego ma na obszarze Polski skuteczność, jest postanowienie sądu polskiego uznające orzeczenie sądu zagranicznego. Uznanie może nastąpić, jeżeli zachodzą określone okoliczności, zwane warunkami uznania, którymi zgodnie z treścią art. 1146 par. 1 k.p.c. są:

- * wzajemność,
- * prawomocność orzeczenia w państwie, w którym zostało wydane,
- * brak w danej sprawie wyłącznej jurysdykcji sądów polskich lub sądów państwa trzeciego,
- * strona nie była pozbawiona możliwości obrony, a w razie nieposiadania zdolności procesowej - należytego przedstawicielstwa,
- * sprawa nie została już prawomocnie osądzona przed sądem polskim albo nie wszczęto jej przed sądem polskim powołanym do jej roztrzygnięcia, zanim orzeczenie sądu zagranicznego stało się prawomocne,
- * orzeczenie nie jest sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego w RP,
- * przy wydaniu orzeczenia w sprawie, w której należało zastosować prawo polskie, prawo to zostało zastosowane, chyba że zastosowanie w sprawie obce prawo nie różni się w sposób istotny od prawa polskiego.

W określonych sytuacjach niektóre z tych warunków nie są aktualne.

Postępowanie w przedmiocie uznania orzeczenia sądu zagranicznego jest wszczęcie wnioskiem o uznanie tego orzeczenia. Wniosek może złożyć każdy, kto w uznaniu ma interes prawnego. Do wniosku należy dołączyć, oprócz urzędowego odpisu wyroku, uwierzytelny przekład tego wyroku na język polski oraz stwierdzenie, że orzeczenie jest prawomocne. W przypadku gdy wyrok jest zaoczny, konieczne jest jeszcze zaświadczenie, że wezwanie zostało pozwane mu należycie dostarczone (art. 1147 k.p.c.).

O uznaniu orzeczenia sądu zagranicznego sąd orzeka w składzie trzech sędziów zawodowych. Sądem właściwym jest sąd wojewódzki, który byłby miejscowo właściwy do rozpoznania sprawy lub okręgu którego znajduje się właściwy sąd rejonowy, a w braku tej podstawy - sąd właściwy dla m. st. Warszawy. Sąd orzeka o uznaniu orzeczenia sądu zagranicznego po przeprowadzeniu rozwąpy z udziałem prokuratora (art. 1148 par. 1 i par. 2 k.p.c.).

HVIEZDY O NÁS

RYBY (19.2.-20.3.)

V tomto mesiaci sa udalosti budú vyvíjať zaujímavo a rýchlo, ale na druhej strane ti spôsobia hodne starostí. Budeš potrebovať veľa trpežlivosti a súčasne musíš dôbre zhodnotiť situáciu, aby sa mesiac skončil úspešne. Niekomu blízkemu neprejavíš dosť srdečnosti, čo môže zapríčiniť isté nedozumenia.

BARAN (21.3.-20.4.)

Pravdepodobne t'a čaká niekoľko dosť nemilých situácií, ktoré sa t'a môžu hlboko dotknúť. Snaž sa na celú vec pozerať objektívne. Keď si to dobre premyslíš vysvitne, že sa vlastne nič strašné nestalo. Porozprávaj sa so svojimi priateľmi, iste ti to pomôže mnoho problémov ujasniť.

BÝK (21.4.-20.5.)

Dívaj sa objektívne a nezveľičuj udalosti, ktoré sa okolo teba odohrávajú. Totiž každá vec má nielen zlú, ale aj dobrú stránku. Snaž sa využiť svoje znalosti a skúsenosti vo svoj prospech. Máš totiž mimoriadnu príležitosť predbehnúť svojho súpera na ceste k úspechu.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Staré porekadlo hovorí, že čo sa vlieče, neutecie. Až teraz sa dočkáš vďačnosti za darček buď preukázanú službu. Veľmi to zlepší vztahy medzi tebou a tou osobou. Potrebuješ to aj ty, aj ona, keď sa chcete vyhnúť ďalším stresom. Najpravdepodobnejšie koncom mesiaca dostaneš nejaký list alebo správu, na ktorú už oddávna netrpezivo čakáš.

RAK (22.6.-22.7.)

Dá sa povedať, že to bude celkom dobrý mesiac. Začneš ho v dobrej nálade a priaznivý vývin udalostí ti ju ešte zlepší. Pravdepodobne sa ti podarí splniť istý slub, ktorý ti už dlho leží na srdci. Navyše čaká t'a zlepšenie finančnej situácie, ako aj milé stretnutie. Preto neodmietaj pozvanie, ktoré onejdeho dostaneš.

LEV (23.7.-23.8.)

Tvoje znamenie predpovedá mesiac príjemných stretnutí a zaujímavých rozhovorov. V tvojom okolí sa však zakrátko vyskytnú isté problémy, ktoré t'a doteraz príliš nezaujímali, ale či to chceš, alebo nie, budeš sa im musieť osobne venovať. Dobre si však všetko premysli, kým začneš konáť, aby si neurobil chybu.

PANNA (24.8.-23.9.)

V množstve, rôznych úloh a problémov, s ktorými sa práve teraz boríš, budú niektoré celkom nové a dokonca neočakávané, ale väčšinou pre teba priaznivé. Preto si nemusíš dopredu robiť zbytočné starosti. Predovšetkým sa snaž venovať viac a pozornosti niekomu blízkemu, tým viac, že to obaja potrebujete.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Začiatok mesiaca nebude vyzeráť príliš slubne. Totiž hned od prvých dní naraziš na množstvo rôznych problémov, ktoré budeš musieť rýchlo vyriešiť. Neotáľaj. Budú tak dôležité, že t'a prinútia iné veci odložiť na neskoršie obdobie. Musíš však vedieť, že sa ti to vyplatí. Teda koniec mesiaca bude celkom slúbný.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

To, čo sa ti doteraz zdalo pozoruhodné a dokonca veľmi dôležité, trochu zbledne a pomaly t'a prestane zaujímať. Najdôležitejšie budú starosti a problémy niekoho blízkeho, ktorý očakáva tvoju radu a pomoc. Tvoj srdečný záujem a ochota pomôcť môže priniesť vo vašich vzťahoch veľa dobrého.

STRELEC (23.11.-21.12.)

Všeobecne možno povedať, že by to mal byť celkom dobrý mesiac. Vďaka tvojmu nadšeniu a chuti do práce sa bez otáľania pustíš do všetkého, čo sa ti dostaňe do rúk. Na výsledky nebudeš musieť dlho čakať. Ešte malé upozornenie. Keď sa v tomto mesiaci chystáš na cestu autom, bud' opatrny!

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Najbližšie dni by mali všetkým kozorožcom ubehnúť hladko a bez akýchkoľvek ťažkostí. Len na jedno nesmieš zabudnúť: buď taktný a zdvorilý! Je to podmienka úspechu. Totiž v situácii, v akej sa ocitneš, by jedno ostrejšie slovo mohlo všetko pokaziť. Pre gentlemana však zdvorilosť nie je žiadoucou obťažnou podmienkou.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Pred tebou je mesiac intenzívneho spoločenského života, príjemných a užitočných stretnutí, ktoré iste prinesú mnoho dobrého nielen v práci, ale predovšetkým v tvojom súkromnom živote. Je to zároveň dobrý mesiac na oddych a dovolenku. Využi to, lebo by si tam mal stretnúť zaujímavých ľudí. (js)

NÁŠ TEST

Vážiš si svoje zdravie?

1. Vieš, v akom momente môžeš byť vystavený stresu?
a/ áno a vyhýbam sa tomu - 10 b.; b/ viac menej - 5 b.; c/ nie - 0 b.
2. Často chodíš k lekárovi?
a/ Len keď je to nutné - 10; b/ priemerne - 5; c/ áno - 0.
3. Považuješ sa za zdravého človeka?
a/ áno - 10; b/ viac menej - 5; c/ nie - 0.
4. Myslíš si, že psychický stav má vplyv na zdravie človeka?
a/ áno - 10; b/ pravdepodobne áno - 5; c/ nie - 0.
5. Vieš, čomu slúžia niektoré bylinky?
a/ áno - 10; b/ vyznám sa v nich dosť dobre - 5; c/ vôbec ma to nezaujíma - 0.

6. Využívaš soboty a nedele na výlety za mesto?

a/ áno - 10; b/ niekedy - 5; c/ nie - 0.

7. Dokážeš v lese spoznať aspoň štyri druhy stromov?

a/ áno - 10; b/ asi ľahko - 5; c/ nie - 0.

8. Chcel by si mať záhradku a niečo v nej pestovať?

a/ áno - 10; b/ asi áno, ale bez nadšenia - 5; c/ radšej nie - 0.

9. Rád chodievaš na prechádzky?

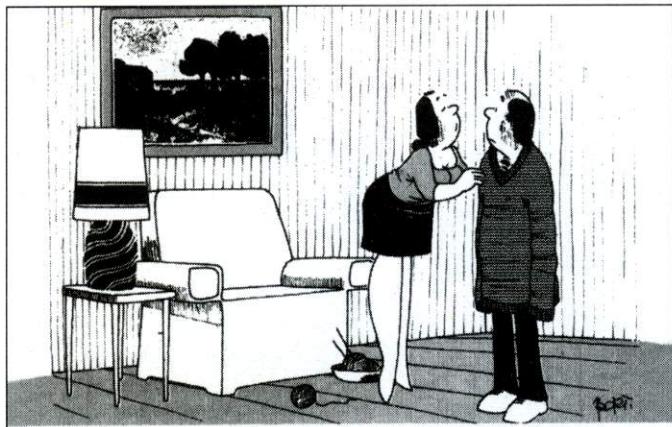
a/ áno, pravdaže - 10; b/ občas chodím - 5; c/ nechodom - 0.

10. Tráviš dovolenku tam, kde bývaš?

a/ nie - 10; b/ niekedy sa to stáva - 5; c/ áno - 0.

Na všetky otázky sa dívaj objektívne a snaž sa odpovedať pravdivo. Teraz si spočítaj všetky body. Keď si získal:

70-100 bodov: Dobre vieš, ako si poradiť s drobnými neduhmi. Snažíš sa svoje zdravie udržať v dobrom stave, najmä vďaka pro-

- Ak sa ti nepáči, tak ho nenos, ale neopováž sa mi sťažovať, že ti je zima!

- To je naozaj výborná káva, - chváli host.
- Muž ju priniesol z Brazílie.
- A nevychladla? čuduje sa host.

Istého ministra sa pýtajú, aké vlastnosti si u politika najviac väží.
- Zodpovednosť a opatrnosť,
- znie odpoved'.
- Čo chápete pod pojmom „zodpovednosť“?
- Prísne dodržiavanie všetkých sľubov.
- A pod slovom „opatrnosť“?
- Nikdy nijaké slúby nedávat!

- Prečo mi nekúpiš auto? Ved mäš toľko peňazí!
- Práve preto ich mám!

Súdny proces prebieha už tretí deň. Obžalovaný zúfalo zalamuje rukami a pýta sa advokáta:

- Ako dlho bude trvať táto komédia?
- A čo ja viem... Pre mňa možno už iba hodinku a pre vás od troch do siedmich rokov.

Pred rozvodovým konaním klient prosí advokáta:

- Pán doktor, prosím vás, použite všetky argumenty, aby žena dostala deti a ja auto.

- Čo si myslíš, kol'ko rokov má naša susedka?
- Neviem, ale vyzerá vynikajúco.
- Práve na to som myslela. Ak tak výborne vyzerá, to znamená, že je oveľa staršia.

Policajt zastaví auto:
- Zdá sa, že ste si dosť vypili! No tak, fúknite do tejto rúrky!
- Do ktorej? Do pravej, či do ľavej?

- Máte chudobných príbuzných?
- Nič o nich neviem.
- A bohatých?
- Žiaľ, tí zasa nič nevedia o mne.

Žena vraví mužovi:
- Vôbec sa mi nechce ísiť na tú návštěvu k Štefanovcom.
- Ani mne, ale predstav si, akú budú mať radosť, keď k nim neprídeme!
- Máš pravdu. Ideme!

striedkom, ktoré poskytuje sama príroda. Dokážeš ich racionálne využívať a práve o to ide. Len tak d'alej!

45-65 bodov: Naozaj nemáš čas na častejší a bližší kontakt s prírodou? Väčšina tvojich neduhov je spôsobená práve neracionálnym spôsobom života. Malo bývať v prírode a plne nevyužívať jej blahodarný účinok na tvoje zdravie. Bolo by veľmi dobre, keby si o tom pouvažoval a aspoň trochu zmenil svoje návyky a vôlebe život.

0-40 bodov: Vyzerá to tak, že bud' si vôbec nevážiš svoje zdravie, alebo chodievaš k lekárovi len tak zo zvyku a hltáš všetky lieky, ktoré máš poruke. Mal by si vedieť, že ani jedno, ani druhé neslúži zdraviu. Musíš si oblúbiť prírodu a čo najčastejšie sa v nej zdržiavať. Ak'si naozaj vážiš svoje zdravie, musíš sa naozaj rozhodne zmeniť.

(jš)

MENO VEŠTÍ

VALENT - jasné, belasé, dobrácke a v poslednom období čoraz populárnejšie meno.

Osoba nosiaca toto meno pochádza najčastejšie z chudobnej, ale početnej rodiny, len málokedy je jedináčikom. Niekedy je jedným z dvojčiat. Je priemerne vysoký bud' vysoký, plavovlasý bud' hnedovlasý, má modré, sivé a zriedkavo aj čierne oči. Máva dobrosrdečných a mûdrych rodičov. Aj Valent má dobré srdce, je sice dosť pomalý, ale nadaný a ctižiadostívý. Učenie mu ide pomerne dobre, preto často končí strednú školu a niekedy aj vysokú. Má sklon k prírodným vedám a súčasne veľké technické nadanie, preto často býva známenitým zámočníkom, údržbárom, ale aj strojným inžinierom či lekárom. Vyzná sa v stolárstve a iných prácach. Keď pracuje v polnohospodárstve, je dobrým a hospodárnym roľníkom. Je vtipný, má zmysel pre humor, čo mu získava veľa priateľov.

Valent je typom človeka pevného zdravia, aj keď občas chorľavie na chrípku a iné ľahšie choroby. Žení sa s mûdrou, elegantnou a hodne nižšou ženou, ktorá je dobrou gazdinou a starostlivou matkou. Mávajú dve, tri a niekedy aj viac detí, ktoré sú po rodičoch veľmi schopné, dobrosrdečné a poslušné.

Keďže je pracovitý a obratný a má oporu v celej rodine, žije s manželkou svorne, šťastne, aj keď nie v komfortných podmienkach. Má však vsetko, čo k dobrému živobytiu potrebuje. Má zmysel pre rodinný život a so svojimi súrodencami udržuje stály styk. Rád riskuje, nevyhýba sa alkoholu, ale nie je notorikom. Máva často smolu, nie vždy mu všetko vychádza, ako si to želá. Je tak trochu romantickej povahy. Viac menej do štyridsiatky mu život plynie pokojne a šťastne, potom prichádzajú menšie nezhody, ale vďaka spomínanému zmyslu pre rodinný život, ale aj istej nerozhodnosti v konaní jeho manželstva sa ďalej drží pevne pokope. Preto možno povedať, že jeho manželský zväzok nie je nikdy väznejšie ohrozený.

Valent má rád zábavu, dobrý film či hudbu, zato menej knihy. Najšťastnejšie obdobie v jeho živote je od 25 do 45 rokov. Spokojný so životom, obklopený rodinou a jej láskou sa dožíva vysokého veku. (jš)

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám sníval:

Hnis vidieť - krátka nemoc, prípadne rodinné starosti.

Hodinár - dostaneš pochybný návrh, ktorý ti môže zaškodiť.

Holohlavý byť - stratiš priateľa, príbuzného a pod.

Hospodárstvo - twoja námaha bude odmenená, zisk.

Hrebeň - veľké hádky s najbližším okolím.

Hydina, kŕmiť ju - hádka v domácnosti; vidieť ísiť - twoje príjmy sa zvýšia.

Chromým byť - čakajú ťa isté nepríjemnosti.

Inovať vidieť na strechách a poliach - twoje nádeje stroskotajú.

Inventúru robiť - zbavíš sa dlžoby.

Ísiť na trh - dostaneš dôležitú správu.

Jama, vchádzať do nej - priatelia ťa sklamú; tmavá a hlboká - úklady proti tebe; bývať v nej - pred tebou veľké zmeny.

Javisko - pomaly dosiahne úspech; byť na ňom - ktosi ťa klame.

Javor - pred tebou dlhý život.

Ješitný byť - ľudia sa ti vysmejú.

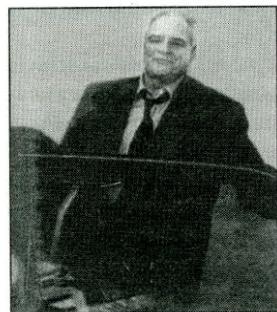
Kabát, príliš veľký - budeš mať starosti; pekný - čest' a uznanie; stratiť - neočakávané problémy; roztrhaný nosiť - vzbudíš súcit; niekoho vyzliekať vidieť - budeš súdený; vidieť v ňom niekoho zahaleného - stretneš sa s pretvárkou.

Kamenná dlažba - istá životná dráha.

Kašľať - daj si pozor pred pochlebovačmi. (jš)

STÁVA SA...

TROCHU PRIBRAL. Keď mal 22 rokov, hral už v newyorských divadlách na Brodwayi a získal cenu ako „nasľubnejší mladý divadelný herec“. Každý film, v ktorom neskôr hral, znamenal jeho veľký triumf. Marlon Brando, lebo o ňom je reč, sa ocitol na vrchole slávy v roku 1972, kedy zahral úlohu Vita Corleone vo filme Krstný otec, za ktorú dostal Oscara. Z vyše päťdesiatich filmov, v ktorých hral hlavné úlohy, spomeňme ešte aspoň: V prístave, Jednookí dolníci (vyznamenaný Zlatou mušľou na MFF v San Sebastian), Mladé levy, Škaredý Američan, Grófka z Hong-Kongu, Viva Zapata, Posledné tango v Paríži, Ostrov v ohni a pod.

Velký herc má dnes už 72 rokov a ničím nepripomína dávneho pekného a príťažlivého Marlona. Sám hovoríva, že „trochu pribral“, hoci jeho hmotnosť sa viac ako zdvojnásobila.

V súčasnosti váži 190 kg a jeho jedinou náruživosťou je... jedlo. Každý deň zje celé hory biftekov a hamburgerov. Zbožňuje najmä homáre a zmrzlinu. Často vstáva aj v noci, ide k chladničke a je, je... „Viem, že obžerstvo ma raz zabije - povedal nedávno - ale nemôžem prestáť jest...“ Na snímke: M.Brando.

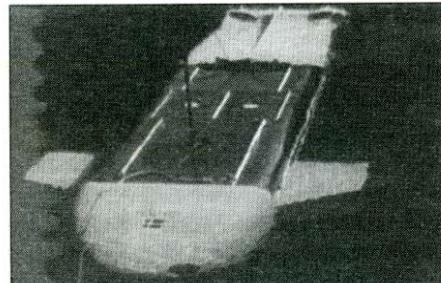
NAJRÝCHLEJŠÍ ROBOTNÍCI. Výskumný inštitút EIU z Londýna zvolil na porovnanie európskych automobiliek zaujímavé hľadisko - kolko vyrobených vozidiel vychádza na jedného robotníka ročne. Podľa toho zhodili tabuľku, v ktorej kralujú pracovníci z bývalej továrne na Wartburgu v Eisenachu. Dnes v nej montujú vozidlá značky Opel a jeden robotník ich stihne za rok dokončiť 72. Na druhom mieste sú pracanti z nového závodu Fiata v Melfi (64 ks), potom anglickí „Japonci“ Nissan (57 ks) a Honda (56 ks). Na opačnej strane tabuľky sú zamestnanci francúzskeho Peugeota v Poissy (21 ks) a nemeckého Volkswagenu vo Wolfsburgu (18 ks). Svetovú tabuľku vedie Mitsubishi so 117 dokončenými autami na osobu.

KONKURENTKA. Po svadbe s T. Torrem, na ktorej svetoznáma topmodelka bieležívového koncernu Wonderbra Eva Herzigová (o ktorej sme nedávno písali) vyhlásila, že sa teší na materstvo, okamžite sa rozbehla - zatiaľ vraj pre každý prípad - kampaň na hľadanie náhrady za krásnu Češku. A čuduj sa svete, medzi záujemkyňami objavili ďalšiu Evinu krajkanku, dokonca s ideálnejšími mierami, ako má Herzigová. Volá sa Adriana Sklenaříková, meria 181 cm, je teda o 1 cm vyššia a svojimi mierami 90-60-90 je v každej časti tela o 2 cm útlejšia. Okrem toho je sexy, krásna, elegantná a rovnako inteligentná ako Eva Herzigová. Adriana má dvadsať päť rokov a mnohí ju pri-

rovnávajú k legendárnej Marilyn Monroeovej. Doteraz predvádzala predovšetkým modely návrhárov Thierryho Muglera a módnego salónu Gucci. Teraz ma nastúpiť medzi hviezdy Wonderbra. Stane sa kráľovnou? Na snímke: A.Sklenaříková.

NEOBVYKLÁ PONORKA. V blízkej budúcnosti bude moria skúmať diaľkovo riadená miniponorka, ktorú skonštruovali dánski technici. Dokáže sa ponoriť až do hĺbky tisíc päťsto metrov a možno ju riadiť diaľkovo rádiom alebo káblom. V budúnosti bude môcť

odovzdať zistené údaje až do vzdialenosťi 30 kilometrov, čo bude možné vhodne využiť napr. pri kontrole potrubí na morskom dne. Na trasách tankerov pri Britskej Kolumbii už vlastní úspešne odskúšali diaľkovo riadenú ponorku Odyssey, ktorá skúmala podmorské prúdy. Poskytla cenné informácie, ktoré sa uplatnia napr. v prípade havárií tankerov.

VESELÁ VDOVA. Dvadsaťsedemročná bývalá playmate - modelka pre časopis Playboy a manželka multimilionára Howarda Marschalla užíva radosti života plným priečasťím. Nedávno totiž jej deväťdesiatročný manžel zomrel a zanechal jej obrovský majetok. Nie je preto odkázaná na to, aby nadľaž zarábala na chlebíček každodenným pôzovaním, a teda nie je natol'ko dôležité udržiavať si ideálnu postavu. Anne Nicole Smithová, lebo o nej pišeme, v poslednom čase poriadne pribrala, čo jej vraj na príťažlivosti

vôbec neuberá. Raňajkuje kaviár, ktorý jedáva polievkovou lyžicou a zapíja šampanským značky Moet. - Tak rýchlo sa znova nevydám - povedala zvedavým novinárom na jednej veľkolepej party. - Chcem byť celkom nezávislá, robiť to, čo mi práve zíde na um, - dodala. A my dopĺňame, že po smrti bohatého manžela, po ktorom zdedila tri vily, obrovské pozemky a väčšinový podiel v niekoľkých významných naftárskych podnikoch, určite nemusí hľadať životelia.. Na snímke: A.N.Smithová.

KLEBETY Z HOLLYWOODU. Ešte stále ich hrdinkou je speváčka Madonna, ktorá - ako je známe - nedávno porodila dcérku a dala jej trochu čudné meno Maria Lourdes. - *Chcem mať ďalšie dieťa* - vyhlásila pred niekoľkými týždňami. Jeho otcom by už iste nebolo Carlos Leon, osobný Madonnin učiteľ gymnastiky, lebo slávna hviezda ho vyhnala ako prašivého. - *Hádam nebude tažko nájsť iného otca pre moje dieťa* - povedala Madonna. Carlos Leon sa však nechce vzdať rodičovských práv a vyhŕáva sa, že pozve Madonnu na súd.

Nevyhhol sa klebetám ani Antony Hopkins, ktorý pred niekoľkými mesiacmi opustil svoju manželku Jeni. Teraz sa k nej vrátil neobvykle skrúšený a pokorný. Vraj sa k tomu pričinila jeho matka, 81-ročná paní Murielová, ktorá má nevestu veľmi rada. Vráťa sa tiež hovorí o nemilom dobrodružstve známeho komika Steveta Martina. V najnovšom filme má hrať úlohu vreckového zloděja, preto nadviazal styk s istým znamenitým vreckárom, aby ho - samozrejme za po-

riadny honorár - zaučil do zlojiského remesla. Ten ho skutočne mnohemu naučil. Po poslednej hodine však Martin zistil, že mu chýbajú ceonné zlaté hodiny. Jeho učiteľ bol naozaj vynikajúcim odborníkom... Na snímke: A.Hopkins.

Z Vyšných Lápš

Z Krempáč

KRAJANSKÉ DETI A MLÁDEŽ

Z Falštína

Z Nedece

Z Kacvína

Z Čiernej Hory (od Tribša)

Z Repísk - Grochol'ovho Potoka

Foto: J. Špernoga a J. Pivovarčík

Esť jeden zimný záber zo Spiša - z Čiernej Hory (od Jurgova). Foto: J. Šternogá

DRUKARIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW WYKONUJE:

jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości w formatach A2 i B3
(prospekty, etykiety, ulotki, akcydensy, książki itp.)

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSP
ul. św. Filipa 7/4, 31-150 Kraków
tel.: 34-11-27, 32-66-04, fax: 33-09-41
nr konta: BDK w Lublinie II O/Kraków 333401-2017-132

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce</i> cz. I, (rocznik), Kraków 1993	3,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce</i> cz. III, (rocznik), Kraków 1995	3,50 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	2,50 zł
Zbigniew Tobijarski, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	5,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	5,00 zł